

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Česká zemědělská
univerzita v Praze

ZÁMEK NELAHOZEVES. REVITALIZACE PARKU, TERAS A OKOLÍ

Bakalářská práce

Štěpán Pech

Zahradní a krajinařská architektura

doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

© 2022 ČZU v Praze

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Zámek Nelahozeves. Revitalizace parku, teras a okolí“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 22.4. 2022

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych především poděkoval doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc., vedoucímu práce, za jeho vstřícný přístup a za cenné připomínky při tvorbě samotné práce. Dále bych rád poděkoval paní Mgr. Soně Černocké za možnost navštívit zámecký archiv, dále děkuji Lobkowiczkým sbírkám za poskytnutí reprodukcí starých mapových podkladů, Ing. Stanislavu Lidmaňskému a panu Václavovi Hlavatému za pomoc při bádání v samotné obci Nelahozeves, Mgr. Šimonovi Krýslovi za pomoc při pátrání po autorovi zámeckého parku. Rovněž děkuji Ing.Yuilianě Kostyunichevě Dis. za její pomoc, podporu i starost o nás studenty.

Nejvíce však děkuji své rodině za její všestrannou podporu a umožnění studia.

SOUHRN

Bakalářská práce se v literární rešerši zabývala vznikem a následným vývojem krajinného prostředí u zámku v Nelahozevsi, které v části analytické důkladně mapuje a popisuje. Navazující projektová část pak navrhla revitalizaci vybrané části okolí zámku, a to zámecké terasy.

Samotná Nelahozeves je významné kulturně-historické místo ležící nedaleko od Prahy. Místo je spjaté především s životem hudebního skladatele Antonína Dvořáka, který se zde narodil, ale také bylo, díky výstavbě zámku (1553), sídlem šlechtice Floriána Gryspeka z Griesbachu. V současné době patří zámek rodině Lobkoviců, která zámek získala v roce 1623 jeho koupí Polyxenou Lobkovicz, rozenou z Pernštejna.

Architektonicky se jedná o významnou stavbu z období vrcholné renesance, která se ve své původní podobě téměř zachovala. Z tohoto důvodu je nutné řešit její samotné okolí a zpracovat návrh jeho revitalizace.

Literární rešerše poskytla množství informací mapující kulturně-historický vývoj samotného zámku i jeho prostředí. Byly shromážděny historické mapy a vyobrazení, zahrnuté v analytické části, které poskytly dostupné informace o zaniklé renesanční zahradě v podzámčí i o anglickém parku.

Nově byl objasněn autor dřívějšího anglického parku, kterým je s největší pravděpodobností nelahozeveský ranhojič Mathias F. Stelzig, mylně zaměňován za lékaře Dr. Franze X. Aloise Stelziga. Toto zjištění otevřelo možnost dalšího bádání správným směrem pro zajištění většího množství historických podkladů pro budoucí revitalizaci parku.

Samotná revitalizace zámeckého parku však

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

vyžaduje ještě detailnější zkoumání a to především neprobádaných zdrojů, uložených v zámeckém Nelahozeveském archivu. Tato práce je časově náročná a proto projektová část řeší neméně významný prostor zámecké terasy.

Konceptem projektu se stalo přenesení dřívější zámecké renesanční zahrady pod zámkem, do prostředí architektonicky již provázaného se stavbou, a to na terasu. Tato provázanost stavby se zahradou byla typickým znakem renesance, ačkoli v českém prostředí spíše ojedinělým.

Z dobových map však vyplynulo, že i samotná terasa byla v minulosti pravidelně formálně členěna a proto návrh reflektuje i její dřívější podobu.

Návrh terasy se snaží o historizující formu renesanční zahrady odkazující na rok 1599, kdy byla založena renesanční zahrada pod zámkem Blažejem Gryspekem. Toho je dosaženo kromě formální kompozice travnatých ploch, topiářů a pravoúhlé cestní sítě také historickým sortimentem starých odrůd. Byly vybrány odrůdy z dob samotné renesance nebo dřívější, které se na přelomu 16. a 17. století objevovaly ve střední Evropě. Konkrétně se jedná o staré odrůdy jabloní navržené v podobě štěpnice, která symbolizuje množství ovocných stromů, v minulosti pěstovaných v okolí zámku. Dále jsou to pak historické odrůdy růží a cibulovin, které tvoří hustou podsadbu samotného prostoru. Ze sortimentu je to dále vinná réva, a sice právě těch šest odrůd pěstovaných také u nedalekého zámku v Roudnici. Jedná se tak o jakési propojení těchto památek v majetku rodiny Lobkoviců. V renesančních zahradách nesměly chybět také vodní prvky, proto byly do návrhu umístěny fontány. Jedná se o tři historizující fontány v místech protínání hlavní a vedlejších os terasy.

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Řešením zámecké terasy lze doplnit renesanční architekturu samotné stavby, čímž může dojít k vytvoření jednoho architektonického celku, který by odpovídal samotnému renesančnímu stylu. Takto řešený prostor by zároveň poskytl příjemné prostředí pro návštěvníky zámku.

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

Zámecká terasa v Nelahozevsi, pohled z terasy

SUMMARY

The bachelor’s thesis dealt with the origin and subsequent development of the landscape at the castle in Nelahozeves, which it futher maps and describes in the analytical part. The following project part then proposed the revitalization of a selected part of the castle surroundings, namely the castle terrace.

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

However, the revitalization of the castle park itself requires even more detailed research, especially of unexplored resources stored in the castle’s Nelahozeves archive. This work is time consuming and therefore the project part addresses the equally important area of the castle terrace.

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

six varieties also grown at the nearby chateau in Roudnice. It is thus a kind of connection of these monuments owned by the Lobkowicz family. Water elements were not to be missing in the Renaissance gardens, so fountains were placed in the design. These are three historic fountains at the intersection of the main and secondary axes of the terraces.

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

Castle terrace in Nelahozeves, view from terrace

OBSAH

1. ÚVOD	9	4.2 Historické podklady	56
		4.2.1 Historická vyobrazení zámku a okolí	56
		4.2.2 Historické mapy	58
2. CÍL PRÁCE	11	4.3 Přírodní podmínky	64
		4.3.1 Terén.....	64
		4.3.2 Geologie a půda.....	65
		4.3.3 Hydrologie.....	66
		4.3.4 Klima.....	66
		4.3.5 Vegetace.....	66
3. LITERÁRÁNÍ REŠERŠE	12	4.4 Inventarizace 1:500	68
3.1 Nelahozeves	13	4.5 Územní plán	71
3.1.1 Historie obce.....	14	4.6 Občanská vybavenost	72
3.1.2 Významné stavby v obci.....	16	4.7 Doprava	74
3.1.2.1 Kostel sv. Ondřeje.....	16	4.7.1 Dopravní komunikace 1:20 000.....	74
3.1.2.2 Rodný dům Antonína Dvořáka.....	17	4.7.2 Turistické a cyklotrasy 1:20 000.....	75
3.1.3 Antonín Dvořák.....	19	4.8 Fotodokumentace	76
3.1.3.3 Dílo Antonína Dvořáka.....	19	4.9 Ortofoto mapy	78
3.2 Zámek Nelahozeves	21	4.10 Současný stav	80
3.2.1 Historie zámku.....	21	5. PROJEKT	82
3.2.1.1. Florián Gryspek z Griespachu.....	21	5.1 Koncept řešení	83
3.2.1.2. Zámek v rukou Lobkowiczů.....	22	5.2 Návrh	83
3.2.2 Architektura zámku.....	24	5.2.1 Studie 1:100.....	84
3.2.2.1. Zámek Kaceřov.....	25	5.2.2 Vizualizace 1.....	86
3.2.2.2. Zámecká dostavba.....	27	5.2.3 Vizualizace 2.....	87
3.2.3 Zámecká zahrada.....	28	5.2.4 Řezopohled A-A' 1:100.....	88
3.2.2 Zámecký park.....	30	5.3 Sortiment	90
3.3 Renesanční zahrada	34	5.3.1 Osazovací plán 1:100.....	90
3.3.1. Rostlinný sortiment	36	5.3.2 Popis rostlin a tabulka kvetení.....	92
3.3.2 Zahrady manýrismu.....	38	5.4 Mobiliář	95
3.3.3 Renesanční zahrady u nás.....	40		
3.4 Krajinářský park	42		
3.4.1 Krajinářské parky u nás.....	46		
3.5 Obnova památek zahradní umění	48		
3.5.1. Legislativa.....	48		
3.5.2. Krajinný plán.....	50		
4. ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ	52		
4.1 Řešené území	53		
4.1.1 Umístění.....	53		
4.1.2 Vyznačení a rozdělení řešeného území.....	54		
4.1.3 Právní ochrana a ochranné pásmo	55		

5.5 Technické výkresy	96
5.5.1 Technické specifikace fontány 1:20.....	96
5.5.2 Řez fontánou 1:10.....	97
5.5.3 Řez B-B' terasou 1:50.....	98
5.5.4 Řez mlátovou cestou 1:10.....	99
5.6 Finanční rozvaha	100
6. DISKUZE	102
7. ZÁVĚR	103
8. POUŽITÉ ZDROJE	104
8.1 Literatura	105
8.2 Archiv	106
8.3 Legislativa	106
8.4 Územní plán	106
8.5 Web	106
8.6 Seznam historických map	106
8.7 Seznam obrázků	107

1. ÚVOD

Nelahozeves je obec a pojem, který je vepsán do podvědomí každého z nás. Rozhodneme-li se vnímat její krajinu, tedy prostor, se kterým se člověk identifikuje a na který je vázán Genius Loci, nabývá Nelahozeves velkého významu. Je to především rodná ves Antonína Dvořáka, ale také významné sídlo rodu Lobkowiczů, neodmyslitelně spjatého s českou historií. Samotné utváření kulturní krajiny obce, které sahá až do neolitu, umožnilo vznik naprosto unikátního místa.

Ojedinělá kulturní krajina Nelahozevsi, jejíž dominantou je samotný Nelahozeveský zámek, tyčící se nad řekou Vltavou, však v mnoha ohledech postrádá organickou vazbu na své přírodní prvky. Je to především okolí zámku, kterému již na první pohled chybí jednoznačná koncepce zeleně, dále pak zpustlý anglický park.

Přírodní okolí tak plně nekoresponduje s významnou vrcholně renesanční stavbou, naopak celkovému dojmu ubírá. Z pohledu krajinné architektury se tedy jedná o nedořešené území, které si určitě zaslouží naši pozornost v podobě vypracování projektu.

Práce se soustředí na přípravu podkladů pro budoucí návrh revitalizace zaniklého zámeckého parku a okolí zámku.

V literární rešerši práce popisuje kulturně-historický vývoj místa a kontext památky co se týče zahradního umění. Zabývá se taktéž ochranou krajiny.

V další části se práce zabývá porovnáním a vyhodnocením získaných podkladů. Jedná se o historické fotografie a plány, analýzy území, inventarizaci a další podklady k vytvoření samotného projektu vybrané části území.

Samotný projekt se zaměřuje na zámeckou terasu. Toto menší území má značný potenciál zdůraznit důležitost místa a pozvednout celkovou estetiku architektonicky významné stavby. Jeho řešení je prvním krokem k celkové revitalizaci zdejšího prostředí.

2. CÍL PRÁCE

Cílem mé bakalářské práce bylo v co největší míře popsat kulturně-historický vývoj tohoto významného místa. Snažil jsem se o zmapování a poskytnutí základních podkladů, v podobě historických zdrojů a analytických podkladů, pro budoucí revitalizaci zámeckého areálu. V projektové části bylo mým cílem citlivě zrevitalizovat prostor zámecké terasy, tak aby doplnil samotnou stavbu i nabídl návštěvníkům zámku atraktivní prostředí.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 NELAHOZEVES

Obec Nelahozeves (německy Mühlhausen an der Moldau) se nachází ve Středočeském kraji, v okrese Mělník, zhruba 22 km vzdušnou čarou severně od Prahy. Z hlediska územní samosprávy spadá pod Kralupy nad Vltavou, na které obec téměř navazuje. Z centra Kralup do centra Nelahozevsi jsou to necelé 3 km.

V obci žije okolo 2000 obyvatel a nachází se zde cca 700 domů. Kromě původní vsi obec sestává ještě ze sousedních Podhořan, dvou dílů Hleďsebi a Lešan. Celek zaujímá plochu 1432 hektarů. V minulých dobách k Nelahozevsi patřily obce Strachov a Lobeček na protější straně řeky.

Jméno Nelahozeves nebo také Nalezoves či Nalžoves pochází pravděpodobně od dávného zakladatele Nelahoda. Je také možné, že se jedná o hovorovou zkratku pro „nalezenou“ ves.

Obec leží na levém břehu řeky Vltavy v plasticky modelované kotlině. Tato kotlina se svažuje směrem k řece od západní Velvarské pláně (270 m. n. m.) Pod zlomem této pláně se nachází Lešany. Terenní hřbet odděluje obě tyto jižní části, tedy Lešany a jádro Nelahozevsi, od ostaních severních. Tyto severní části, tedy 2 díly Hleďsebe a Podhořany se nachází v údolí se sypanou hrází. Nejvyšší nadmořská výška zde dosahuje 170 m. n. m..

Z hlediska geologie tvoří katastr především masivy druhohorního křídového útvaru (cenoman, turon). Pro svou vynikající kvalitu byly již od středověku těžené i vyvážením místní opuky a pískovce. Starší prvohorní permokarbon se nachází v nevelké hloubce pod křídou, což prokázalo dolování kamenného uhlí v minulém století především v Lešanech a při stavbě železničních tunelů. Řeka Vltava, která zde miliony let modelovala zdejší krajinný reliéf, zanechala na některých místech výrazné nánosy třetihorních štěrků.

Co se týče vegetace je zdejší území pestré,

čemuž nasvědčuje i výrazná členitost území. Najdeme zde zahrady, pole, louky, listnaté i jehličnaté háje a lesy nebo zámecký park. Skalnaté stráně společně s řekou a vegetací tak tvoří zajímavý celek. Nachází se zde i neplodné prostory jako jsou struskoviště. Zajímavé je bylinné patro na opukových stráních u Podhořan. (Oficiální web obce Nelahozeves 2020)

Obr. 1 - Obec Nelahozeves - umístění v ČR (vlastní zpracování)

Obr. 2 - Obec Nelahozeves - letecký pohled (maps.google.com)

Obr. 3 - Obec Nelahozeves - budovy v obci (vlastní zpracování)

3.1.1 HISTORIE OBCE

Obec Nelahozeves má poměrně bohatou historii. Archelogické nálezy v okolí potvrzují osídlení již od neolitu, tedy mladší doby kamenné (cca 1900 l. př. n. l.) a pokračují až do raného středověku.

První písemná zpráva pochází z roku 1352. V této době se zde již nacházel kostel sv. Ondřeje a ves se uvádí jako farní.

Až do husitských válek náležela Nelahozeves pražské kapituli, která zde vlastnila tvrz, lesy a mlýn. Místní proboštové pronajímali hospodářství světským majitelům až do první čtvrtiny 16. století. Nejznámější z nich byl Řehoř z Heimburku, který Nelahozeves společně s Chvatěrubou získal v roce 1466 od krále Jiřího z Poděbrad za jeho věrné služby.

V roce 1532 byl statek opět odkoupen pražskou kapitulou, která ho záhy 21. října 1544 prodala šlechtici a královskému úředníkovi Floriánu Gryspeku z Grysparu.

V té době se ve vsi nacházel hospodářský dvůr, mlýn, u kterého stála pila, pivovar, rybárna, cihelna, vápenka, kamenolom, lom na vápenec a prámový přívoz. O provoz poplužního dvora se staral úředník, který zde bydlel, společně se šafářem a šafářkou. Co se týče dobytka, chovalo se zde 40 krav, koně, voly, prasata a severně od vsi ležel dokonce ovčín, který čítal 500-600 ovcí.

Nad mlýnem nechal Florián Gyspek vybudovat jez, jehož vrata se otvíraly jen dvakrát denně, aby nedocházelo k úniku lososů. Lososi zde byli chováni pro potřebu zámku i poddaných. Ve vsi byl nakázán odlov bobrů a vyder, které páchali škody na řece. Jejich kůže, společně s kůžemi lišek a vlků, byly prodávány samotnému Gryspekovi.

Převoz přes řeku zajišťoval převozník s prámem. Převoz byl placený, ale ten kdo jel do mlýna, měl cestu zdarma. Dalším z Gryspekových pravidel bylo, že poddaní směli vozit své obilí na semletí

pouze do mlýna ve vsi. Za porušení hrozilo až vězení.

Na správný chod mlýna i pily dohlíželi mlynář a písař. Stejně tak fungoval i pivovar, kde se se vyráběl slad z pšenice a ječmene, který byl dodáván do okolních měst a vesnic. (Tejnická & Tejnický 2006)

Zásadní pro vývoj obce byla výstavba Nelahozeveského zámku, která započala v roce 1553. Historie samotné vsi byla úzce spjatá s historickým vývojem zámku viz. kapitola 3.2.1. Historie zámku.

Na podobě dnešní vsi se výrazně odrazila stavba železniční trati v letech 1845 až 1850. Nejprve jednokolejná trať se stala součástí důležitého železničního spojení Praha-Drážďany. Dílčí spojení Praha-Kralupy-Podmokly vede podél řeky. K jeho výstavbě bylo nutné hloubení tunelů mezi vsí a Kralupy. Stavbě muselo ustoupit 10 vrchnostenských domků v podzámčí u řeky, avšak nově vzniklo malé nádraží v blízkosti kostela sv. Ondřeje.

Trať výrazně změnila dynamiku fungování obce, dřívější rozvinutá říční doprava začala ustupovat modernější vlakové přepravě. Do obce se začalo dostávat více lidí a ulehčila se i doprava za prací. Především město Kralupy, ale i Nelahozeves, se začaly rozrůstat, společně s místním průmyslem.

Stavba druhé koleje začala roku 1926. Pro rozšíření trati bylo opět nutné odstranění některých budov. Tentokrát byl zbourán 500 let starý mlýn a velký špýchar pod zámkem. Tyto budovy tvořily významnou část podzámčí, na něž zámek architektonicky navazoval.

1. světová válka se projevila i v Nelahozevsi, ve válce sloužilo asi 60 mužů samotné vsi a Hledšebi I. V roce 1921 se konalo první sčítání lidu v Československém státě, v tu dobu měla Nelahozeves 518 obyvatel a osada Hledšebe

108 obyvatel. V roce 1924 začala pozemková reforma. Z dřívějšího panství byl vyvlastněn dvůr Strachov, který získalo město Kralupy, dvůr Hostín a částečně Kamenný Most. Roku 1924 začalo přidělování půdy. Státním pozemkovým úřadem byly zabrány parcely u Hledšebi „Na horách“ i další z intravilánu obce. Přerozdělování mělo za následek zvýšenou výstavbu, jelikož do té doby se pozemky z lobkowiczského fideikomisního panství neprodávaly.

V roce 1927 byla v obci zavedena elektrická síť. Místní spolky se také zasloužily o zasazení pamětní desky do skály pod zámkem.

V roce 1932 uvedla do provozu Velkonákupní společnost družstev továrnu na výrobu pokrmových tuků, mýdla a pracích prostředků, spojenou s rafinérií jedlých olejů na ploše 43 000 m². O rok později již továrna zaměstnala 168 dělníků.

Za druhé světové války v roce 1944 došlo k bombardování Hledšebe I. spojeneckými vojsky, jehož pravděpodobným cílem se měla stát elektrárna Miřejovice. Jména místních mužů padlých ve válce nalezneme dodnes na Památníku osvobození pod zámeckou skálou.

Po druhé světové válce došlo k vystěhování 300 z 1500 obyvatel obce do pohraničí. Obec měla v poválečném období charakter zemědělský. Na ploše 216 ha hospodařil velkostatek Maxmiliána Lobkowicze, který byl v roce 1948 znárodněn.

Počátkem let 60. zaniklo množství soukromých živností, které zde do té doby obstarávaly služby a řemesla.

V roce 1957 došlo k sloučení obce Nelahozeves s Podhořany, pod jednotný název Nelahozeves. V nově vzniklém celku se nacházelo 355 obytných domů a žilo zde 1505 obyvatel.

Od konce let 60. byla obec vystavena ekologické

zátěži z důvodu těžby šterkopísků na jejím území. Dalším problémem bylo složiště popílku z výtopny kralupského průmyslového kombinátu k. p. Kaučuk.

Kromě toho se však stavěly obecní byty v letech 60. a 70.

V roce 1981 došlo k zbourání bývalého Lobkowiczského statku pod zámkem. Za pomoci brigádníků bylo upraveno prostranství před rodným domem Antonína Dvořáka. V roce 1984 došlo k terénním úpravám tohoto prostoru, společně se změnou vedení dopravy centrem obce. Ve stejném roce obec provedla okrasnou výsadbu. Poté došlo k položení základního kamene Dvořákova pomníku a následující rok ke vztyčení jeho bronzové sochy v nově vzniklém parčíku na návsi.

Od roku 1991 se stále snižuje počet rekreačních zařízení a trvale neobydlených objektů v obci. Avšak dochází k nárůstu počtu stálých obyvatel. (Tejnická & Tejnický 2006)

Obr. 4 - Rytina A. Fesca podle W. Kandlera, oceloryt, cca 1860. (www.gryspek.cz)

3.1.2 VÝZNAMNÉ STAVBY V OBCI

3.1.2.1 KOSTEL SV. ONŘEJE

Existenci samotného kostela ve vsi potvrzuje již první písemná zmínka o Nelahozevsi. Tato zmínka pochází z roku 1352 a kostel uvádí již jako farní. (Tejnická & Tejnický 2006)

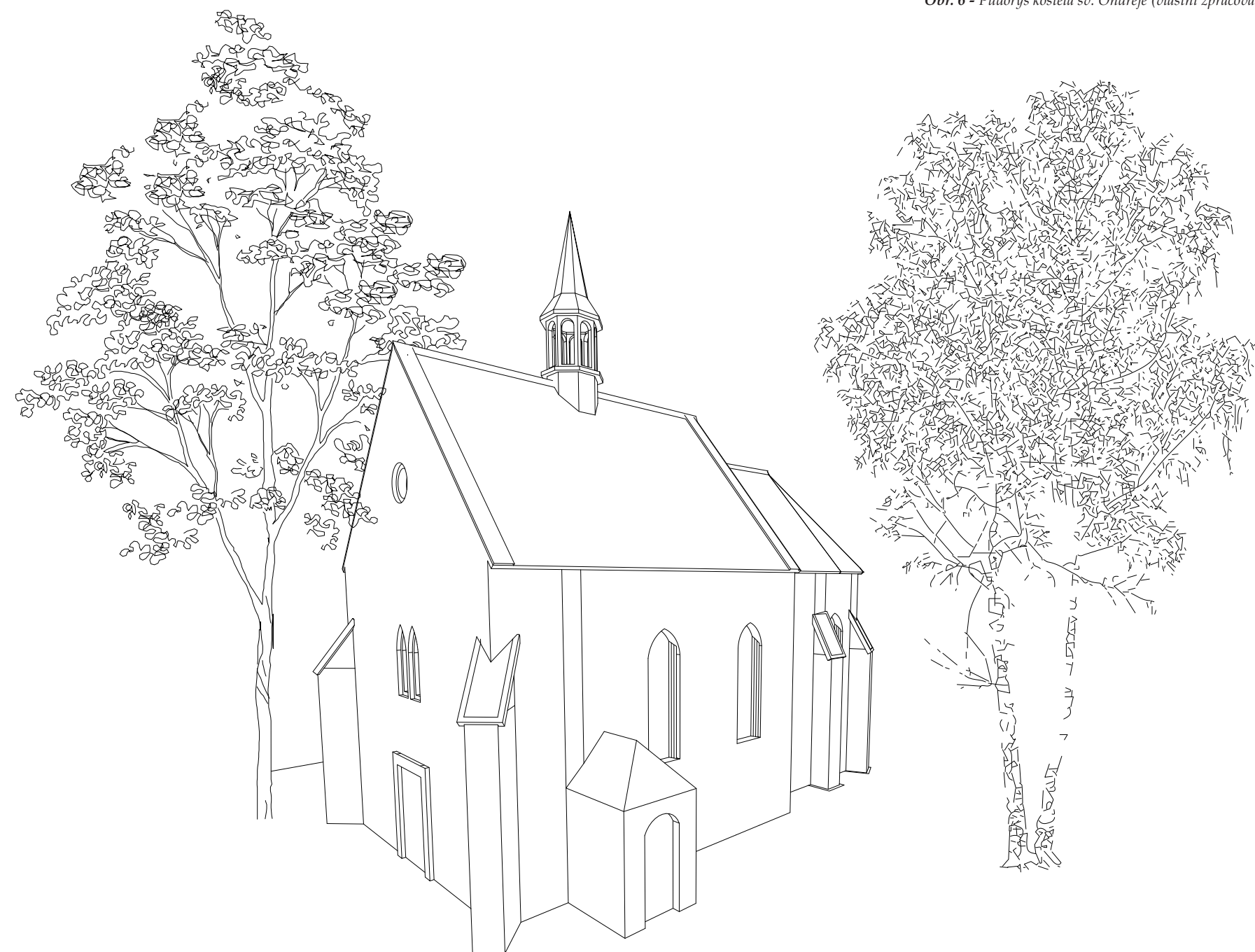
Architektonicky se jedná o jednoduchý gotický kostel obdélníkového tvaru, který je zakončen užším obdélníkovým pětibokým presbytářem s opěráky. Ze severní strany je na presbytář připojena obdélníková sakristie. Z jihu k lodi připojena obdélníková předsíňka.

Nejstarší dochovaná část, tedy presbytář je sklenut křížovou žebrovou klenbou na válcové přípory s obličejovými konzolami a na jehlancové konzoly. Triumfální oblouk oddělující presbytář od hlavní lodi je mírně lomený. Strop hlavní lodi je plochý, sakristie i předsíň jsou sklenuty plackou. Veškerá okna jsou gotická lomená. Na jižní straně presbytáře se nachází gotický sanktuář. Gotický portálek s ostěním vedoucí do sakristie pochází z 16. století. Na jižní straně lodi pak gotický profilovaný portálek.

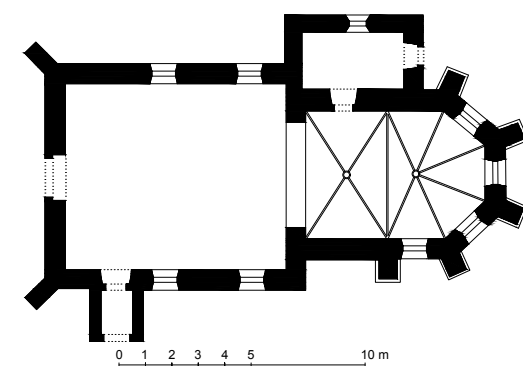
Celkové zařízení je rokokové a novodobé. Hlavní oltář pochází z 2. čtvrtiny 18. století. Kazatelna je rokoková. Uvnitř se nachází i barokní socha sv. Františka z 18. století společně s kamennou barokní křtitelnicí.

V minulosti obklopoval kostel hřbitov, ze kterého se dochávaly dva náhroby. V blízkosti kostela stojí menší, dřevěná zvonice. (Poche et al 1978)

Pod kostelem se údajně nachází krypta, která byla roku 1894 zazděna. V kryptě se dle neověřených údajů nachází 8 rakví, jejichž majitelé nejsou známi. (Tejnická & Tejnický 2006)

Obr. 5 - Kostel sv. Ondřeje (vlastní zpracování)

Obr. 6 - Pádorys kostela sv. Ondřeje (vlastní zpracování)

3.1.2.2 RODNÝ DŮM ANTONÍNA DVOŘÁKA

Na okraji návsi v blízkosti kostele sv. Ondřeje stojí rodný dům Antonína Dvořáka.

Rodina Dvořáků se k domu dostala v roce 1841. Tehdy snad již patrová budova s číslem popisným 12 fungovala jako hostinec. Místní je nazývali hostinec Engelhardtův, po svém předchozím majiteli. František Dvořák tedy hostinec převzal a v činnosti pokračoval. Kromě něj provozoval v obci také řeznictví v domě číslo 24. Samotný Antonín zde strávil 12 let svého života. (Tejnická & Tejnický 2006)

Jádro domu pochází z konce 16. století. V roce 1842 se zde rozšířil požár, který budovu částečně poškodil, avšak objekt byl brzy obnoven a následovaly i další úpravy, které proměnily areál do dnešní podoby.

V současné době je velmi aktuální rekonstrukce Dvořákova domu, který by se již koncem roku 2023 měl otevřít veřejnosti. Rekonstrukci iniciuje rodina Lobkowiczů, jejíž je dům majetkem. Návrh samotné rekonstrukce zpracovalo oceňované britské architektonické studio Wright & Wright Architects. Dům by měl sloužit jako muzeum. Za cíl si klade seznámit návštěvníky s prostředím a hudebními motivy, které ovlivnily Dvořáka právě v dětství. Muzeum bude vybaveno audiovizuálními technologiemi, expozice budou řešeny kreativně se skutečnými historickými exponáty. Takto řešená expozice umožní vhléd do Dvořákovy vyjimečné životní cesty, započaté v jeho milované Nelahozevsi. Kromě toho se dům stane vzdělávacím centrem, jehož cílem bude inspirovat mladé hudební talenty. Místo se probudí díky pořádaným workshopům ve vyhrazených prostorách muzea. Dojde i k úpravám přilehlého parku, tak aby byl celý areál dobře přístupný veřejnosti a také propojen se zámkem. (House of Lobkowicz 2022)

Obr. 7 - Rodný dům Antonína Dvořáka (vlastní zpracování)

3.1.3 ANTONÍN DVOŘÁK (1841 Nelahozeves – 1904 Praha)

Syn nelahozevských občanů Františka a Anny Dvořákových se narodil ve středu 8. září 1841 v domě číslu 12. Následujícího dne byl ve vedlejším kostele sv. Ondřeje pokřtěn a dostal jméno Antonín. V roce jeho narození čítala obec 46 stavení a měla 438 stálých obyvatel. Obec v té době spadala pod lobkowiczské panství, jehož vrchnost sídlila v Roudnici nad Labem.

Dvořák vyrůstal v hostinském prostředí, jelikož rodný dům sloužil jako hospoda. Stejně jako jeho otec se budoucí světoznámý skladatel měl stát řezníkem. Již v útlém věku se však u Antonína projevilo hudební nadání. Otec to uvítal, jelikož byl sám vášnivý muzikant, hrával v hostincích, i v tom svém, na citeru. Hudební vlohy tedy měl Antonín v rodině. Brzy mu byly pořízeny housličky, aby svého otce doprovázel.

V šesti letech začal Antonín chodit do místní školy, tehdy v domě č. 3. Jednalo se pouze o skromně zařízenou místnost. Jeho učitel Josef Spitz byl hudebně velmi vzdělaný, údajně ovládal hru na všemožné nástroje a sám dbal na hudební úroveň místního kostela. Sám pan učitel komponoval. Malý Antonín našel v panu učiteli oporu a mohl tak dále rozvíjet svůj hudební talent. Začal se učit hře na klavír a dokonce již vystupoval s houslovým sólem v nedalekém kostele ve Vepřku.

Když jako pilný žák dokončil povinnou školní docházku, rozhodl otec o jeho vyučení řezníkem.

Jedna zkušenost byla pro ještě malého Antonína jistě stěžejní. Byla to výstavba železniční trati v obci v letech 1845-1850. Díky nové železniční dopravě se do jinak poklidné obce začaly dostávat tisíce návštěvníků. To jistě změnilo dynamiku v obci a zpestřilo každodenní život. Antonín Dvořák se do vlaků a vším s tím společným zamiloval, tento koníček mu přetrvál po celý život.

Po vyučení se Dvořák dále věnuje hudbě a na doporučení svých učitelů Josefa Tomana a Antonína Leihmana odchází do Prahy na varhanickou školu.

Mezi lety 1857 až 1859 studuje teorii hudby, varhanní hru a zpěv. Po ukončení školy se přidává ke kapele Karla Komzáka, s níž roku 1862 přechází do orchestru Prozatimního divadla. Právě v tomto divadle se Dvořák seznámil s Bedřichem Smetanou. Po devíti letech v divadle se živil jako soukromý učitel hudby. V listopadu 1873 si bere za manželku svou žačku Annu Čermákovou. Pár let tráví také jako varhaník kostela sv. Vojtěcha na Novém Městě. (Tejnická & Tejnický 2006)

Na konci 70. let se začínají prosazovat Dvořákovy skladby v zahraničí. Zlomovým se stal rok 1878, kdy díky přímluvě Johannese Brahmsa vychází Dvořákovy kompozice u renomovaného berlínského nakladatele F. A. Simrocka. Po tomto úspěchu Dvořák dostává nabídky

k interpretacím svých vlastních děl, kromě toho diriguje a hraje na klavír. V polovině let 80. se vydává na turné do Velké Británie, kde také komponuje a vystupuje. V roce 1891 získává titul čestný doktor univerzity v Cambridge, načež obdrží stejný titul i od Univerzity Karlovy. Je také výborným skladatelem, pod jeho vedením se rozvíjí řada významných skladatelů. Po tomto úspěchu odjíždí do Ameriky, kde v letech 1892-1895 působí jako ředitel Národní konzervatoře v New Yorku. Poté se vrací a žije střídavě v Praze a na svém oblíbeném bytě ve Vysoké u Příbrami.

K jubilejním 60. narozeninám roku 1901 se také uskutečnily Dvořákovy Nelahozeveské slavnosti, kterých se sám skladatel neúčastnil. Přestože se do Nelahozevsi sám rád vracel.

Antonín Dvořák umírá 1. května 1904 v Praze. Po jeho smrti v roce 1913 byla odhalena jeho pamětní deska, umístěná v průčelí rodného domu.

V roce 1931 vznikla Společnost Antonína Dvořáka, z podnětu čechoameričana Jana Kovaříka. Následujícího roku bylo otevřeno Muzeum Antonína Dvořáka. Společnost si kladla za cíl šířit informace o jeho životě a díle. V poválečném období se zasloužila o souborné vydání Dvořákových skladeb, otevření památníku v Nelahozevsi, v roce 2000 o umístění sochy Dvořáka před pražským Rudolfinem. (Tejnická & Tejnický 2006)

3.1.3.1. DÍLO ANTONÍNA DVOŘÁKA

Dvořákův technický talent a široká hudební inspirace mu dovolily komponovat napříč žánry. Dvořákova kvalita hudebního skladatele se projevila především v symfoniích. Můžeme jmenovat alespoň Symfonii č. 7 D moll, op. 70. (1885), jejíž symfonická struktura je stejně kvalitní jako hudební stránka. Symfonii č. 7 předcházely mnohé další, i nečíslované.

Za jednu z nejkrásnějších považujeme Symfonii č. 9 e moll „Z Nového světa“ (1893). Tato symfonie vznikla při jeho cestách po Americe a je ovlivněna afriko-americkou kulturou. Jakkoli je tato symfonie proslulá, není více kvalitní než Symfonie č. 6 D dur (1880) nebo Symfonie č. 8 G dur (1889), které mnohem více vypovídají o samotné tvorbě autora a jeho lásce k Českým zemím.

Z vokálně-instrumentálních skladeb prosluly Stabat Mater (1877) a Te Deum (1892).

Z 10 oper se stala nestárnoucí Rusalka (1900).

Mnoho významných děl bylo i mezi těmi méně ambiciózními. Byl to cyklus dvoudílných Slovanských tanců (1878, 1886) a další klavírní dua, Symfonické variace pro orchestr (1877), Klavírní kvintet A dur, op. 81 (1887), Cigánské melodie (1880), Scherzo capriccioso (1883). (Encyclopædia Britannica 2022)

Obr. 8 - Návrh revitalizace domu A. Dvořáka od Wright & Wright architects (poskytla paní Mgr. Soňa Černocká)

Obr. 9 - Antonín Dvořák (www.wikipedia.org)

Obr. 10 - Vyobrazení zámku - Carl Robert Croll, 1841 (www.lobkowicz.cz)

3.2 ZÁMEK NELAHOZEVES

3.2.1. HISTORIE ZÁMKU

Stěžejní pro historii obce byla výstavba Gryspekova Nelahozeveského zámku. Výstavba započala patrně v červnu roku 1553 a trvala přes sedmdesát let. Gryspek se dokončení svého zámku Floriánsburgu, jak zámek nazval, nedožil, avšak stavba pokračovala díky jeho sedmi mužským potomkům.

Tím kdo ve stavbě pokračoval byl jeho syn Blažej. V té době k jeho panství náležely také vsi Debrno, Hleděsebe, Ledčice, Lešany, Libčice nad Vltavou, Libkovice, Lobeček, Minice, Miřejovice, Podhořanky, Podhořany a Sazená.

Zámek byl dokončen kolem roku 1613, načež Blažej v roce 1620 umírá. Pro jeho účast v proticísařských bouřích je rodina roku 1622 odsouzena ke ztrátě veškerého majetku. Z milosti je ponecháno Nelahozeveské panství v hodnotě 60 000 kop míšeňských grošů Blažejově vdově Ofce z Bubna. Rodina však zdědila i vzniklé dluhy a pro ně je v roce 1623 prodává Blažejova dcera Veronika Polyxeně z Pernštejna a Lobkowicz za 40 031 kop, 18 grošů a 4 peníze míšeňské. (Tejnická & Tejnický 2006)

K panství v té době patřilo: pivovar pod zámkem, s poplužními dvory, orná i neorná pole, zahrady, štěpnice, chmelnice, cihelna, vápencový lom, dobové háje, zámecký mlýn, okolní již zmíněné vesnice. (Fischerová & Mošťák, SÚRPMO 1976)

Nelahozeveský zámek nepovažovala rodina Lobkowiczů za prvořadý, jelikož si vybudovala své hlavní sídlo v Roudnici nad Labem. Nastalo tedy období, kdy rozvoj zámku stagnoval. Zámek několikrát vyplněn. Ještě před svým prodejem v roce 1621 císařskými vojsky, o 10 let později pasovskými vojáky a v roce 1648 pak švédskými vojsky. V tomto období bylo ztraceno množství předmětů z Gryspekovských uměleckých sbírek. V polovině 17. století nechal alespoň základně zámek opravit Václav Eusebius, syn Polyxeny

z Lobkowicz. Pobývali zde tehdy vrchnostenští úředníci. Na svou větší opravu však zámek čekal až do roku 1860, kterou však přerušila pruskorakouská válka a zámek se proměnil ve vojenský lazaret. V roce 1874 byl do východního křídla umístěn dívčí šlechtický penzionát.

Bezohledné a čistě ekonomické zásahy vrchnosti narušovaly již do značné míry poskozený zámek. Kromě toho se na stavu promítl i nezámjem majitelů o rekonstrukci. Díky tomu však nikdy nedošlo k významné přestavbě a tím si zámek uchoval svou pozdně renesanční podobu. Teprve v roce 1909 došlo k záchraně sgrafit a obnově severního křídla. Těsně před vypuknutím 1. světové války zámek zachvátil požár, který zničil všechny kazetové stropy ve 2. patře. (Štěpánek 1977)

V roce 1948 byl zámek rodině Lobkowiczů zabrán komunistickou vládou. V 70. a 80. letech místní prostory využívala Středočeská galerie, která vystavovala několik obrazů z Lobkowiczských sbírek společně s moderním socialistickým uměním.

Díky restitucím rodina opět získala zámek v roce 1993. Od té doby je snahou rodiny otevřít zámek i sbírky veřejnosti. Ihned v roce 1993 tu byla zřízena dočasná instalace umění. V letech 1997-2007 byla pro veřejnost otevřena výstava „Umění šesti století“, představující nejvýznamější díla Lobkowiczských sbírek. V roce 2007 se část děl přemístila do Prahy, aby se stala součástí nově vznikajícího muzea v Lobkowiczském paláci. V roce 2008 vznikla nová stálá expozice s názvem „Pohled do šlechtického interiéru“, která detailně popisuje život šlechtické rodiny v 19. století v Čechách. (House of Lobkowicz 2022)

3.2.1.1. FLORIÁN GRYSPEK Z GRYPACHU (1504 Innsbruck – 1588 Nelahozeves)

Florián Gryspek pocházel ze zchudlé bavorské šlechty. Za svého života se však projevil jako všestranně renesanční člověk. Po studiích v Paříži se dostal na pražský dvůr Ferdinanda I. Díky svému vzdělání, diplomatickému důvtipu a organizačním schopnostem si záhy získal královu přízeň. Již ve svých 28 letech se stal jeho osobním sekretářem, sekretářem České komory, královským a komorním radou a o 10 let později dokonce členem vojenské tajné rady. Jako finanční správce České komory dohlížel na královské stavby v Čechách. Tato prestižní pracovní pozice a králova přízeň mu umožnily nejen nabytí finančních prostředků, ale dostal tak přístup k odborným silám, jako jsou stavebníci, řemeslníci, štukatéři, atd., které pak Florián oslovil při stavbě vlastních sídel.

Tato výsostná pozice a rychlý vzestup u královského dvora se staly trnem v oku zdejší šlechtě. Při stavovských povstání proti králi v roce 1547 byl obviněn z velezrady a vsazen do Bílé věže na Pražském hradě. Díky přízni Ferdinanda I. byl na jeho rozkaz propuštěn a nově se v jeho erbu objevil symbol Bílé věže.

Společenský vzestup, rozhled i Gryspekovo vzdělání se zrcadlilo na jeho majetku. V roce 1539 založil zámek Kaceřov u Plzně a v průběhu dalších let skoupil četná panství, která upravil či nově vystavěl (Rožmitál, Nečtiny, Liebštejn, Kocov). Nelahozeves patřila pravděpodobně k jeho nejoblíbenějším, také ji financoval jako jedinou z vlastních zdrojů. Ve své závěti nazývá zámek dokonce jmenovitě Floriansburg. Umírá pak roku 1581.

Florián Gryspek vynikal také v oblasti hospodářské. Na svých panstvích zintenzivnil výrobu, z níž pramenily jeho další příjmy.

Dokonce vydal česky psanou příručku „Naučení úředníkům hospodářským“. Vynikal také v oblasti hospodářských staveb, navrhoval například splavnění Labe pro zdokonalení říční dopravy. V duchu renesance byl jeho zájem však všestranný, zajímalo se o historii, klasickou antickou literaturu i výtvarné umění. V nelahozeveském zámku najdeme jím založenou velkou knihovnu a obrazárnu. (Štěpánek 1977)

Obr. 11 - Florián Gryspek z Gryspachu (www.wikipedia.org)

3.2.1.2. ZÁMEK V RUKOU LOBKOWICZŮ

Jak již bylo zmíněno, zámek získala v roce 1623 Polyxena Lobkowicz, rozená z Perštejna. Pocházela z početné rodiny 20 dětí Vratislava z Pernštejna a vyrůstala v Litomyšli, pak také na španělském dvoře. V roce 1587 se provdala za Viléma z Rožmberka, který ji připsal hrad v Roudnici, v té době již renesančně přestavěný.

Po ovdovění v roce 1592 se znovu provdala za Zdenka Vojtěcha z Lobkowicz, nejvyššího kancléře království Českého. Zhruba v 55 letech stárnoucí Polyxena hojně navštěvuje Nelahozeveský zámek, aby se zde ukryla před politicky i společensky vyčerpávajícím životem španělsky vedeného roudnického dvora. Údajně zde také pěstovala nové druhy zemědělských plodin, zejména zeleniny, jak vyplývá z hospodářských záznamů. Postupně lehce opravuje zpusťšenou stavbu pro své osobní potřeby, zejména 1. patro severního křídla. Poté co znovu ovdověla roku 1623 získává zámek její syn Václav Eusebius. V roce 1637 mu Polyxéna přenechává i Roudnici a tím dochází ke sloučení uměleckých sbírek pernštejnských, rožmberských, bádenských a lobkowiczských. Polyxéna umírá v roce 1642.

Václav Eusebius získává v roce 1643 řád Zlatého rouna, v roce 1646 se stává vévodou, v roce 1650 prezidentem Nejvyšší válečné rady. Rod reprezentuje v době raného baroka a jeho pozornost i finance směřují k přestavbě Roudnického hradu do podoby raně barokního zámku. Zámek je omezen na nutnou údržbu.

Po jeho smrti vládne August Leopold, který pokračuje stále ještě s dostavbou Roudnického zámku a zámku v Nelahozevsi se nevěnuje velká pozornost. Avšak z jeho doby pochází nejstarší dochovaná veduta Nelahozevsi od Jana Josefa Dietzlera z roku 1726.

V roce 1734 se ujal vlády Ferdinand Filip, kníže a vévoda saganský. Jeho období bylo neklidné a poznamenané vpádem Prusů a Sasů. Mnoho

děl jak z Roudnice, tak i z Nelahozevsi bylo přemístěno do bezpečnějších lobkowiczských paláců. Sám Ferdinand se uchýlil na zámek v Jezeří, kde se věnoval hudbě. Nechal však opravit vyhořelé východní křídlo zámku.

Po něm nastupuje Josef František Maxmilián. Josef se věnoval téměř výlučně hudbě. Na zámku v Roudnici i v Jezeří založil divadlo, v Jezeří pak také šlechtickou hudební konzervatoř, předchůdkyni dnešní pražské konzervatoře. Sám byl ředitelem vídeňské dvorní opery a pořádal mnoho hudebních akcí v Lobkowiczském paláci na Pražském hradě. Zasloužil se o rozvoj hudby v celých Čechách, jeho akce byly spojovány s významnými skladateli, jako byl například Ludwig van Beethoven. Z tohoto důvodu se však pozornost na Nelahozeveský zámek stále neobracela.

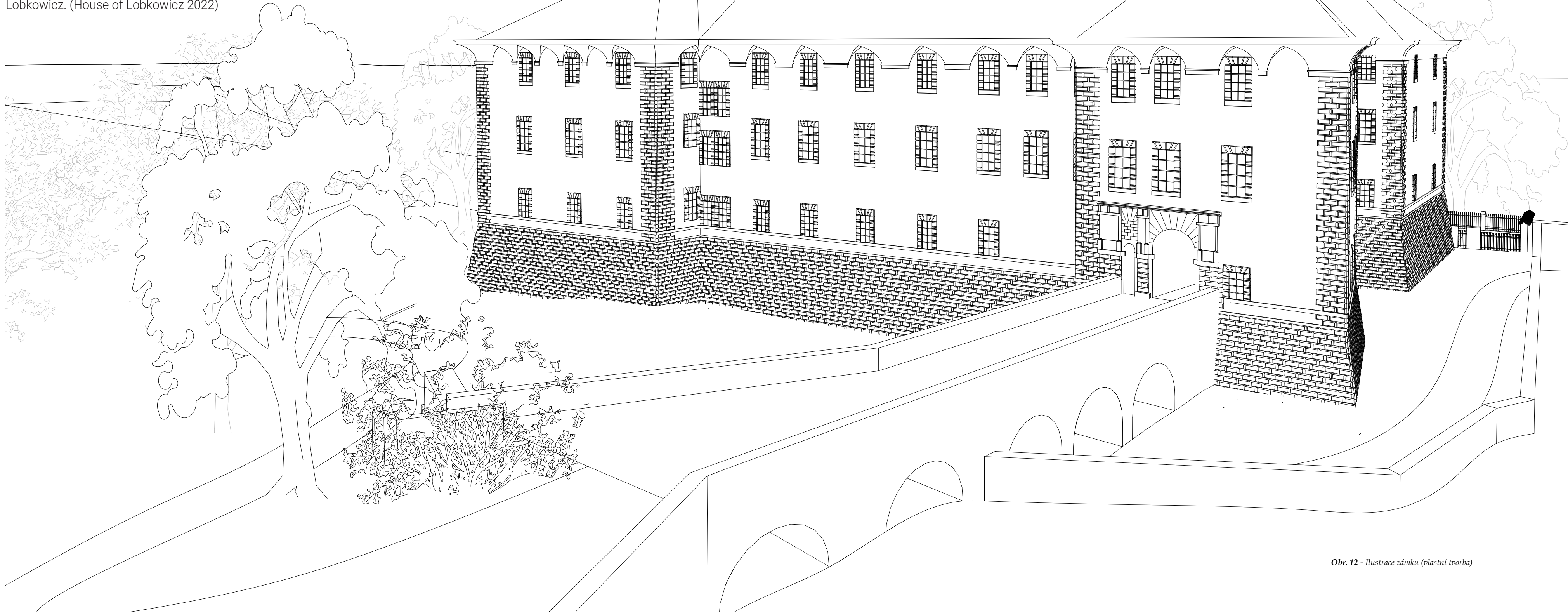
V roce 1831 začíná vládnout kníže Mořic. S jeho nástupem končí období uměleckého mecenáství a rozrůstání lobkowiczských sbírek, tak jak to mu přála renesance a baroko. Místo toho nastupuje konzervační přístup přicházejícího romantismu. Všeobecný zájem se však obrací zpět k významným a neobyčejným historickým stavbám. Zámek je od 30. let systematicky zobrazován v kresbách i grafikách, které jsou vydávány ve velkém množství a plní alba sběratelů. Od roku 1830 se začínají na zámku provádět stavební práce. Jednalo se o celkovou modernizaci pro příjemné pobývání. S rostoucím zájmem vzniká také zámecký park v anglickém stylu.

Po smrti Mořice se vlády v roce 1903 ujímá jeho syn Ferdinand Zdeněk. Za jeho života probíhá řada stavebně i umělecko-restaurátorských činností. Zámek se citlivě obnovuje za dozoru státní památkové péče.

Za 2. světové války je majitelem zámku československý velvyslanec Max Ervín, který kvůli změně režimu emigroval do Velké Británie.

Za války byly některé obrazy z Lobkowických sbírek odcizeny Němci, avšak převážná část našťestí zůstala. (Fischerová & Mošťák, SÚRPMO 1976)

Po těžkém období válek a komunismu, se majetek, jak již bylo zmíněno navrátil. A od roku 1993 pracuje rod Lobkowiczů na jeho správě. Nejprve to byl Martin Lobkowicz. Po jeho smrti v roce 2014 je nynějším majitelem William Lobkowicz. (House of Lobkowicz 2022)

Obr. 12 - Ilustrace zámku (vlastní tvorba)

Polyxena z Perštejna
(1566-1642)
a Zdeněk Vojtěch,
první kníže z Lobkowicz (1568-1628)

Václav Eusebius,
druhý kníže z Lobkowicz (1609-1677)

Ferdinand August,
třetí kníže z Lobkowicz (1655-1715)

Filip Hyacint,
čtvrtý kníže z Lobkowicz (1680-1734)

Václav Ferdinand,
pátý kníže z Lobkowicz (1723-1739)

Ferdinand Filip,
šestý kníže z Lobkowicz (1724-1784)

Josef František Maxmilián,
sedmý kníže z Lobkowicz (1772-1816)

Ferdinand Josef,
osmý kníže z Lobkowicz (1797-1868)

Mořic,
devátý kníže z Lobkowicz (1831-1903)

Ferdinand Zdenko,
desátý kníže z Lobkowicz (1858-1938)

Maximilián Lobkowicz (1888-1967)

Martin Lobkowicz (1928-2014)

William Lobkowicz (1961)

(Lobkowiczské sbírky o. p. s. 2017)

3.2.2. ARCHITEKTURA ZÁMKU

Souběžně s dokončovacími pracemi na zámku v Kaceřově započal Florián Gryspek se stavbou zámku v Nelahozevsi. Stavbu zahájil v roce 1553 a byla dokončena až na počátku 17. století jeho synem Blažejem. Architektonicky mohutná trojkřídlatá stavba vznikla na mírném návrší levého břehu Vltavy.

Jednotlivá nároží jsou zpevněna čtyřmi rizality v podobě bastionů s bosáží. Zdejší stěny zdobí sgrafitová rustika, která se nejvíce promítla na vnější fasádě severního křídla v podobě mohutných figurálních sgrafit. Podstřeší tvoří lunetová římsa.

Nejstarší východní křídlo zdobí ze strany nádvoří sloupový portál se znaky Blažeje Gryspeka a jeho ženy Ofky z Bubna s letopočty 1613 a 1614.

V přízemí severního křídla se objevují arkády na pilířích, v prvním patře pak dvojarkády oddělené pilíři s přepásanými jónskými sloupy. V přízemí západního křídla jsou opět arkády na pilířích, v prvním patře s přepásanými jónskými sloupy a obdélnými okny s frontony.

Druhá patra obou křídel člení pilastry s okny. Zachovalé místnosti najdeme především v severním křídle, kde jsou zdobeny kazetovými stropy, kamennými portály a krby. Ve velké místnosti Rytířského sálu v severovýchodním rizalitu se dodnes dochoval renesanční pískovcový krb, kamenné portálky, velké niky s malovanými antickými zbrojnoši a lunetovou klenbu, se štuky malířské výzdoby (římsští císaři, postavy Boha a Ježíše). (Vaňková-Frejková 1944)

Skladbou jednotlivých architektonických prvků a kompozic průčelí se stavba podobá kralovským stavbám v Praze. Za autora můžeme považovat vynikajícího stavebníka ve službách Ferdinanda I. Bonifáce Wohlmuta. Ten v 50. letech 16. století prováděl rekonstrukci Pražského hradu po jeho požáru v roce 1551. Navazoval tehdy ještě na gotické tvary, avšak čerpal z nejnovějších

renesančních spisů té doby. Výslovně se jednalo o architektonické knihy Sebastiana Serlia a traktáty Giulia Barozziho da Vignoly, ze kterých vycházel také proslulý Andrea Palladio. Je velmi pravděpodobné, že Florián Gryspek Wohlmuta znal a přizval si ho na pomoc při samotné výstavbě zámku. (Štěpánek 1977)

Zámek byl původně projektován jako čtyřkřídlý se vstupem z jižní strany, podobně jako to vidíme na Kaceřově. Výstavba pravděpodobně začala severním křídlem, které mělo tvořit hlavní trakt. Svědčí o tom umístění Rytířského sálu a i vlastní schodiště vedoucí na arkády v severozápadní části. O změně původního plánu stavby může svědčit západní křídlo, které má podobu pouhé galerie a je o polovinu užší oproti ostatním křídlům. Stavba pravděpodobně začala finančně skomírat od 70. let, kdy Gryspek započal výstavbu Kralovického kostela.

Velmi zajímavá je velká arkáda severního křídla. Vidíme zde polosloupy, spjaté bosovanými pásy se zbytkem stěny. Tyto sloupy mají typický poloklasický italský tvar a uplatňovaly se od dob Michellangelových současníků Peruzziho, Vignoly a dalších. Znalost tohoto uměleckého vyjádření pochází pravděpodobně z dílny pracující na Vídeňské bráně. Další zdobné prvky arkády byly inspirovány Lombaridií. (Racek 2003)

Ačkoli se zdá být vysvětlení, že stavba započala severním křídlem logické, Vaňková-Frejková (1944) navrhuje jiný stavební postup. V prvním období výstavby došlo k úpravám terénu a výstavbě východního křídla, což trvalo asi 5 let. Nato došlo k uvolnění stavebního tempa. Mezi lety 1558 a 1593 bylo vystavěno západní křídlo, společně se severozápadním rizalitem. Samotné severní křídlo bylo vystavěno jako poslední, nejčasnějším datem je rok 1593, tedy rok Blažejova sňatku. Situační plán byl v této době lehce pozměněn. Severní křídlo bylo posunuto jižním směrem, poté se stavěl severovýchodní rizalit a na to až rizalit jihovýchodní, který

zůstal nedostaveň. Jednou z posledních prací bylo přisazení vstupního portálu z nádvoří do východního křídla.

Vrátíme-li se k popisu architektury stavby. Okna zámku najdeme, jak v prvním a druhém patře, tak také v přízemí. Okna kopírují vodorovné členění jednotlivých průčelí, které je vyznačeno vodorovnými pásy ve sgrafitové omítce. Co se týče svislého umístění oken, je ještě goticky nahodilé, což dodává zámku romantický ráz. Stejná bosáž jako na hlavních rizalitech lemují také okna. Dnešní moderní sedlová střecha napodobuje původní zastřešení. Nad jižním svahem severního sedla střechy vystupuje drobná zvonička s bicími hodinami. Celou střechu nerovnoměrně protíná množství renesančních komínů.

Do zámku vstupujeme po kamenném podklenutém mostě branou v jihozápadním rizalitu. Rozpětí polokruhových oblouků je 4,5 m, výška pak 5 m. V minulosti byl most zakončen zdvihacím zařízením, dnes je poslední pilíř plný, zděný. (Vaňková-Frejková 1944)

Velkou bránu pro povozy a druhou menší pro pěší rámuje edikula s útlými jónskými sloupy. Po stranách ji obklopují rolverkové kartuše, častý motiv zámecké architektury. Těžká bosáž zde jen noechotně ustupuje zdobné edikule, která značí hlavní vstup do zámku.

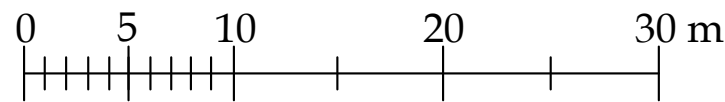
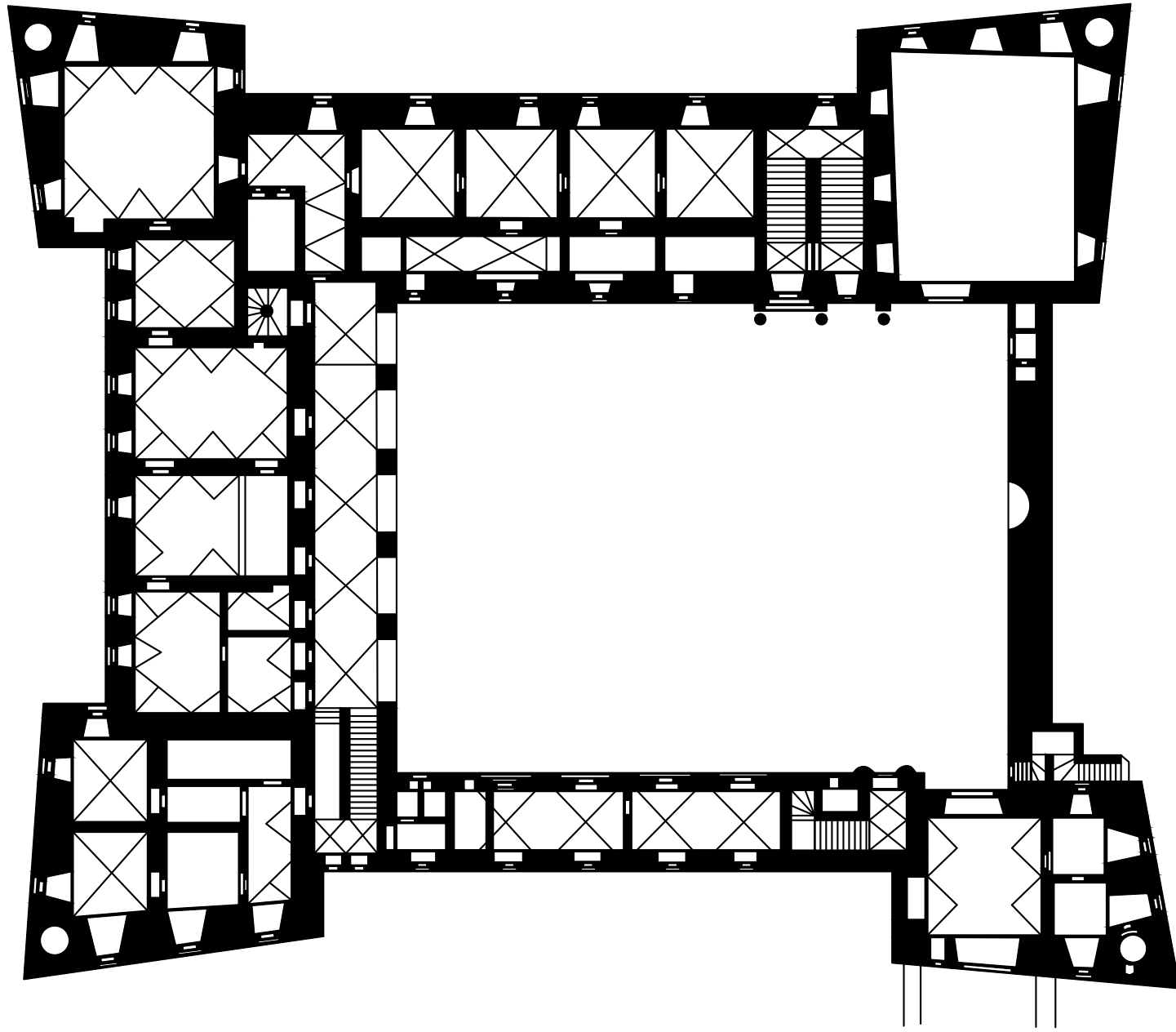
Na nádvoří vcházíme širokým průjezdem, klenutým hřebinkovou klenbou s lunetami. Jakási přísnost a strohost vnějšku je na nádvoří vystřídána rozmanitostí fasád a bohatstvím kamenných detailů.

Na nádvoří zaujme především východní portál. Portál byl umístěn do východního křídla až po jeho dokončení. Má dva vchody oddělené sloupky a svázané štítem. Levý vchod má po stranách ostění s lavičkami a mušlemi. Archivolta má zde ještě gotizující profilaci.

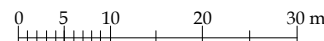
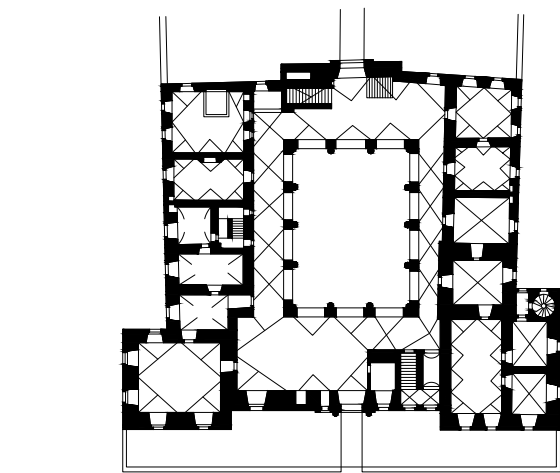
Tímto portálem se sestupuje po jezdeckém schodišti do prostorných sklepů a koníren. Pravý vchod je prostá branka, vylomená ve hmotě bosáže. Portálový štít je dělen karyatidami a nese znaky Blažeje Gryspeka a Ofky z Bubna.

O tom, že se s portálem nepočítalo svědčí obelisk s letopočtem 1613, vyrůstající z nástavce. Aby byl štít mezi okny prvního patra, posunul kameník jeho osu mimo osu samotného portálu. Výrazové prostředky portál přibližují architektuře severské renesance s gotickým citěním, populární pro stavby v době předbělohorské.

Podzemí zámku tvoří soustava převážně dvoupatrových sklepů. Sklepy jsou umístěny pod všemi křídly a jsou klenuty valenou klenbou. V suterénu pod východním křídlem se nacházejí stáje. Schodištěm se zde lze dostat na malou zahrádku pod zámkem. (Štěpánek 1977)

Obr. 13 - Půdorys zámku v Nelahozevsi (vlastní tvorba)

Obr. 14 - Půdorys zámku v Kaceřově (vlastní tvorba)

3.2.2.1. ZÁMEK KACEŘOV

Podobnost se zámkem v Nelahozevsi pozorujeme u staršího Gryspekova zámku v Kaceřově.

S přestavbou dřívější tvrze započal Florián Gryspek roku 1540. Stavba měla několik etap (1540-1543), 1558, 1559-1562. Vznikl tak zámek čtyřkřídlý, jednopatrový, místy i dvoupatrový.

Uprostřed se nachází obdélné nádvoří se dvěma nárožními rizality (sever, jih) v hlavním průčelí. Na stěnách se dochovaly zbytky sgrafitové výzdoby. Přízemí lemují arkády na pilířích s toskánskými sloupy, valeně a křížově sklenuté. První patro bočních křídel je rozděleno do menších místností, zatímco v hlavním a zahradním průčelí jsou umístěny dvojice reprezentativních sálů. Zámek měl podobu renesanční pevnosti. Obklopoval ho vodní příkop ve tvaru čtyřcípé hvězdice. Ačkoli renesanční souměrnost zde není dokonalá, kvalitou stavby byl zámek v našich zemích ojedinělý a mohl se měřit se zámky v Itálii. Odklon od symetrie lze chápat i jako stavební pokrok architektury typu kastela.

Dnešní stav zámku poznamenal požár roku 1912, společně s hospodářským využitím stavby. (Racek 2003)

Obr. 15 - Pohled na severní křídlo a sgrafitovou výzdobu (www.thehubs.cz)

Obr. 16 - Pohled na východní vstupní portál a nádvoří zámku (www.nelahozeves.cz)

3.2.2.2. ZÁMECKÁ DOSTAVBA

Půdorysně se stavba skládá ze 3 křídel. Křídla jsou umístěna po obvodu čtverce, ze kterého vystupují nárožní rizality. Čtvrtá jižní strana zůstala volná. (Vaňková-Frejková 1944)

To, zda čtvrtá strana měla zůstat volná nebo zda měla býti dostavěna čtvrtým křídlem zůstává otázkou. Vlk (1992) popisuje stavbu jako trojkřídlou dvoupatrovou budovu, sevřenou na nárožích lichoběžnými bastióny po způsobu italských kastelů. Pokud by se jednalo právě o italský kástel, byla by jižní strana plnohodnotně dostavěna. Avšak k tomu nikdy nedošlo, místo toho dnes spojuje východní a západní křídlo pouze vyhlídková zídka.

Citlivou neorenesanční rekonstrukci nabídl v roce 1876 inženýr František Riedl. Riedl navrhl sestup z nádvoří díky dvojitému schodišti s balustrádou, do jehož středu umístil fontánu. Nádvoří tak rozšířil v ose zámeckého parku terasou, pod kterou umístil renesanční niku. (Fischerová & Mošťák, SÚRPMO 1976)

Toto řešení by bývalo výrazně propojilo zámecký park se zámekem. Vaňková-Frejková (1944) však namítá, že není jisté, na kolik inženýr Riedl vycházel ze starých zámeckých inventářů z 17. století. Dále pokládá za stěžejní rytinu od Jana Josefa Dietzlera z roku 1726. Na rytině je vidět, že jižní závěr zámeckého nádvoří tvoří pouze nízká zídka s vyhlídkovými okénky, která se ve své podstatě dochovala dodnes. Je tedy vyloučené, že by 100 let po dokončení stavby došlo k přestavbě do podoby, kterou Dietzler pokládá. Naopak je velmi pravděpodobné, že zámek byl takto koncipován již od začátku. Vaňková-Frejková (1944) zmiňuje, že tato zídka může být velmi obvyklým prvkem českých renesančních zámků, jako příklad uvádí zámek v Poděbradech a na Kratochvíli. Toto půdorysné uspořádání tedy naprosto souhlasí s původními půdorysnými zámysly stavby. Záměrnou trojkřídlou stavbu lze chápat jako předstupeň francouzského typu paláce s *coeur d'honneur*, tedy čestným dvorem.

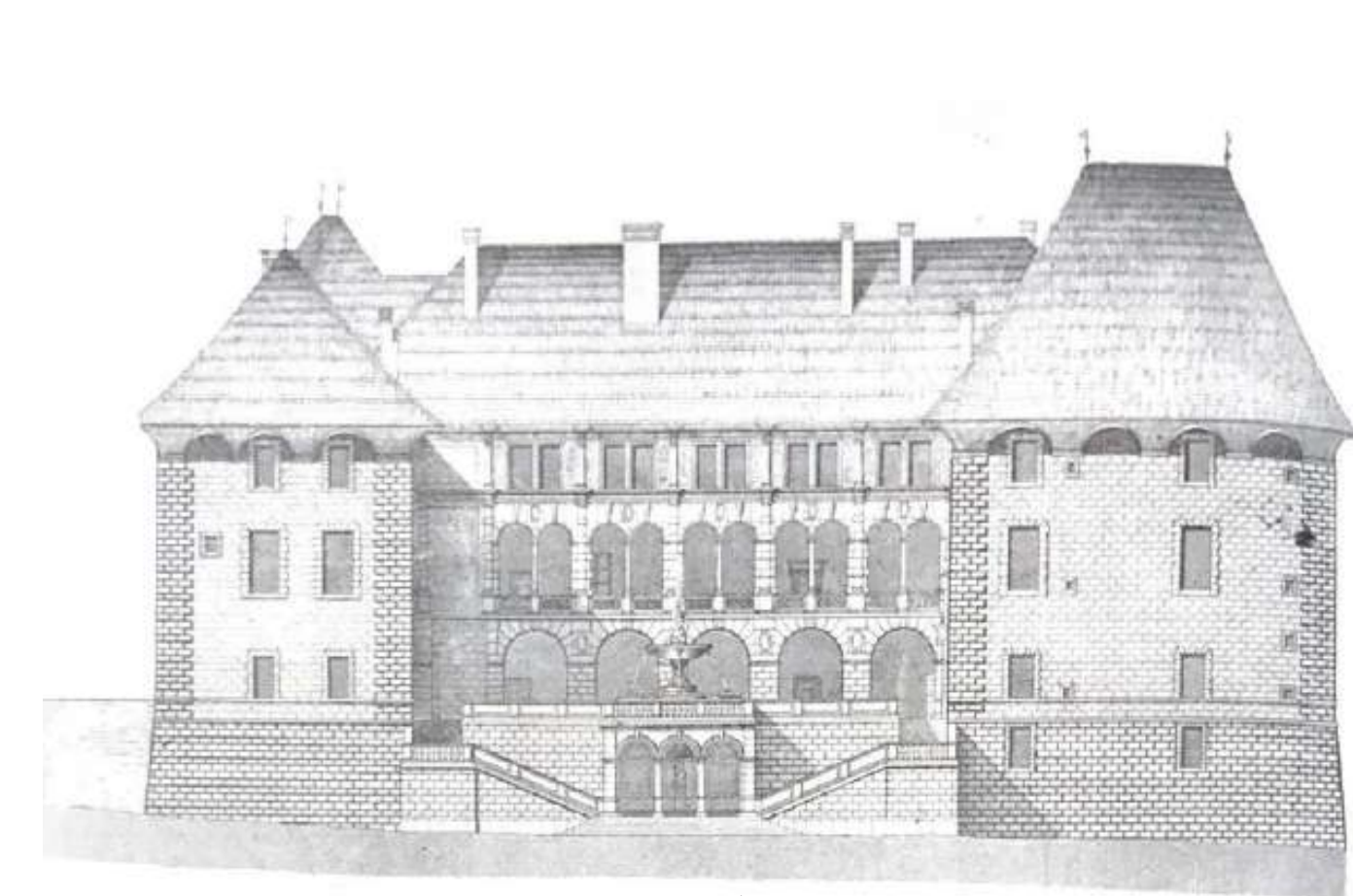
Co je potřeba dále objasnit je orientace zámku a umístění zámeckého portálu, který je bezradně přisunut k západní straně. Vaňková-Frejková (1944) tuto „nelogičnost“ popisuje jako:

„typické doklady tápavých rozhledů severu po italských formách a to od přetváření půdorysu, dosud středověce nepravidelného, v obrazec pokud možno pravidelný a symetrický, až k formálním podrobnostem stavby.“

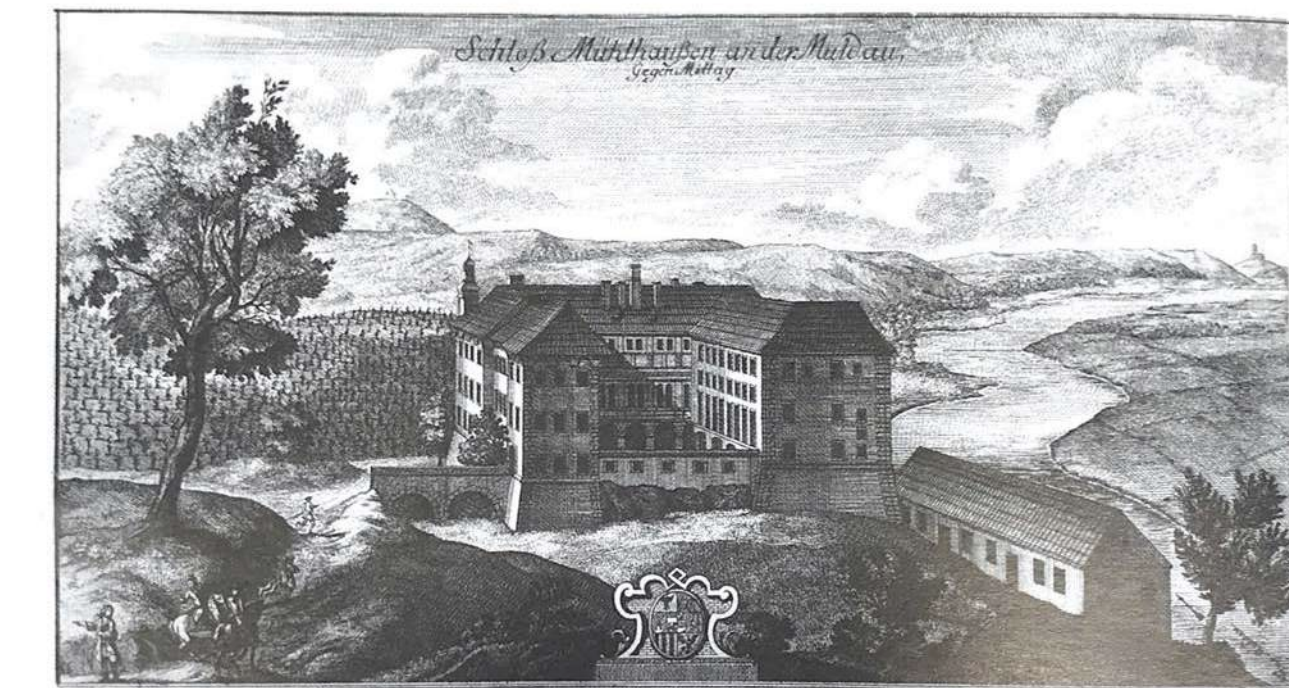
Tuto tápavost lze chápat však i jinak. Ku příkladu Vlk (1992) popisuje architekturu zámku jako jednu z nejpozoruhodnějších a nejpokročilejších výtvarných projevů druhé poloviny 16. století v Čechách a celé střední Evropě. Stavbu vidí jako odraz vnějších podnětů a jejich zhodnocení v tradičním domácím prostředí. Dále podotýká, že koncept italského kastelu, se kterým přišli do Nelahozevsi stavebníci a kameníci z Kaceřova, se musel přizpůsobit místnímu terénu, finančním podmínkám i osobním rozhodnutím stavebníka.

Unikátnost Vlk (1992) shledává také v prolínání prvků do té doby tradičních, tedy jistě fortifikací feudálního sídla (bastióny, příkop, svodité mosty) a prvků, které pevnostní ráz zmírňují, např. sgrafita. Dokonce se zmiňuje, že lze na zámku nalézt známky severské renesance s prvky gotiky a to konkrétně ve východním portálu.

Vrátíme-li se zpět k již zmíněné rytině od Jana Josefa Dietzlera. Rytina zobrazuje zámek stojící na holém skalním výchozu, téměř bez zeleně. Zároveň v popředí nalézáme zvlňný terén, který více méně odpovídá dnešní podobě terénu. Z toho je zřejmé, že z hlediska zeleně nebyl při výstavbě zámku koncipován park ani jiná forma zahrady v přímé návaznosti a to ani 100 let po dokončení stavby.

Obr. 17 - Návrh dostavby jižního křídla od Fr. Riedla 1876 (archív NPÚ)

Obr. 18 - Rytina od Jana Josefa Dietzlera, 1726 (převzato z: VLK, Milošlav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. 1992.)

3.2.3 ZÁMECKÁ ZAHRADA

Jak jsem již v předchozím odstavci zmínil, rytina nezobrazuje park ani zahradu v přímém kontaktu se zámekem. Je tedy nutné pátrat dále.

O staré zámecké zahradě se však zmiňuje, kromě jiných, Mikovec (1860), který popisuje zámeckou zahradu takto:

„Stará spustlá zámecká zahrada leží několik set kroků stranou od zámku, obehnaná jsou vysokou zdí, dosavad jeví stopy předešlé skvostnosti. Nad zazděnými vraty spatřuje se jednoduchý rodinný erb Gryspeků, štít podle délky rozpůlený, s třemi proti sobě vystupujícími krovkami po každé straně, a vlaský buben rodiny z Bubna s letopočtem 1593 a známými nám již začátečními písmeny jmen Blažeje Gryspeka a jeho manželky Ofky z Bubna.“

Sejný letopočet na zámecké bráně uvádí i Sedláček (1891) avšak s otazníkem. Vaňková-Frejková (1944) i SÚRP MO (1976) naopak uvádí erb s letopočtem 1599. Budeme-li vycházet z letopočtu 1599 můžeme předpokládat, že se jedná o letopočet samotného založení zahrady. Jelikož nejstarší dochovaná mapa zámku a jeho okolí pochází z 2. poloviny 18. století není možné dřívější existenci doložit.

Zámeckou zahradu dále popisuje Hieke (1984), který uvádí zahradu jako „kořenou“. Zahrada byla dle něj osázena „kořením“, ovocnými štěpy a dále „jinak ozdobná“.

V současné době se z dřívější renesanční zahrady téměř nic nedochovalo. Původní brána vedoucí do zahrady, která byla ještě v roce 1976 dokumentována v rámci stavebně historického průzkumu, dnes již nestojí. Jediným odkazem tedy zůstal již zmíněný erb Blažeje Gryspeka a Ofky z Bubna, nově zazděný do vyhlídkové zídky zámku.

Dnes na území bývalé renesanční zahrady stojí rodinné domy a zasahuje do ní zahrada mateřské školky. (Fischerová & Mošťák, SÚRP MO 1976)

Pisemných informací o skutečné podobě bývalé renesanční zahrady mnoho není. Více informací o zaniklé zahradě, její přibližné poloze i rozloze nastiňují mapové podklady.

Jedná se o nejstarší dochovanou mapu zámku a jejího okolí z druhé poloviny 18. století. Na mapě jsou schématicky vyznačeny háje, sady, vinice kolem zámku. Kromě nich můžeme na mapě najít i bývalou zahradu, jasně ohraničenou ve tvaru obdélníku, z levé dolní strany zkosenou. Dále jsou vidět hlavní tři osy zahrady.

Mapa jasně potvrzuje fakt, že zámecká zahrada nebyla umístěna přímo u zámku, ale v dostupné vzdálenosti od něj. Tento situační vztah však není ničím neobvyklým, jedná se o částečný úkaz raně renesančního smýšlení ve střední Evropě, dobrým příkladem může být hrad Heidelberg v Německu. (Vaňková-Frejková 1944)

Za povšimnutí stojí také bývalý ostrov uprostřed řeky s výraznou křížovou kompozicí zeleně.

Další mapa pochází z roku 1827 a tentokrát již detailněji zobrazuje renesanční zahradu. Lze vyčíst nezkreslený tvar zahrady, dokonce i cestní síť. Cestní síť tvoří hlavní osa a na ní dvě kolmé, dělící zahradu na obdélníkové bloky, cesty probíhají zároveň i po obvodu celé zahrady. Po obou stranách přední části stojí domy. Menší sad na zahradu přiléhá z levé části. Nad zahradou se pak nachází středně velká vinice, opět s dobře čitelnou cestní sítí.

Lze si všimnout, že kromě zahrady pod zámek vznikla jakási forma zahrady přímo u zámku. S největší pravděpodobností také obehnaná zdí. V této drobnější zahradě je opět patrná drobná, pravoúhlá cestní síť. Po obvodu směrem od zámku zobrazuje mapa čitelnou výsadbu stromů. Stejně tak jsou stromy pravidelně, liniově vysazeny na hlavní terase zámku směrem k řece.

Obr. 20 - Dnes již zaniklá renesanční brána v roce 1976 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 21 - Erb Blažeje Gryspeka a Ofky z Bubna, v současnosti zazděný ve vyhlídkové zídce zámku (elastní foto)

3.2.4 ZÁMECKÝ PARK

Zámecký park se rozkládá jižně od zámku na členitém terénu a ve svahu směřujícím směrem k Vltavě. Kolem zámku je ohraničen systémem kamenných zídek, pak však volně přechází v krajinu. Ve své podstatě se v dnešní době jedná o les místy prokácený. V blízkosti zámku doplněn vzácnějšími dřevinami.

Historicky byl park založen kolem roku 1840. Mikovec popisuje v roce 1860 zámecký park takto:

„Najížní straně zámku rozkládá se dosti daleko podél blízkých strání park, založený od Nelahozeveského lékaře Dr. Stelziga, zemřelého asi před deseti lety, který, jakkoli po smrti jeho valně zanedbán, přece i od Pražanů se navštěvuje.“

O tom, kdo byl Dr. Stelzig se mnoho neví. Některé zdroje, především internetové, pravděpodobně mylně uvádějí za autora Franze X. Aloise Stelziga, který se narodil v Hošťce dne 12. 5. roku 1783. F. X. Stelzig pracoval jako lékař, fyzik, chirurg, policejní a soudní lékař a pobýval především v Praze, kde také zemřel 19. 11. 1856. (Historický ústav AV ČR 2022)

Ačkoli by jméno i období života tohoto lékaře v podstatě odpovídalo, jednalo se pravděpodobně o jiného lékaře. Při své návštěvě zámku jsem narazil na jméno Mathiase F. Stelziga. Mathias Stelzig byl nelahozeveským lékařem a knižecím ranhojičem od roku 1838. Narodil se kolem roku 1788 a zemřel 26.8.1852 na úplavici. (SOA v Praze 1839-1883)

Komárek (1911) zmiňuje doktora Stelziga jako ošetřovatele knížete Ferdinanda Kinského. Ten, jak popisuje, se roku 1812 vydal navštívit svého příbuzného knížete Lobkoviczkého do Hořína. Při své cestě se zastavil ve Veltrusích, kde se mu stal osudným incident, při kterém přepadl z koně. Magistr chirurgie Stelzig ho tenkrát ošetřoval a toho dne se v noci i vydal pro pomoc za profesorem Fritzem do Prahy.

Není jisté zda byl Mathias Stelzig promováným doktorem nebo pouze magistrem chirurgie, jak uvádí Komárek (1911), avšak v každém případě rok jeho úmrtí 1852 více odpovídá popisu od Mikovce, který v roce 1860 popisuje úmrtí cca před 10 lety.

Dalším důkazem o jeho působení v Nelahozevsi je však jeho kresba zámku a okolí, která se stala předlohou pro rytinu od Josefa Zwettlera v roce 1840. Z té můžeme vyčíst jeho výtvarný talent a zájem o zámek a jeho okolí.

Dá se tedy považovat za autora úprav zámeckého parku, ačkoli samotný návrh zámeckého parku ještě nebyl nalezen.

Z předešlých zdrojů vyplývá, že zámecký park, v té době založený v anglickém stylu z původního chlumního lesa existoval v upravené podobě ne více než 20 let. S největší pravděpodobností byl však oblíben místními i Pražany, jak uvádí Mikovec (1860). Ačkoli park nebyl dlouho udržován Sedláček (1891) ještě 51 let po založení uvádí, že park využívají jeptišky, pro které byl v roce 1874 zřízen dívčí penzionát pro svobodné šlechtičny ve východním křídle zámku. (Vlk 1984)

Na stavu parku se neblaze promítla také výstavba železniční trati Praha-Děčín v letech 1845-1850. Tímto zásahem byl zničen jeho východní úsek, směřující k řece. Park tenkrát doplňoval formální zahrady v bezprostředním okolí zámku (severně a jižně). Tvarem byl park obdélný o rozměrech zhruba 700 x 150 m. Co se týče osázení, běžné dřeviny zde doplnily především jedle, smrky, borovice a jalovce. Ze vzácných dřevin pak červenolistý javor mléčný (*Acer platanoides* 'Schwedleri'), pajasán (*Ailanthus glandulosa*), převíslý jasan (*Fraxinus excelsior* 'Pendula') či křídlatec trojlístý (*Ptelea trifoliata*). (Národní památkový ústav 2022)

Hieke (1984) ještě doplňuje, že z dřevin zde rostly zerevy a jalovce. Z těch vzácnějších také

ruj vlasatá (*Cotinus coggygria*).

Areál byl protkán řadou komunikačních tras a cestiček, vedoucích k sochařským dílům i stavebním prvkům. Jednalo se o sochy, drobné stavby v podobě kapličky a grotty, které se částečně dochovaly dodnes. (Národní památkový ústav 2022)

Podobu cestní sítě lze nejlépe vyčíst z mapy stabilního katastru z roku 1840. Shodou okolností se jedná o rok přibližného založení parku, tím pádem lze mapy považovat za důstojné zobrazení nejen dřívější podoby, ale přímo záměru doktora Stelziga. Můžeme si povšimnout, že cesty vedou po celé délce katastrálního území. Cestní síť je zde přizpůsobena místnímu svazitému terénu. Pěšiny se jemně klikatí až do míst, kde se propojují, čímž vytváří ohraničené parkové celky. Čím blíže se dostáváme k zámku, tím je park bohatší a cesty oblejší. Na třech místech jsou znázorněny drobné stavby, pravděpodobně sochy jako body zájmu.

Z hlediska vegetace pozorujeme listnaté dřeviny v místech pravidelně doplněné kosterními jehličnany. Kromě stromového patra mapa zobrazuje i patro keřové a pravděpodobně bylinné, v podobě trvalek či letniček v okrasných záhonech. Pozornost upoutávají tři okrasné záhony. Lze je rozlišit na jeden velký, centrální, kruhový a dva menší, přidružené, oválné. Mapa zachycuje také zeleň v přímé blízkosti zámku. Zde jsou znázorněny historicky starší prvky formální zahrady. Podél zámecké zídky, lemující zámecký příkop, je jasně znázorněna stříhaná zelená stěna. Tato zelená stěna dále vyplňuje i prostor sahající až k zámeckému mostu. Jedná se o „koutový“ a zároveň hlavní vstupní prostor do zámeckého areálu. Tento prostor vyplňuje zelená stěna, rozdělená pravouhlou cestní sítí s centrální kruhovým prostorem.

Přiblížeme-li se přímo k zámku, na hlavní obezděnou terasu, spatříme již architektonicky

vázanou pravidelnou formu zeleně. Na to abysme mohli určit jak přesně zeleň v tomto prostoru vypadala není mapa dostatečně podrobná. Mohlo se jednat pouze o zelenou stěnu nebo třeba i travní, či trvalkový parter, lemovaný zelenými topiáry. Jasně čitelná je zde však pravidelná, pravouhlá cestní síť vázaná na podélnou středovou osu.

Na mapě je v blízkosti vyznačen kamenolom, který pravděpodobně sloužil k těžbě stavebního materiálu pro stavbu zámku. Čeho je zajímavé si všimnout, je, dnes již zaniklý, říční ostrov s mlýnem pod zámeckým parkem.

Co se týče zmíněných soch, v minulosti byla v parku umístěna alegorická socha Víry, která byla, sice již poničená, ještě v roce 1976 fotodokumentována. Socha pocházela z pražského kostela Křižovníků, do dnešní doby se však nedochovala. (Fischerová & Mošťák, SÚRPMO 1976)

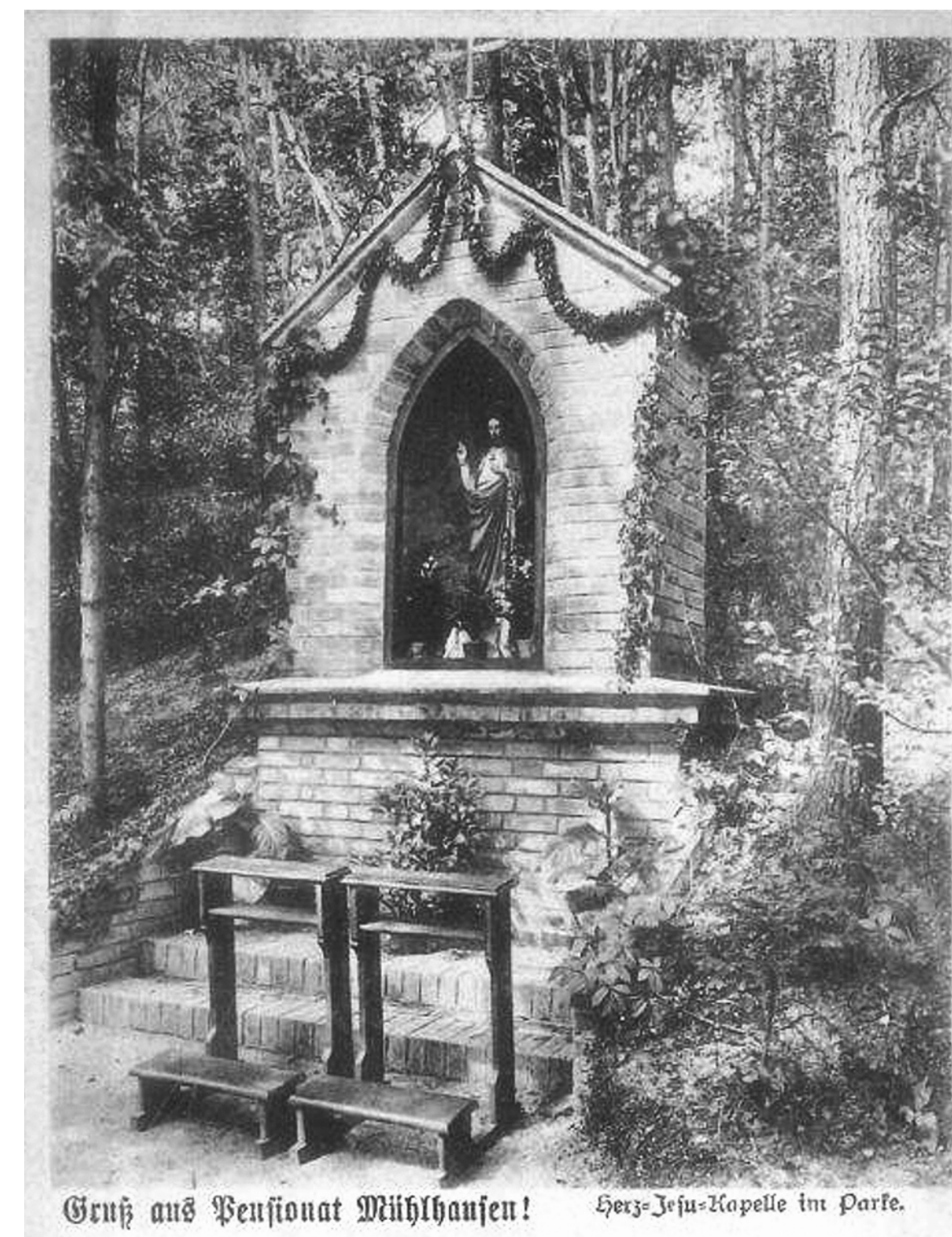
Stavebními prvky, které se v poničeném stavu dochovaly jsou polorozpadlá, romantická grotta a v celku zachovalá kaplička. Na staré fotografii je vidět, že se v kapličce nacházela soška Ježíše Krista. Kaplička bývala ověncená a udržovaná, před ní byly umístovány modlitební klekátká.

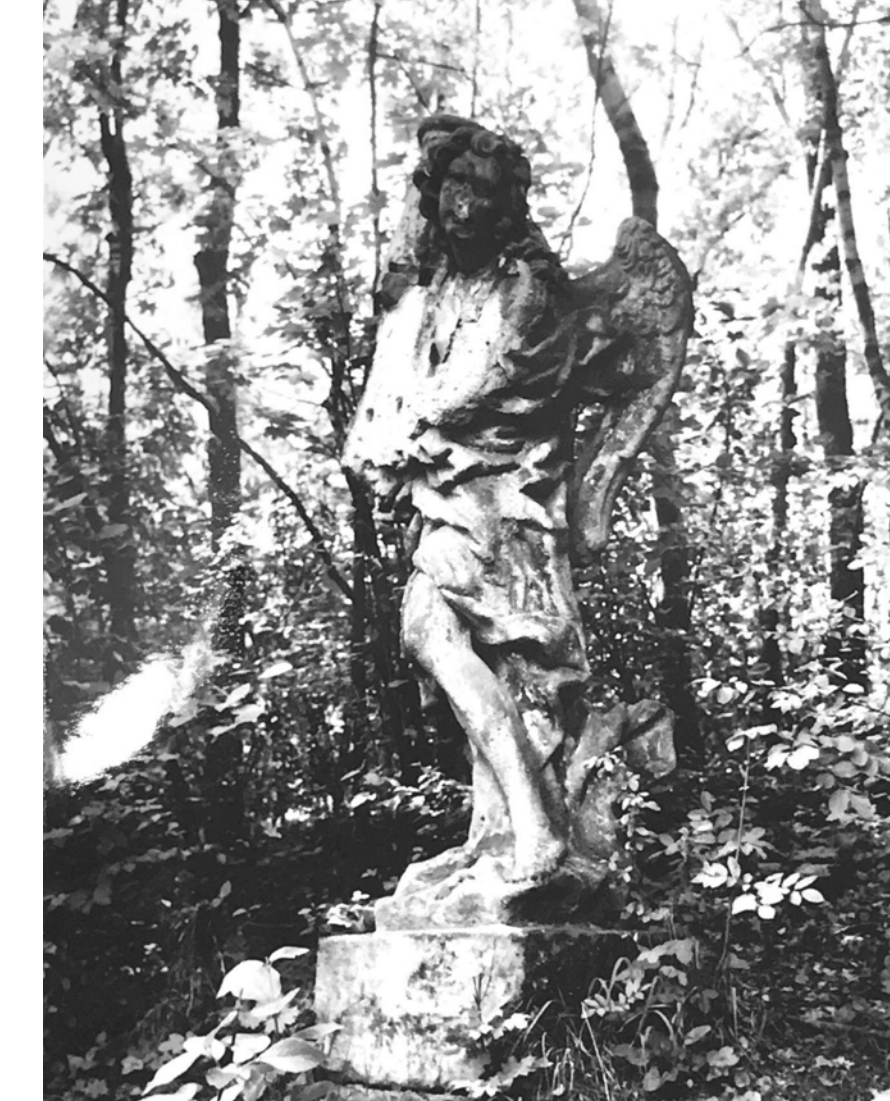
MAPA Č. 6 - Císařské povinné otisky stabilního katastru, 1840 (ČÚZK 2022)

Obr. 22 - Lithografie zámku a okolí od Josefa Zwettlera, kresba Mathias F. Stelzig, 1840 (Österreichische Nationalbibliothek)

Obr. 23 - Kaplička v zámeckém parku kolem roku 1938 (poskytl pan Václav Hlavatý)

Obr. 24 - Nedochovaná alegorická socha Věry, 1976 (převzato z: SÚRPMO. Nelahozeves - zámek; stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 25 - Dochovaná romantická grotta, 1976 (převzato z: SÚRPMO. Nelahozeves - zámek; stavebně historický průzkum.1976.)

3.3 RENESANČNÍ ZAHRADA

Zahrady doby renesance jsou odrazem měnicího se smýšlení člověka té doby. Renesanční člověk osvobozený od těžšího myšlení středověku stále více touží po vlastním, svobodném uplatnění a po prosté radosti z pozemského života. Vrací se proto k vlastnímu smyslovému vnímání. Vlastní myšlení společně s názory jakoby se přenesly do tvorby zahradního umění. Stále více se objevuje jasná skladba tvarů, hmot a prostorů. Středověké imaginární smýšlení se vytrácí, a je nahrazeno pravidelným rytmem, harmonií a jasnou tektonikou. (Dokoupil et al 1957)

Při výstavbě se obnovuje antický princip respektování hmoty i konečnosti prostoru, z jehož jednotek se zahrada skládá. S kompozičního hlediska je významná pravidelnost, symetrie, osovost. (Pacáková-Hošťálková 2004)

Renesanční zahrady se rozvíjí od počátku 15. století v Itálii. S jejich rozvojem jsou spjata dvě významná literární díla. Tím prvním je traktát o stavitelském umění **De re Aedificatoria** z roku 1452 od **Leona Battisti Albertiho**. Alberti v díle vyjadřuje představy o dokonalé estetice stavby i přilehlé zahrady, které vnímá jako celek. Jsou pro něj podstatné dva aspekty architektury, kresba (disegno) a zdění (muramento). Dále popisuje řadu operací, jejichž naplněním vznikne dokonalá architektura. Prvním důležitým aspektem je výběr místa (regione), dalším je prostor pro stavbu (sito), poté až prostorová organizace stavby a samotné konstrukční řešení. Ideálním místem pro stavbu, především typické italské vily se stává kopec s dobrou ventilací, dostatkem slunce, s krásným výhledem do krajiny či města. Vila má být snadno přístupná často v mnoha případech i lodí. Alberti dále vyzdvihuje uplatnění silných proporcí a pravidelnosti, kde příjemná harmonie celku má být podřízena atraktivitě jednotlivých částí.

Zahrada se stává pátou fasádou stavby. Je umístěna pod domem ve svahu, kde za pomoci

teras vytváří jednotlivé osově souměrné celky. Uvnitř se uplatňují ozdobná schodiště, grotty, pavilóny, vodní prvky, nejčastěji fontány, figurální plastiky, atd.

Cesty mají být ohraničeny stálezelenými rostlinami, nesmí chybět stálezelené dřeviny, které poskytují stín. Dále mají být dřeviny koncipovány v liniích s pravidelnou roztečí. Vegetace je zarovnána geometricky do kruhů, půlkruhů i jiných tvarů. Zahrady se doplňují o léčivé rostliny, kvetoucí živé ploty z lísek propletených růžemi a granátovníky.

Tímto dílem Alberti s konečnou platností uzavírá středověkou estetiku, člověk je nyní jednotkou mikrokosmu, který zrcadlí celý makrokosmos. Nově dostá možnost spatřit dokonalost, tedy kultivovat lásku mírou, kterou si sám určí, ke svému tělu i myšlení a to projektovat i do svého okolí.

Druhým významným dílem pro zahradní umění utvrzujícím renesanční myšlení je „*L'Hyperotomachia Poliphili*“ od dominikánského mnicha **Francesca Colonna**. Tento text vytištěný v roce 1499 (50 let po jeho sepsání) je ilustrovaným vyprávěním lásky Polifila a Polie. Příběh milenců se odehrává na ostrově Citera. Právě tento ostrov s rozlehlou zahradou se stal předobrazem pro tvorbu renesančních zahrad.

Ostrov dokonalého kruhového půdorysu je členěn do 20 stejných sektorů, sbíhajících se do terasami vyvýšeného středu. Každý sektor je dedikován určité rostlině. Volně rostoucí zeleň v prostorách formálních teras, je upravována do geometrických tvarů. Terasy dále zdobí sochy, mramorové balustrády, fontány a další dekorativní prvky.

Polifilos se snaží dostat do středu ostrova, který je koncipován jako labyrint. Při svém bloudění má za průvodce Logisticu (rozum) a Thelemínu (vůli). Celý labyrint tvoří ovocné sady i pergoly,

spojující zahradní pavilony, okružní vodní kanál, mramorové nádrže, šestiúhelné bazény, fontány, chrám s křišťálovou kupolí, atd.

V neposlední řadě je nutné zmínit dílo **Giovanniho Boccaccia Dekameron** či **Francesca Petrarca**, kteří oba používají krajinu jako bezpečný prostor pro hledání krásy, myšlení a radost. Renesanční filosofie věřila, že právě na takových posvátných přírodních místech, vyznařujících očistnou harmonii, je lidská mysl schopna plodit. Návrat k přírodě je zároveň chápán jako návrat ke svým vlastním kořenům. (Hendrych 2005)

Snad prvním pokusem o realizaci Albertiho myšlenek se stala zahrada **Villy Rucellai v Quaracchi, Florencii**. Zahrada již měla centrální hloubkovou osu, lemovanou loubím dubů *Quercus Ilex*. Toto loubí propojující stavbu a vegetaci, bylo dále členěno odpočívadly, sochami, pavilony a vázami s geometricky tvarovanou vegetací. V zahradě se nacházel ovocný sad a množství vonných bylin. Nechybělo ani oddělené giardino segreto se zimosrázy a sochami gigantů. Zahrada pozvolna terasovitě klesala k řece Arno. V uzavřenosti se zahrada podobala ještě zahradám středověkým.

Konkrétním dílem, kde najdeme principy jak Albertiho, tak představy Colonna, byla např. **Botanická zahrada v Padově**. Zahrada zobrazuje plán z roku 1591. Nalezli bychom zde doslova encyklopedické výsadby katalogizovaných sbírek rostlin, které mohli vzniknout díky novým objevům a badání vědců. Procházka v takové zahradě měla umožnit spatřit všechny krásné rostliny světa.

Rozkvět renesančního zahradního umění je spojen s rodinou **Medici**. Ve Florencii po roce 1420 dochází k uměleckému experimentování. **Cosimo Vecchio** i **Lorenzo Medici** vyslovují názory o oddělení veřejné moci od soukromého života. V Toskánsku se staví množství soukromých vil.

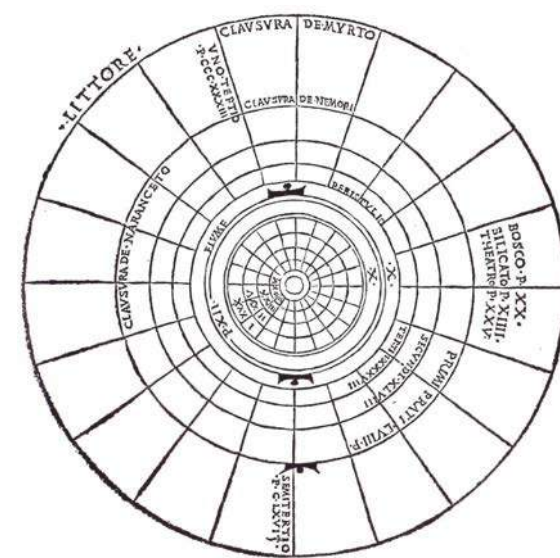
První Medicejskou vilou je **Villa Carregi**. Sice stále poznamenána středověkým, pevnostním pojetím, její zahrada již nahradila dvůr městského paláce. Je rozdělena na dvě části, tou první je ovocný sad s kvetoucími rostlinami a to druhou les (bosket) se stálezelenými stromy. Samozřejmě nechybí pravidelné členění podél středové osy, i perspektivní stupňování směrem k hlavní stavbě.

Další významnou vilou je **Villa Medici ve Fiesole**. Zde nacházíme zahradu rozdělenou do dvou teras, dále dělenou stavbami na dvě přední a dvě hlavní zahrady. Před hlavní lodgii se rozprostíral květnatý parter, symetricky dělený opět hlavní osou. Tato vila se zahradou naplňuje jak Albertiho principy, tak ideál míru, harmonie a bezpečí.

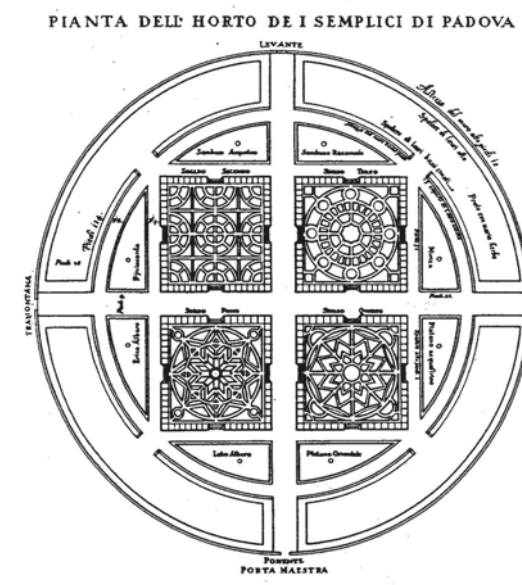
Jako údajné dějiště Boccacciova Dekameronu se jeví **Villa Palmieri u Florencie**. Zde kromě sgrafitových fasád pozorujeme pokročilé propojení interiéru s exteriérem. Zde se již vytrácí středověký pevnostní charakter stavby a vila se propojuje s okolní přírodou.

Villa Poggio a Caiano postavená Lorenzem Medici je další ukázkou renesanční vily, tentokrát s obnovením toskánské tradice venkovského domu (casa rustica). Panský dům zde obklopuje organizovaný zemědělský systém. najdeme zde vinice, sady, obilná pole, louky, lesíky a také místa pro turnaje a hry, dále závodní kanál, lovecké obory, voliery, panteniery (pro pantery a divé šelmy). Hlavní zahrada je zde oddělena od hlavního komplexu, tvoří ji hlavní středová osa a na ní osy příčné, uprostřed se nachází oktogonální pergola.

Po smrti Lorenza Medici se společně s jeho synem Pierem přesouvá moc Medicejů do **Říma**. Kde se nově rozvíjí forma renesanční zahrady. Až s nástupem **Cosima I.** se rod medicejů plnohodnotně vrací do Florencie. V té době se zahrady dále pojí s budováním a přestavbou vil. Vila nově stále více působí jako reprezentativní

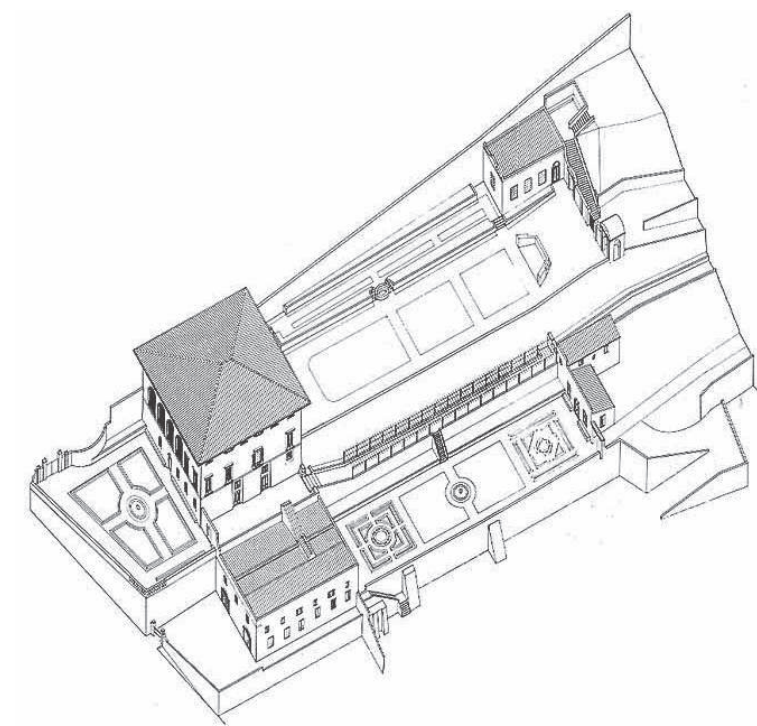
Obr. 27 - Schématický půdorys ostrova Cythera z díla L'Hyperotomachia Poliphili (some-landscapes.blogspot.com)

Obr. 28 - Půdorys botanické zahrady v Padově, 1591 (www.mathsinpadova.wikidot.com)

Obr. 29 - Zahrada u Villy Medici v Římě, 1860 (www.bru-zane.com)

Obr. 30 - Schéma zahrady u Villy Medici ve Fiesole (www.webpages.uidaho.edu)

sídlo. Nově se začínají objevovat prvky manýrismu, zahrady, stále více komplexnější, však zůstávají místem soukromím, pro přátele a rodinu.

První vily v **Cafaggiolu** a **Trebiu** jsou stále spjaté se zemědělským provozem, následují je **vily Careggi** a ve **Fiesole** a dále **vily v Castellu** a **Petreie** ve **Florencii**.

Vilou druhé medicejské generace postavené pro Cosima I. z rodu Medicejů je **Villa Castello**. Zahradu vyprojektoval **Niccolo Tribolo**. Zahrada ctí Albertiho principy, je obehnaná zdí a je přísně geometricky členěná podél centrální osy. Terén je rozdělen do třech slunných teras. V centru kompozice parteru stojí fontána s římskými sochami. Druhý parter citronový, tvoří řady citroníků, tvoří předpolí třetí terasy se schodišti, v jejíž centru, na konci centrální osy stojí grotta. Grotta je zvaná zvířecí (Grotta degli Animali) s polychromovanými plastikami zvířat. Iluzijní sochy se odklání od renesančních přísných pravidel a jsou proto předzvěstí manýrismu. Poslední část nad horní terasou tvoří divoké boskety, navozující dojem loveckého terénu symbolický pro zahrady cinquecenta.

Vrátíme-li se k zahradám římským nalézáme první Albertiho principy při tvorbě **zahrad ve Vatikánu**. Uplatnily se při stavbě velkolepé **Cortile del Belvedere** u Vatikánského paláce. Autorem samotného návrhu byl **Donato Bramante** v roce 1506. Uzavřený, podlouhlý dvorní prostor byl komponován pomocí několika teras se schodišti, směřujících k Ville Belvedere. Ačkoli výškový rozdíl do jisté míry kazil perspektivní pohled, Bramante dokázal prostor sjednotit pomocí bočních vystavěných fasád, které dodaly prostoru pocit jednosměrného pohybu. (Gharipour 2017)

I nový papež z rodu **Medici Lev X.** pokračuje ve zviditelňování papežské moci v Římě. Povolává proto umělce jako je **Raffael**, **Giuliano da Sangallo**, **Jacopo Sansovino** a další. V tomto

období se již značně diferenciuje rozdíl mezi římskou a florentskou architekturou. Ve florencii, kromě zahrady **Boboli**, vidíme zahradu soukromou, sloužící jako místo odpočinku. V Římě se jedná o ukázkou moci a město je pojato jako scéna kolektivních událostí, jejíž je zahrada součástí.

Po smrti Bramanteho pokračuje na pracích **Belvederu Raffael**. Dostává se i ke stavbě **Villy Madama** pro kardinála **Giulia Medici**, pozdějšího papeže **Klementa VII.** Původní Raffaelův plán komponuje množství venkovních prostorů kolem vily. Tyto prostory navzájem sjednocuje pohledovými vazbami, v závislosti na vnitřním členění vily. Albertiho principy zde zrcadlí umístěním na svazích pohoří Monte Mario s výhledy do údolí řeky Tiberu. Příznačná je inspirace antickou Hadriánovou vilou a to především v kruhovém uspořádání vnitřního dvora. Našli bychom tu kromě zmíněné zahradní soustavy také přírodní amfiteátr a prostranství půdorysu pseudoelips či kruhů.

Další římskou vilou, s výraznou panaromatickou pozicí je **Villa Medici**. Stavěná po roce 1540 **Annibalem Lippim** pro kardinála **Ricci de Montepulciano**. V přilehlých zahradách byla umístěna sbírka antických soch, čímž představovala historicky první parkové muzeum. Nehledě na to, že se jedná o Římskou vilu, byla kompozice zahrady florentská. Hlavní perspektivní osa zde prochází podélně s fasádou budovy. Interiér je propojen s venkovním prostorem pomocí monumentální sloupové loggie, ve středu průčelí. Tento způsob propojení je dále rozpracováván Vignolou, Andrea Palladiem, atd. a později se objevuje se na mnoha stavbách v celé Evropě. Místní reprezentace soch na stálezeleném pozadí je scénickým prvkem, uplatňující se v pozdějších zahradních úpravách.

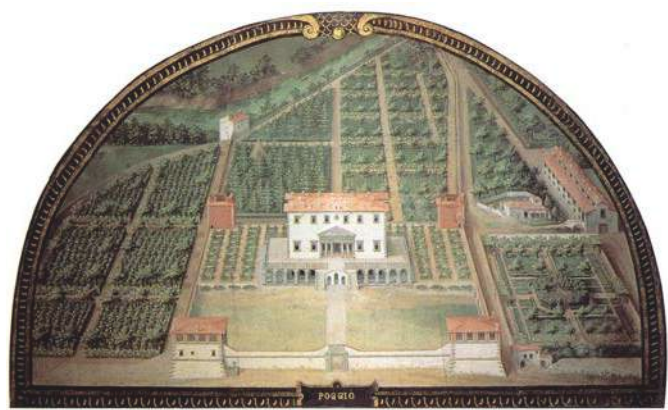
Za zmínku stojí také **zahrady Villeggiatury**, tedy prastarého dědictví Říma. Tyto zahrady byly

bydovány jako únik před horkými dny a zkaženým městským vzduchem na venkov. Podobný úkol měla již Villa Madama. Tato tendence se projevila na dvou místech nedaleko Říma. Jednak ve Frascati v Albanských horách a Tivoli v Sabinských horách. Albertiho principy jsou v těchto zahradách nahrazeny přepychem dekorativních prvků, společně s použitím vody ve všech možných podobách. Tvůrcím představitelem tohoto směru se stal například **Lacopo Barozzi** zvaný **Vignola** (1507-1573), ale také mnoho dalších jako **Pirro Ligorio**, **Antonio da Sangallo**, **Baldassare Peruzzi**, **Giacomo della Porta** nebo **Dominico Fontana**. Tito umělci komponující fantastické a honosné zahrady, rozbíjí uzavřený ještě středověký koncept „Hortus conclusus“ a nahrazují ho nově taetrální a reprezentativní zahradní architekturou. Zahrady již nejsou protipólem divoké přírody, ale naplňují úlohu přátelského a idelického venkova. Tímto zahrady Villeggiatury završují vývoj italské renesanční zahrady. (Hendrych 2004)

3.3.1. ROSTLINNÝ SORTIMENT

Ranně renesanční rostlinný sortiment odpovídá ještě zahradám středověkým. Proto parter většinou tvořily malé bylinkové záhony, větší zahrady byly lemovány živými ploty s růžemi a ty velikostně nad 4,8 ha pak ovocnými stromy. Se zvětšováním zahrad se tedy stále více objevovaly právě ovocné stromy. Těžiště sortimentu se nacházelo v léčivých a kuchyňsky využitelných rostlinách, důležitá stále zůstávala symbolika jednotlivých druhů.

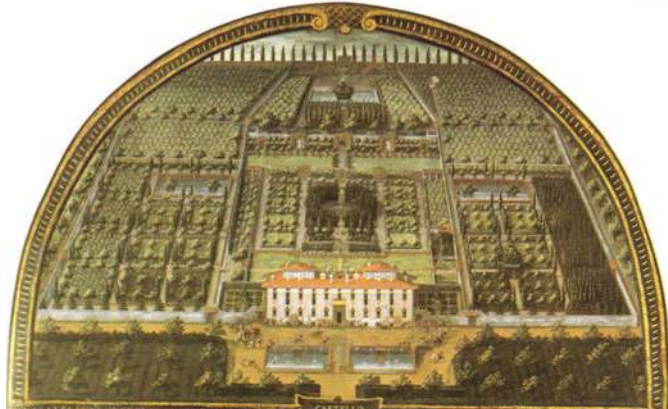
S rostoucím vědeckým bádáním a botanickou činností se rozšiřoval i sortiment rostlin. Sepsání Mattioloval herbáře a jeho následný překlad do češtiny od Hájka v roce 1562 pod názvem *Herbář jinak bylinář, velmi užitečný a figurami pěknými zdobený, podle pravého a jako živého zrostu bylin* byl toho důkazem. K dalšímu obohacení došlo po navázání diplomatických a obchodních vztahů s Osmanskou říší. V zahradách se objevují řebčiky, narcisy, tulipány (z perského toliban-turban). Středozevní sortiment se dostává na sever od Alp skrze muslimské Španělsko a perské hranice arabského světa. V českých zemích se projevuje vliv zahradního teoretika Hanse Vredemana de Vriesena dvoře Rudolfa II., nově zde spatřujeme kromě tvarovaných dřevin, hyacinty, fialky a růže. Z vonných bylin majoránka a bazalka. Popisem okrasného renesančního sortimentu se zabývá Agostino Riccio v díle *Del giardino di un Re* z roku 1597. Vedle pro Itálii typických citroníků, se uplatňují zákrsy jabloní a broskvoní. Kromě 10 odrůd růží také žanovec měchýřník (Colutea arborescens). Z cibulovin lze nalézt 12 druhů lilii, 4 druhy hyacintů, 5 druhů narcisů. Co se týče trvalek objevuje se 16 druhů karafiátů, 8 druhů orličků, 3 druhy zvonků, 5 druhů chrp, 4 druhy ostrožek, topolovky, ostrožky, sedmikráska, pivoňky, 9 typů máků, fialky. Tyto rostliny nově obohatili základní sortiment, který bysme našli v díle *L' Hypnerotomachia Poliphili* od Francesca Colonna. (Stejskalová 2012)

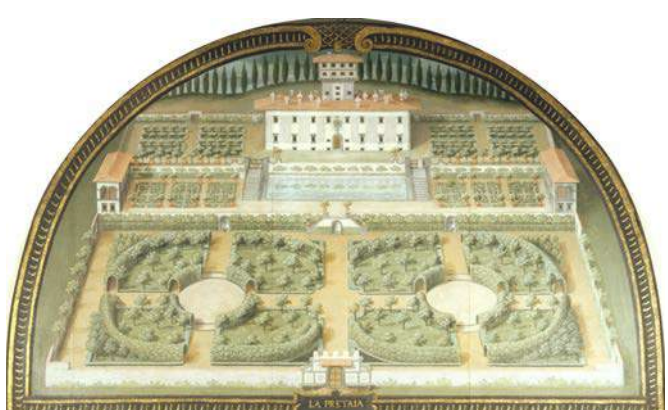
Obr. 31 - Villa di Poggio a Caiano, Giusto Utens, 1609 (www.wikipedia.org)

Obr. 32 - Villa Medicea di Cafaggiolo, Giusto Utens, 1599 (www.villeggiardinimedici.it)

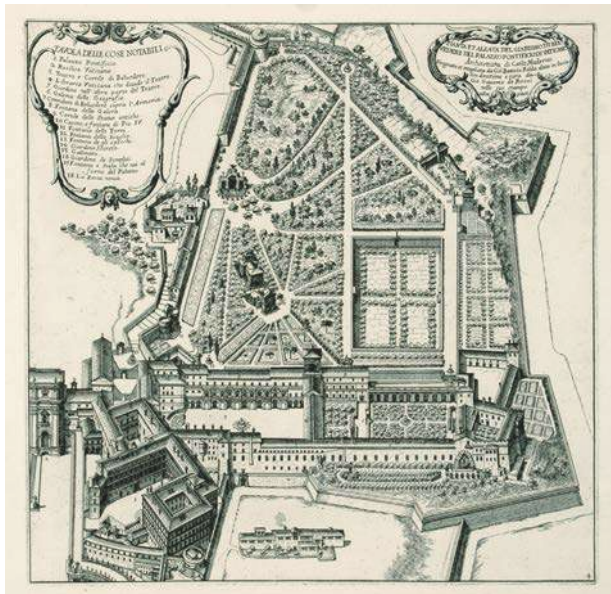
Obr. 33 - Villa di Castello, Giusto Utens, 1599 (www.wikipedia.org)

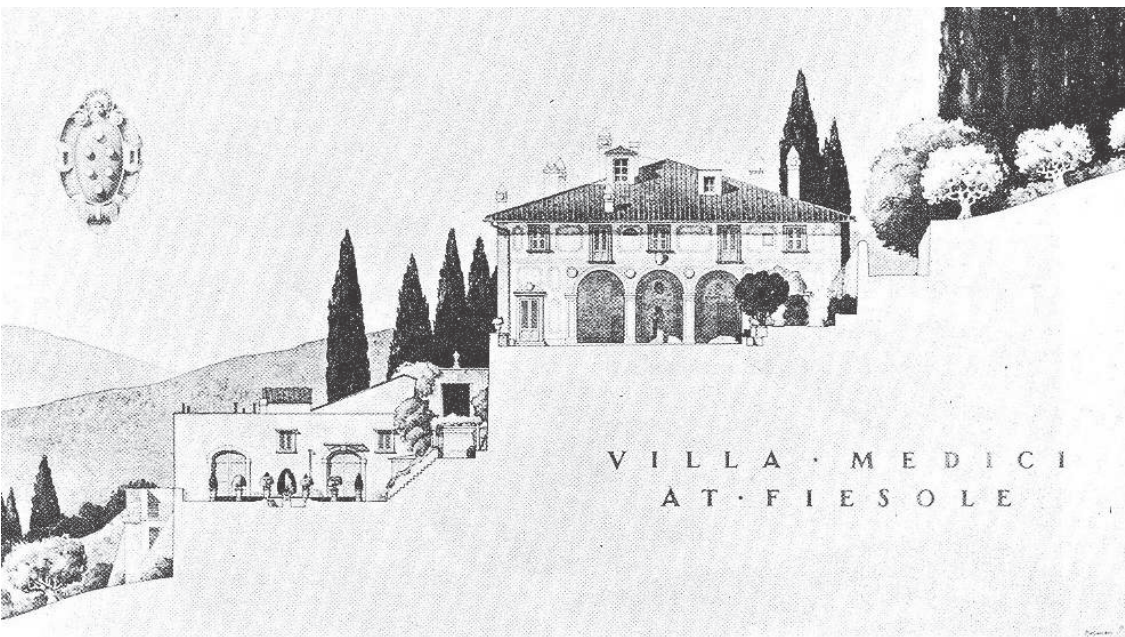
Obr. 34 - Villa medicea della Petraia, Giusto Utens, 1599 (www.villeggiardinimedici.it)

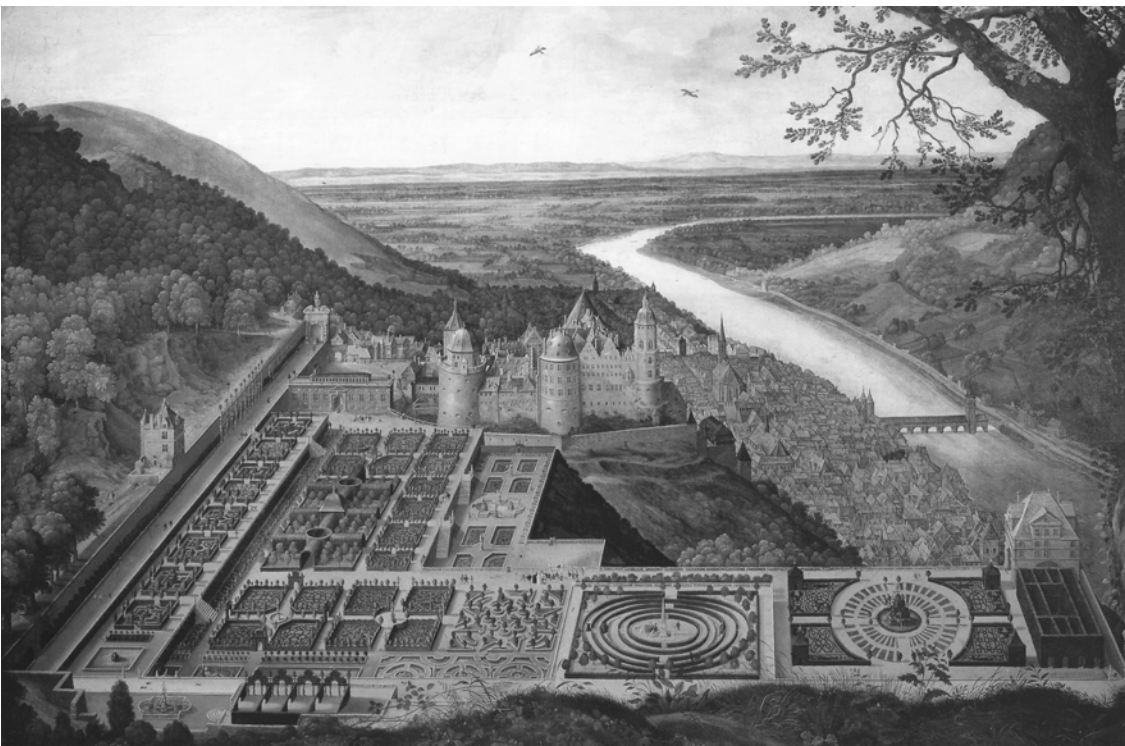
Obr. 35 - Ilustrace Crocus sativus (italsky „Zaffarano“) v díle 'De re medica' od Pietra Andrea Mattioliho, ilustroval Gherardo Cibo, 1564-1584 (www.pinterest.com)

Obr. 36 - Areál Vatikánských zahrad s Cortile del Belvedere, Giovanni Battista Falda, 17. století (www.doconversations.wordpress.com)

Obr. 37 - Řez terasami u Villy Medici a Fiesole (www.sp-arqtec.tumblr.com)

Obr. 38 - Zahrada Hortus Palatinus, zámek Heidelberg, Jacques Fouquier, 1620 (www.wikipedia.org)

3.3.2 ZAHRADY MANÝRISMU

Manýristická zahrada navazuje na formu renesanční a dále ji rozvíjí. Jsou to zahrady konce renesance, konce 16. století a počátku 17. století. Nejedná se o předstupeň zahrad barokních, nýbrž o subjektivistické stádium právě renesance. (Pacáková-Hoštálková 2004)

Tak jak se manýrismus projevil u zahrad Villy Castello v podobě zvířecí grotty, naplno propukl v **medicejské zahradě v Pratinu**. Tato vila postavená pro Francesca I. od Bernarda Buontalentiho, je komponována pomocí hustých bosketů a kvetoucích zahrad s volně pohyblivým se zvířectvem. Ústředním prvkem je zde však voda, v podobě řeky vyvěrající z mohutné plastiky Appenina. Voda proudí zahradou pomocí vodopádů, peřejí, vodotrysků, fontán, bazénů, van a dalších všemožných systémů. Albertiho postupy se zde již neuplatňují, nýbrž je vytvořen maximálně úžasný „ráj na zemi“. (Hendrych 2004)

Autorem mohutné sochy Appenina byl Giovanni Bologna. Právě on se stal učitel Adriaena de Vriese, kterého známe jako tvůrce manýristických plastik ve Valdštejnské zahradě. (Pacáková-Hoštálková 2004)

V množství vil a zahrad soukromých vyniká **zahrada Boboli (Giardino Boboli)**. Jedná se o zahradu městskou, s možností pořádání veřejných akcí. Niccolo Tribolo nechal dokonce odstranit část svahu, aby vystavěl velkolepý amfiteátr. Původní perspektivní osa je centrálně koncipovaná od průčelí paláce s představenou fontánou s artyčokem (Carcioffo), a probíhá středem amfiteátru, Neptunovou piscinou, a dále vzhůru po zelených terasách k pevnosti Belvederu. Nejcenějším prvkem zahrad je Buontalentiho grotta, původně u giardina segreta. Druhá osa zahrady pochází ze 17. století od Gulia a Alfonse Parigi. Komplex doplnili o stromařadí, eliptickou nádrž Vasca dell Isola. Uprostřed se nachází Gianbolognova Océánova fontána, z ostrova pak vedou dva mosty. Fontánu lemují mramorová

balustráda s množstvím soch, po okrajích ostrova pak citroníky v terakotových nádobách. Rámcově vše uzavírají stěny z vysokých stálezelených dubů. (Hendrych 2004)

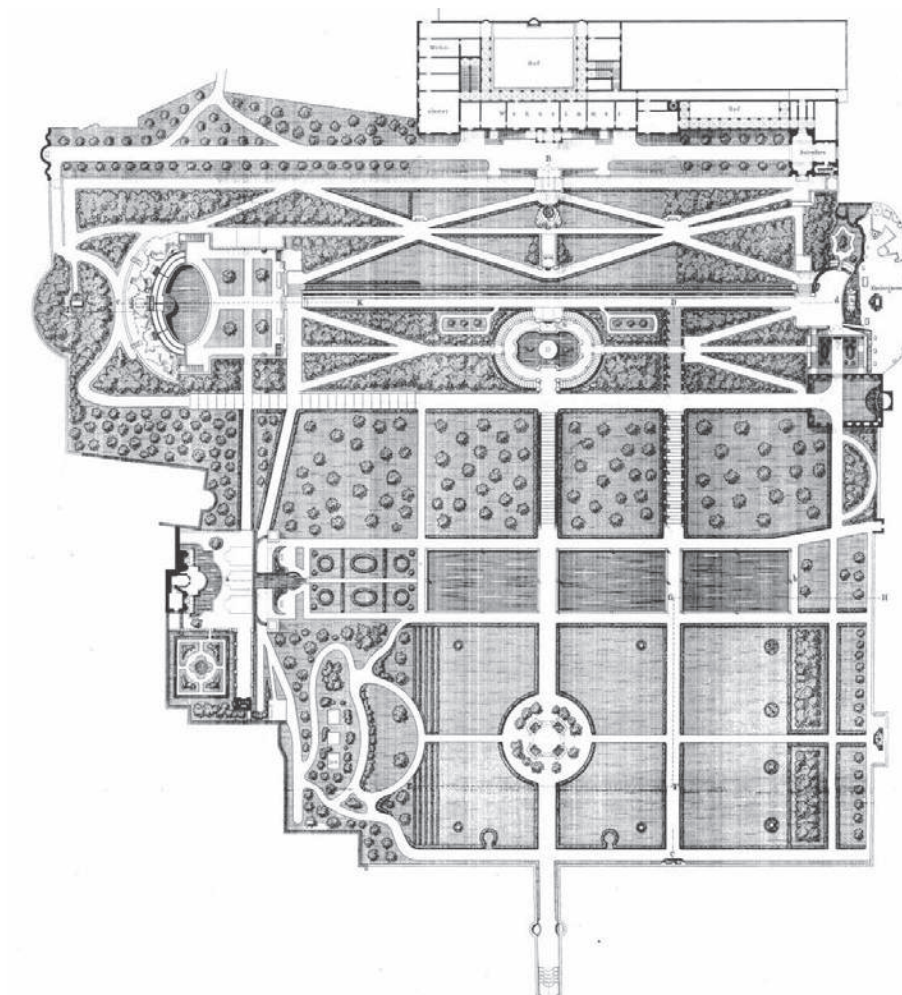
Plně se manýrismus projevil u zahrad **Villy d'Este**. Zde můžeme vidět terasovité řešení ve svahu za využití rovných cest, ramp i schodišť. Voda zde zůstává ústředním prvkem, objevuje se zde v podobně kaskád, vodních schodů, vodotrysků, kašen i vodním divadle. Zajímavým prvkem jsou vodní varhany. Rondely starých cypřišů zde ční nad drobné zídky a plůtky z tvarované zeleně. Autorem zahrad je Piro Ligorio.

Za zmínku stojí manýristicky velkolepé zahrady od architekta Jacopa Barozziho da Vignoli u **Villy Lante**. Svažité terén je zde rozdělen do tří teras, velmi podobně jako tomu bylo u Cortile del Belvedere od Bramanteho. Ústředním motivem je zde opět voda, vyvěrající z Fontány čtyř vřesovišť a tekoucí po svahu prostřednictvím dalších fontán a bazénků. Dominantní je zde zdobný pravidelný, čtvercový parter kolem hlavní fontány, v jehož rozích stojí menší kasína. (Gharipour 2017)

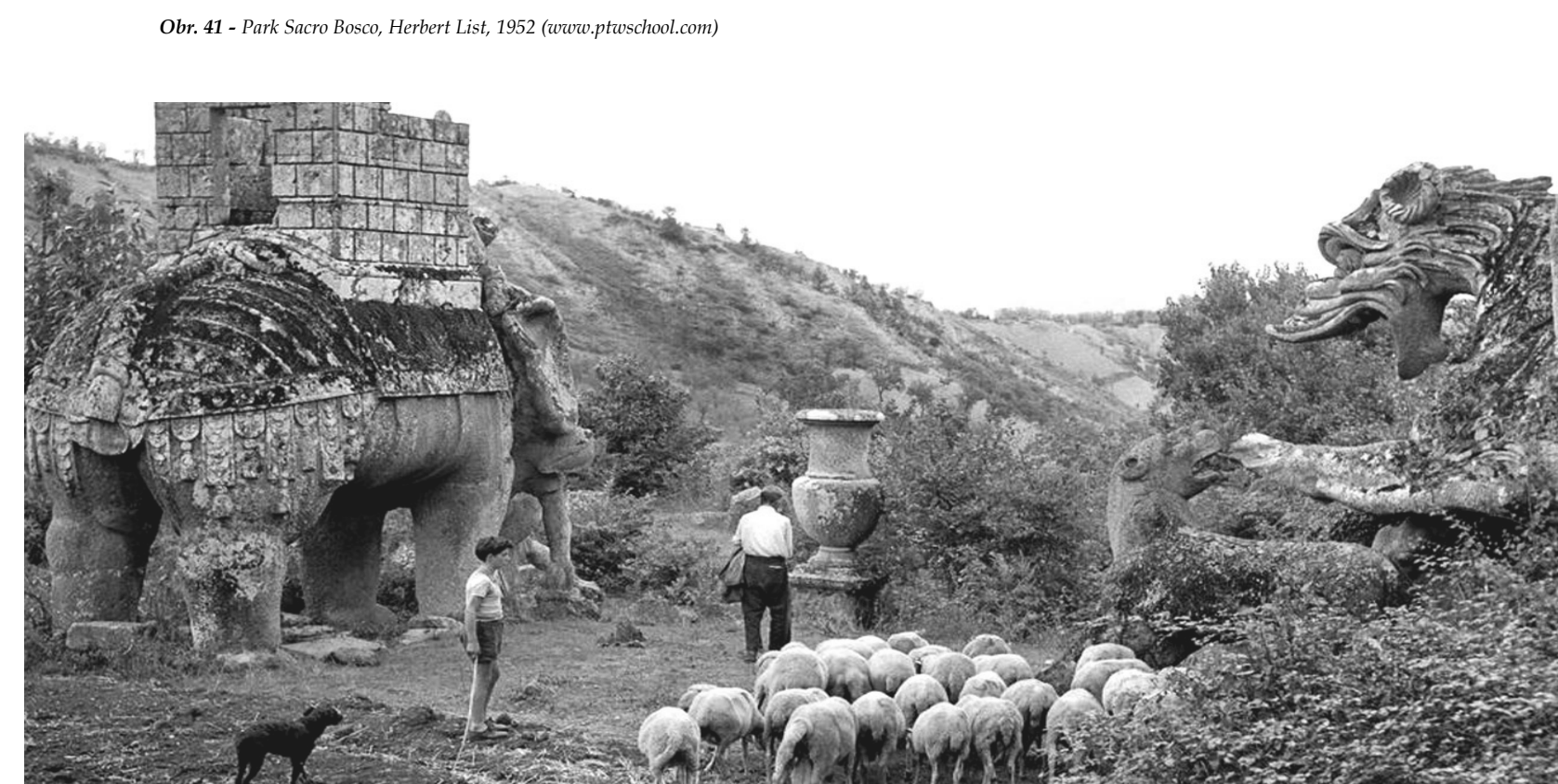
Vyčnívající ukázkou zahrad manýristických se staly **zahrady u italského Bomarza**. Tento komplex zabsolutizoval fantaskní myšlenku bizarního přírodního terénu. Unikátním je zde **Sacro bosco (Svatý les)** plný architektury, soch, váz, ces a přízračnou grottou. (Pacáková-Hoštálková 2004)

Obr. 39 - Zahrady Villy Lante, současný stav (www.pinterest.com)

Obr. 40 - Pádorysné schéma Villy d'Este a Tivoli (www.italiadascoprire.net)

Obr. 41 - Park Sacro Bosco, Herbert List, 1952 (www.ptwschool.com)

Obr. 42 - Socha Appenina v medicejské zahradě v Pratinu (www.met.cittametropolitana.fi.it)

3.3.3. RENESANČNÍ ZAHRADY U NÁS

Do českých zemí se renesanční výtvarné citění dostává pozvolně z kulturních ohnisek v Itálii, jednak prostřednictvím vlášských umělců, povolanych zde na práci, nebo přes sousední i vzdálenější země jako je např. Holandsko. Toto citění tak začalo zhruba od počátku 16. století měnit ráz našich měst i venkovských sídel.

Uplatnění renesančního zahradního umění, narozdíl od architektury, mělo v Českých zemích výrazné zpoždění. Na mnoha místech stále přežívala gotická zahrada, ve své podobě stále středověká, jako přepychový doplněk obydlí, téměř do třicetileté války. Jisté vlivy především Itálie a Holandska se však v zahradách uplatňují. (Dokoupil et al 1957)

Hendrych (2004) dodává, že zvládnuté formě renesanční zahrady se země české dočkaly až ke konci renaissance, začátku manýrismu a společně s nástupem baroka.

V původní podobě se do dnešní doby nezachovala v podstatě žádná renesanční zahrada. Existenci těchto zahrad u nás však dokládají četná vyobrazení, literární prameny a i terénní pozůstatky. (Dokoupil et al 1957)

Vyjímečným a v té době prostorově dobře zvládnutým dílem se stala **pražská Královská zahrada** Ferdinanda I. I když se zahrada nacházela mimo hradní komplex, od nějž byla oddělena příkopem, podařilo se zde hlavní stavbu nahradit královským letohrádkem od italského architekta Paola della Stelly kolem roku 1538. Zdi uzavřená zahrada navazovala na letohrádek centrální hloubkovou osou, vycházející ze vstupu ve středu arkád.

Po tomto prvotním rozkvětu, se zahrada stala neucelenou sérií menších pěstebních ploch. Nacházela se zde zahrada botanická i bylinkářská, Rudolf II. zde umístitel všemožné kuriozity a botanické zvláštnosti. Po výstavbě Wohlmutovy míčovny, došlo i k zahradním úpravám. Hlavní centrální osa byla rozšířena o osu příčnou a celý

prostor, jak ho popsal zahradní teoretik Vredeman de Vries, dostal holandský styl. Následovaly barokní úpravy, po nichž se zahradní prostor proměnil v zahradní park. (Hendrych 2004)

Obdobou pražské Královské zahrady byla **Zámecká zahrada v Brandýse nad Labem** postavená pro Rudolfa II.. Terasovitě komponovaný zahradní prostor členily pravidelné obrazce a nacházely se zde četné fontány. Podobně jako v Praze je zámek oddělen od zahrad mostem. (Dokoupil et al 1957)

K dokonalému skloubení hlavní budovy a přilehlých zahrad nedošlo ani v **Bučovicích**. Zámek postavený v letech 1567-85 byl obklopen pravidelnou geometrizovanou formální zahradou, obehnanou, společně se zámkem, ohradní zdí s bastiony. Dnešní podoba zahrad je volnou rekonstrukcí z 60. let. (Pacáková-Hošťálková 2004)

Mnohem lépe zvládnutý vztah budova-zahrada se projevil u **jihomočeského zámku Kratochvíle**. Zámek postavený v letech 1582-89 Baltazarem Maggim pro Viléma Rožmberka byl inspirován dobovými vzory v Itálii. Celý areál je koncipován podél hlavní centrální osy. Když zde nenajdeme průčelí ani portikus a stavba letohrádku je strohá, zahrada již pěkně iluzivně dotváří celkový formální prostor. Kromě zahrady jsou tu i dobře zvládnuty pohledy ze zámeckých oken do krajiny, která je také, i co se týče širšího okolí, komponovaná. Toto jsou důvody, proč zámek Kratochvíle představoval pokrok v zahradní tvorbě té doby. (Hendrych 2004)

K přeměně v renesančním duchu dochází také ve **Vimperku**. Zde byla v letech 1550-1560 vybudována loggie, velmi dobře navazující na zbytek zámku. Na jižních svazích pod zámkem se nacházely renesanční zahrady, do dnešní doby nezasažené rekonstrukcí. Zahrady tvořela štepnice, dále před lodgii okrasný prostor s nikou a výhledy na město.

Dalším příkladem je **zahrada u zámku v Jindřichově Hradci**. Pochází z 80. let 16. století, autorem se stal Baltazar Maggi. Jedná se o arkádami uzavřenou

zahrada na stísněném prostoru. V 90. letech se zde doplnil zdobný Rondel s monumentální dynamickou kupolí. Tento pavilon uzavřel centrální osu zahrady. (Hendrych 2004)

Podobné, stísněné podmínky byly také u zámku v **Telči**. Zahrada zde byla založena na ploše hradního opevnění mezi hradem a městem. Prostor, utvořen pomocí arkádového ochozu, uzavřel zahrada proti městu a vytvořil intimní prostředí mimo hlavní nádvoří. Po mnoha úpravách se původní rozvržení nedochovalo. (Dokoupil et al 1957)

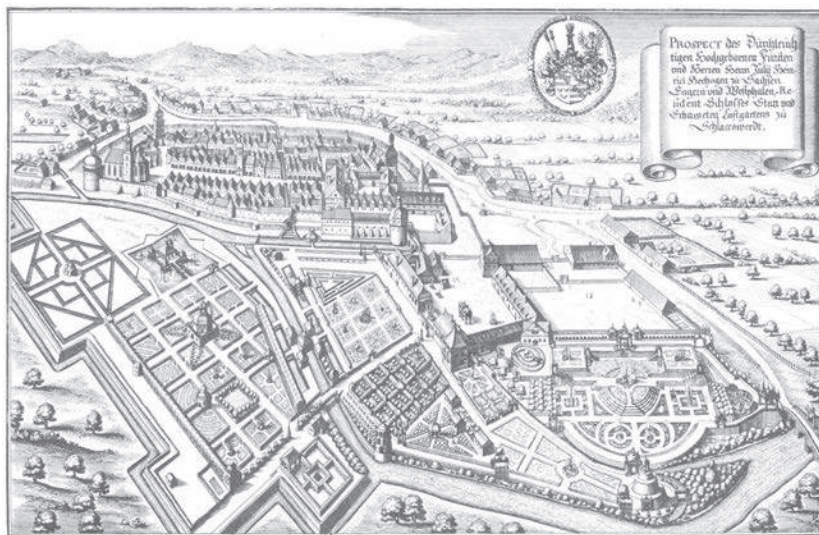
I u Gyspekovského zámku v **Kaceřově** došlo k výrazné snaze o prostorové uspořádání. Centrální osa je situována na střed průčelí zahradní zdi s nikami, odkud vede brána a přístupová cesta ke tvrzi.

Ve stylu zahradních úprav Vredemana de Vriese byla koncipována, pozdně renesanční zahrada v **Ostrově nad Ohří** v roce 1625, pro saského vévodu Julia Jindřicha. Přestože se jednalo o rozlehlý zahradní komplex, dokonce rozlohou větší než samotné město, nepodařilo se zde jednotlivé zahradní prostory sjednotit do jednoho celku. Zahrada v renesanční podobě zanikla, můžeme však pozorovat části v přebudované podobě, v dnešních parkových úpravách.

Komplexnost a ucelenost zahradního prostoru se stavbou, jak se již objevuje hlavně v Itálii, se u nás bezvýhradně povedlo až u pražské **Valdštejnské zahrady**. Tato dokonalá provázanost se však v zemích českých objevuje až společně s manýrismem a barokem v období pobělohorském. (Hendrych 2004)

Obr. 43 - Zámek Kratochvíle s oborou, Jindřich de Veerle, 1686 (www.turistickelisty.sportovnílisty.cz)

Obr. 44 - Zahrady v Ostrově nad Ohří, Rytina Matthäuse Meriana, 1650 (www.valka.cz)

Obr. 45 - Rondel v zámecké zahradě v Jindřichově Hradci (www.sechtl-vosecek.uco.cz)

Obr. 46 - Zahrada u zámku v Kaceřově (www.wikipedia.org)

Obr. 47 - Letohrádek králoovny Anny s formální částí zahrady (www.wikipedia.org)

3.4 KRAJINÁŘSKÝ PARK

Krajinářský park je reakcí na formální vázanost barokní zahrady. Historicky ho lze chápat jako odpor proti tvrdě architektizované barokní zahradě, především francouzského typu. Narozdíl od zahrad barokních vnímá geometrické formy terénu i vegetace jako nepřirozené. Myšlenkově tedy navazuje na panheistické přírodní náboženství založené kolem roku 1700, které výrazně měnilo postoj člověka ke krajině. (Pacáková-Hošťálková 2004)

Již baroko zahradní prostor rozšiřovalo pomocí linií a křivek do okolní krajiny. Monumentálnost prostoru zde byla podpořena velkými vodními plochami (zrcadly), skulpturami, fontánami a vodními hrami. Na tyto principy navázal klasicismus, projevující se zejména ve Francii, kde vzniká nový krajinářský styl anglických parků a zahrad. (Otruba 2002)

Celkové rozvolňování a otevírání do krajiny lze chápat jako odpor k vžitým pravidelným formám, ale také jako projev romantického chápání přírody a světa. Jistý vliv měl také vývoj zahradního umění v Číně.

Neměli bychom zapomínat ani na topografii anglického terénu. Nenajdeme zde vertikálu jako v krajině italské a ani horizontální plocha nedominuje jako v případě krajiny francouzské. Tyto podmínky a místní ostrovní vlhké klima umožňují především uplatnění stálezelených travnatých ploch, popřípadě rozsáhlých trvalkových výsadeb. Není zde potřeba vytvářet stín jako tomu je ve Středomoří, naopak tendence jsou otevírat krajinu a prosluňovat.

Za vývojem Anglického parku stojí i prosté ekonomické podmínky. Formální zahrady jsou co se týče údržby drahé a pro mnohé majitele byly tyto náklady neúnosné. Zároveň vzrůstal tlak na

produktivitu samotných zahrad a parků, ve smyslu zemědělské produkce a těžby dřeva. Často i vidina samotného výdělku vedla právě k extenzivnímu zahradničení, kdy začaly vznikat ozdobné farmy, tzv *„farme ornée“*. Rybníky byly přetvářeny na okrasná jezera, kde krajinnou scénérii dotvářeli rybáři, součástí se staly i sportovní honitby a lovy.

Z hlediska kompozice se vytrácí přímá linie a je nahrazena tzv linií krásy ve tvaru písmene S. Písmeno S představovalo tvar, který se line, naznačovalo že přírodní křivky nejsou rovnoměrné a doba věřila, že příroda je chaotická a neuspořádaná. Ačkoli, již v té době uznávaný, filosof Jacques Rousou popisoval přírodu jako fenomén vytvářející pořádek a vyšší systém. Můžeme tedy chápat Anglický park jako odraz konce osvícenství a nástupu romantismu. (Hendrych 2005)

Dalším podnětem rozvoje krajinného parku bylo podnikání cest. Mnozí se vydávali do Itálie, kde spatořovali ruiny starých klasicckých vil, obklopených vinicemi a zemědělsky obhospodařovanou krajinou tzv *„campagna“* s motivy vesnických obyvatel. Umělci, kteří o těchto místech četli ve spisech především Tacita a Plinia Mladšího, se tak nechali inspirovat touto romantickou imaginativní scénérií. Obrazy od **Claude Loreinna** a **Nicolase Poissina** ze 17. století se staly předlohou pro krajinomalby doby romantismu. A pojem *„landscape“* se začal běžně užívat. (Lasdun 1992)

V období let 1720-1760 ještě doznívalo období baroka formou rokoka. Odlehčenost doby se projevovala odklonem od barokní symetrie, stále však převládala jistá zdobnost a pravidelnost. Kompoziční tvar znázorňovalo písmeno C a S, odvozené od tvaroslový mořských lastur a roztodivně tvarovaných kamenů. Rokoko tak představovalo přechod mezi barokní zahradou a Anglickým parkem. Za zmínku stojí např. zahrada **Painswick Rococo Garden** v **Gloucestershire**. (Hendrych 2005)

Jeden z prvních parků v novém stylu byl park u **Castle Howard** ze začátku 18. století. Architektem zde byl **Sir John Vanbrugh**. Vanbugh navrhl nepravidelnou kompozici, do které umístil množství, ještě barokních, chrámů a obelisků na jednotlivé kopce areálu. Kopce odhalil, čímž podtrhl přirozené kontury krajiny. Krajina je zde komponována jako série jednotlivých scén na sebe navazujících, tvořící jedinečný celek. Jedná se o krajinu inspirovanou starověkým Řeckem, kde se stáda ovcí prohání mezi antickými ruinami, kde se nymfy zjevují z drobných lesíků. Samotný vstup do areálu vedl zkrz monumentální oblouk zakončený pyramidou nahoře, postavený roku 1719. Drobnou říčku překlenul Palladiovským mostem.

Vanbrugh se projevil také na přestavbě **paláce v Blenheimu**. Zde se snažil o zachování ruin gotické zřízeníy **Woostock Manor**, kterou chtěl pouze osázet zelení. Chtěl aby byl návrh realizován na základě malířských návrhů, čímž chtěl podtrhnout přirozenost krajiny. Avšak tento nápad byl příliš pokrokový a proto byl najat další architekt **Henry Wise**, který nechal okolí přetvořit dle vzoru pravidelných zahrad ve Versailles. (Lasdun 1992)

Za další zásadní počín v parkové tvorbě lze považovat **park Stowe** v **Buckinghamshire**. Na návrzích zde pracoval opět **Vanbrugh** a **Charles Bridgeman**. Uplatnili zde opět jako již v Blenheimu, původně vojenský vynález, **Ha-Ha příkop**. Tento způsob rozdělení ploch umožnil otevření krajiny bez použití zádek. Příkop byl dostatečně hluboký a z jedné strany vyzděný, aby znemožňoval volný pohyb zvěře. Na nejstarších plánech je ještě vidět pravidelné uspořádání podél hlavní osy s oktagonálním bazénem. Na návrší u hlavního parkového průhledu situoval Vanbrugh vyhlídkové **Rotondo**. Další stavby doplnil, původním povoláním malíř a architekt, **William Kent** (1685–1748). Kent studoval malby italských malířů Poussina a Lorraina a byl to právě **Sibylin templ** v **Tivoli**, tak hojně zobrazovaný, který se stal předlohou **Templu pradávných cností (Ancient Virtues)** parku ve Stowe. Kromě toho Kent již definitivně odstranil

dřívější Bridgemanovy tendence formálních zahrad a nahradil je scénami parkových prostor, využívaje přirozeného reliéfu terénu. Jednotlivé prostory oddělil skupinými stromů, rámuující vlastní scénérie. (Hendrych 2005)

Na podobě parku ve Stowe se podepsal také významný krajinný architekt **Lancelot Brown** (1716-1783), taktéž zvaný *„Capability“*. Brown pracoval na pozici hlavního zahradníka ve Stowe do roku 1751, poté začal sám kompletně parky navrhovat, ikdyž v tomto případě šlo spíše o terénní úpravu. Brown vynikal svou schopností podtrhnout genius loci daného místa a jednoduše poeticky ztvárnit krajinu. Brownovi se podařilo sjednotit předchozí vidění Kenta do jediného multidimenzionálního celku, nešlo tedy nyní jen o sérii pohledů, při procházce parkem člověk viděl neustále se měnící jedno téma. Brown také budoval rybníky a jezera, způsobem prostého přehrazení potoka, a rozliti vody do krajiny. Tím byla vytvořená přirozená břehová linka, nenarušující celkovou kompozici. Za svého života vytvořil obrovské množství návrhů a realizací. Z nejlépe dochavaným dodnes patří **Bowood ve Wiltshire**. Dále se také podílel na úpravách formálních zahrad v již zmíněném **Blenheimu**, kde barokní část nemilosrdně odstranil. Necitlivost k formálnímu vzhledu zahrad a jejich přetváření mu bylo vlastní a byl proto také často kritizován, nehledě na jeho vlastní schopnosti. Dále bych jmenoval např. **Nuneham Courtenay** v **Oxfordshire**, **Chatsworth House** nebo **Prior Park** u **anglického Bathu**. (Thacker 1979)

Je vhodné dále zmínit jméno **Humphry Repton** (1752-1818). Byl následovníkem Kenta a Browna. Jako první vědomě použil termín *„Landscape Gardener“*. Pro jeho tvorbu byla charakteristická souměřitost jednotlivých prvků celého řešeného celku. Kladl mimo jiné důraz na reprezentaci konkrétního panství. Zakládal dlouhé příjezdové komunikace, aby ukázal rozlehlost samotného panství. Nechtěl být následovníkem **Le Nôtreho** ani Browna, chtěl skloubit reprezentaci místa s estetickou hodnotou přírodní krajiny. Na rozdíl od

Browna se nebránil zdobnému průčelí stavby, navrátil zde květinové partery, balustrády či fontány. Z jeho realizací můžeme zmínit park v **Harewood** v **Yorkshire** nebo účast na tvorbě **parku v Sezincote**. Těmito představiteli končí období *„Anglické zahradně krajinářské školy“*, která šetrně zacházela s přírodou.

Začlo se množit množství zahrad a parků s často nesourodými prvky i pramalým ohledem na celkovou kompozici.

Našli se však i poučení mistři zahradního umění, kteří na *„Anglickou zahradně krajinářskou školu“* navázali. Jmenovitě to byli např. **Petr Joseph Lenné**, **Kníže Pückler-Muskau**, **Frederic Law Olmsted** a další. (Hendrych 2005)

Podíváme-li se letmo do Francie, můžeme zmínit zahradní úpravy ve Versailles kolem zámku *„Petit Trianon“* v letech 1774 až 1784. Zde si nechala **Marie Antoinetta** pozměnit cestní síť a zřídít úpravy v anglickém stylu *„farme ornée“*, které vyvrcholili až stavbou *„Hameau de Trianon“* uměle vytvořené vesničky pro její osobní potřeby úniku před palácovým životem na venkov. Někteří historici považují toto rozvolněné uskupení za první snahu o přenesení anglického tvorby do Evropy. Avšak mnohem zdařilejší pokus o přenesení *„farme ornée“* do Francie bylo u **zámku v Ermenonville**. Dále pak například v **Chantilly**. Tato tvorba úzce souvisela s dobou osvícenství a filosofů jako byl **Montesquieu** (1689–1755), **Voltaire** (1694– 1778) a **Rousseau** (1712–1778), kteří vzhlíželi ke všemu anglickému, tím pádem i k anglickým zahradám. Formu Anglického parku si však Francie osvojila až po Sedmileté válce 1756–1763, kdy bylo možné podnikat cesty do Anglie. (Turner 2005)

Ve střední Evropě se projevila tvorba inspirovaná anglickými krajináři již dříve a to v první třetině 18. století v Německu. Byla to významná kompozice **parku Wörlitz** v **panství Anhalt-Desau**. Evropu ovládlo období reformací a nové myšlenky pronikly i do zahradní tvorby. Byly převzaty nejen moderní

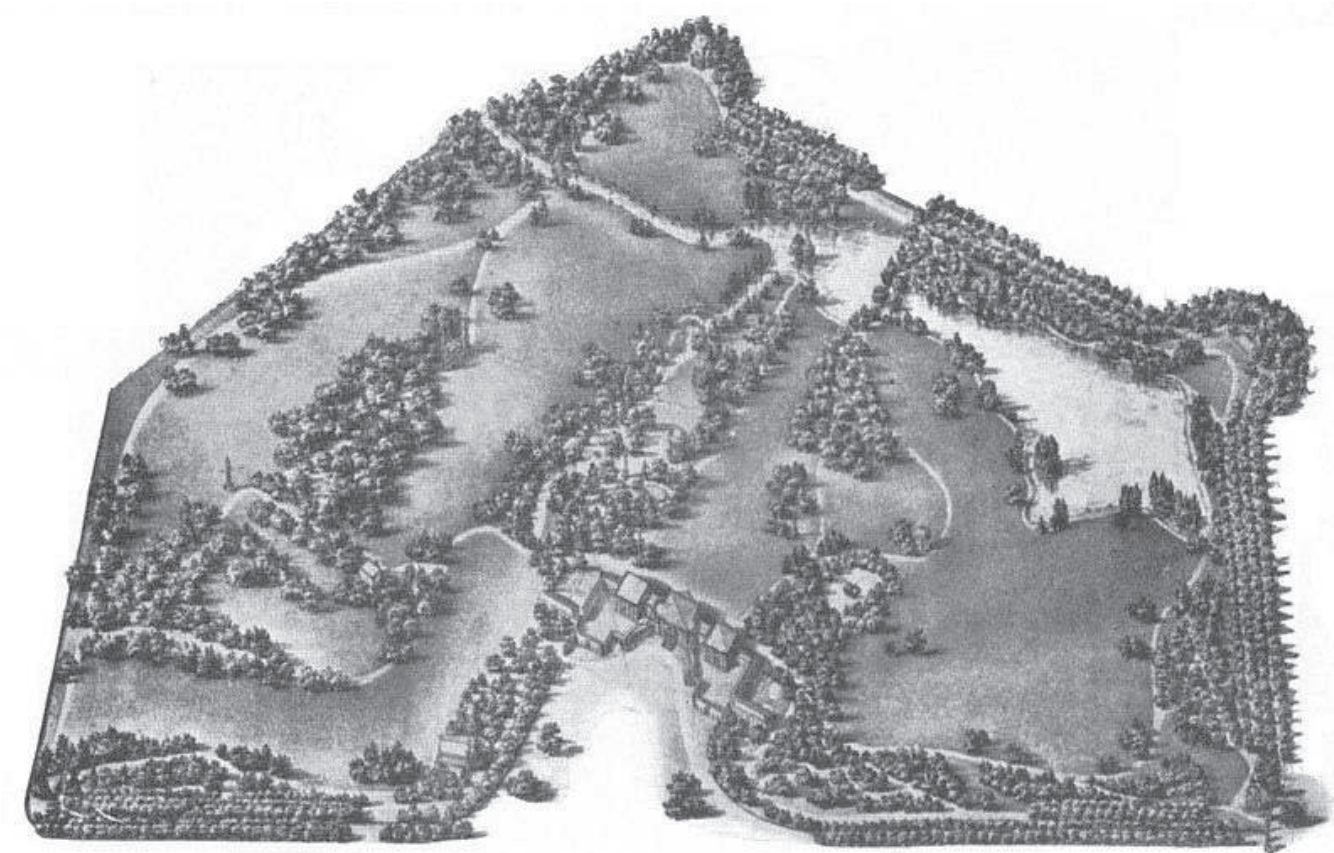
zemědělské technologie, ale také nové formy uspořádání a kultivace krajiny. **Park ve Wörlitz** můžeme chápat jako první středoevropské sídlo ve stylu anglického country house. Za vznikem stál kníže **Leopold Friedrich Franz** se svým architektem **Fridrichem Wilhemem von Erdmannsdorfem**. V 70. a 80. letech zde byl dovršen jednotný kompoziční komplex s obrovským množstvím vizuálních prostorových os. Návrh pojednával terénní modelace, vodní kanály, ostrovy a obrovské množství zahradních staveb např. konstrukce vulkánu, Rousseauův ostrov s urnou, Labyrint, nymfeum, atd.

Za další významný park je taky považován, v té době upravovaný, **areál v Sanssouci**. Zahradním architektem zde byl **Peter Joseph Lenné** (1789-1866) (Hendrych 2005)

Důležitou postavou z hledika krajinářství se stal kníže **Hermann von Pückler - Müskau** (1785-1871). Byl obdivovatelem Browna a především Reptona. Sám procestoval Evropu i Anglii a v návaznosti na temní krajinářskou tvorbu založil na svém pozemku v **Bad Muskau**, rozlehlý krajinářský park, ležící na hranici dnešního Německa a Polska. Pückler nejprve sdělil panství po svém otci a od roku 1815 se naplno začal věnovat parkovým úpravám. Při budování však musel překonávat množství problémů, jedním byla například ne příliš úrodná písčítá půda, kterou musel na mnoha místech nahrazovat, dalším problémem byly zděděné dluhy. To ho však nezastavilo, nechal zaměstnat stovky místních obyvatel, zboursal staré opevnění a přesadil tisíce stromů, často i vzrostlých. Dokonce uváděl že je možné přesadit 100 let starý dub. Nově nechal vykopat slepé rameno řeky Nisy, aby dovedl vodu až přímo k hlavnímu paláci, který je obklopen dvěma jezery. Velkolepé úpravy vyvrcholily, když kníže odkoupil celou ulici ve vsi, aby ji následovně nechal odstranit zdůvodu narušování přírodní kompozice. V roce 1834 vydává důležité dílo *„Hints on Landscape gardening“*. Jedná se o příručku pro tvorbu krajinného parku, dle jeho poznatků z cest a hlavně konkrétně vysvětlených na parku

Obr. 48 - Římská pastorální krajina se Sibyliným templem, Claude Lorrain, 1644 (lelorrain.louvre.fr)

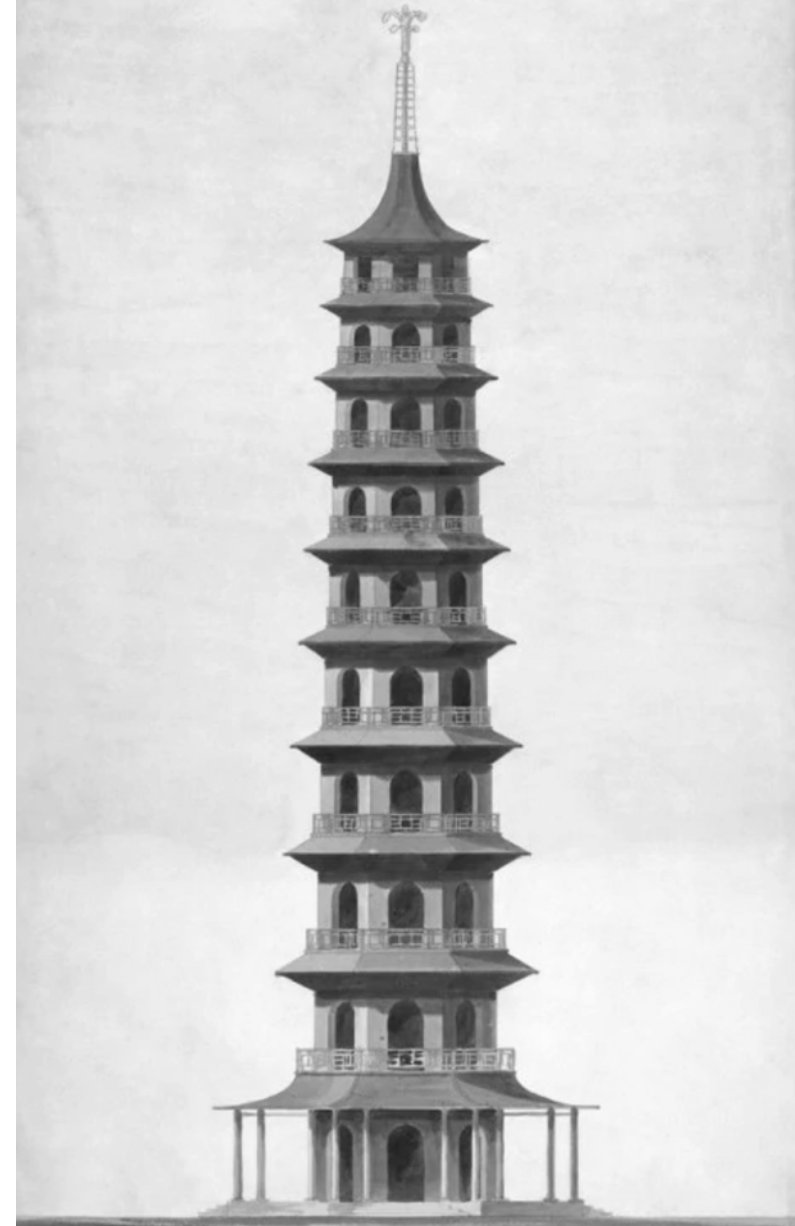
Obr. 49 - Krajinářský park Stowe v Buckinghamshire, 1910 (www.wikipedia.org)

Obr. 50 - Krajinářský park u Castle Howard, William Andrews Nesfield, 1852 (www.rct.uk)

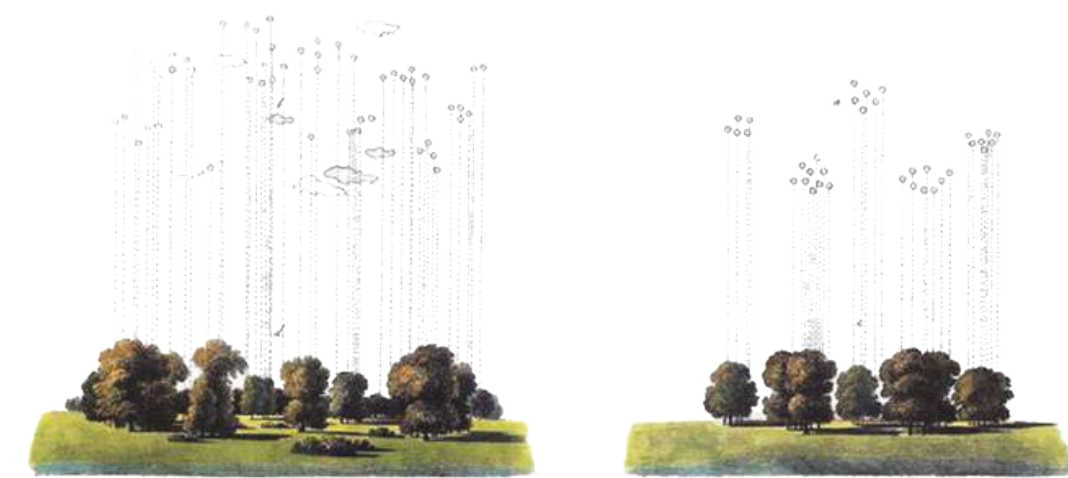

Obr. 51 - Rousseauovu ostrov v zámeckém parku Ermenonville, Jean Baptiste François Pourvoyeur, 1852 (www.reseau-canope.fr)

Obr. 52 - Krajinářský park Muskau (www.faz.net)

Obr. 53 - Velká pagoda v Kew Gardens navržena od Williama Chamberse (shop.soane.org)

Obr. 54 - Příklady špatně a dobře vysazených stromů dle knížky Hermanna von Pückler-Muskau (www.dto.com)

Obr. 55 - Krajinářský park Muskau (www.faz.net)

3.4.1. KRAJINÁŘSKÉ PARKY U NÁS

Vlivy anlických parků se u nás projeví již ke konci 18. století, jednak kopírními parků v Německu, tak také přímo importem z Anglie. Předlohou celý řady parků se stal již zmíněný park ve Wörlitz.

Jeden z prvních v anglickém stylu byl park u zámku v Krásném Dvoře, založený Janem Rudolffem Černínem v letech 1783-1793. Vznikl rozsáhlý komplex v údolí Leskovského potoka a na okolních svazích pod zámkem. Koncepce parku odpovídala takovým parkovým útvarům, jako známe z tvorby Williama Kenta např. ve Stowe nebo v Roushamu. Návštěvník je zde veden celou sérií jednotlivých scénérií s architektonickými dominantami. V údolí potoka pak stojí zdobné můstky, umělé peřeje a vodní plochy, zvyrazňují hlavní kompoziční prvek - vodní tok. Do krajiny se zde otevírají jednotlivé scénérie volných lučních prostranství, rámované solitérními duby, které tvoří kostru samotného parku. Ze staveb tu nacházíme Panův templ, Čínský pavilón, grottu, klasický Gloriet, obelisk nebo Templ gotický. Pastorální krajinu pak navozovala Červená myslivna. Zajímavostí je odlehlé, v terénu zařízené údolí Poustevnickovy strže s antickou hrobkou, poustevnou, romantickou podzemní chodbou a mostky.

Za unikát z hlediska krajinné tvorby považujeme i úpravy panství Liechtensteinů v Lednici, dnes chráněnou památkou UNESCO. Nejprve barokní venkovní prostředí zámku bylo posléze přetvořeno v krajinný park. To však doprovázely četné úpravy spojené s přestavbou samotného zámku, který se dochoval v neogotickém slohu. S budováním parku v anglickém stylu začal v roce 1781 Alois Josef I. z Liechtensteinu (1759 - 1805). Ten začalo do dřívě pravidelný barokně klasicistních linií umísťovat romantické stavby. Dle anglických vzorů byl vystavěn gotický dům, čínský pavilón, dórským chrám slunce, umělá ruina a v osa zámku minaret, dle návrhu Josefa Hardtmutha. Právě on stál také za již dřívě postavenými díly v areálu jako je Janův Hrad (1801) a Belveder (1802). Kníže Alois Josef I. byl tím, kdo do parku objednával exotické dřeviny.

Nechal je importovat ze zmíněného parku ve Wörlitz, ale také množství z nich osobně přivezl ze severní Ameriky. Od roku 1808 zde již existovala celoevropsky známá okrasná školka amerických dřevin.

Po jeho smrti pokračoval jeho mladší bratr Jan Joseph I. (1760-1836). Ten již plně ve stylu Browna a Reptona proměnil park v pastorální scénickou krajinu. Záměrně s architektem Bernardem Petřim nechal zvednout úroveň terénu, jako opatření proti záplavám Dyje a vytvořil sérii vodních ploch s umělými ostrovy. Samotné koryto řeky tak posunul mimo zámecký park.

Kromě výše zmíněných prvků vystavěl Hardtmuth ještě zámeček Pohansko a navrhl Dianin chrám zvaný také Rendezvous, který postavil Josef Körnhäusel. Ten pokračuje se stavbou římského akvaduktu, obelisku, Nového Dvora, Rybníčního zámku a Apolloónova chrámu. Architekt Engel pak navrhl chrám Tří grácie. (Hendrych 2005)

Dalším příkladem byl krajinářský park ve Veltrusech založený na přelomu 18. a 19. století při krajinných úpravách hrabětem Chotkem. Krajinný charakter zde určovala poloha blízko řeky Vltavy, jedna z povodní v 17. století zde vytvořila ostrov, který lákal pro zbudování samotného zámku. Jméno „Ostrov“ se tak začalo pojít i s tímto místem. Základ zámku byl dílem architekta Giovanni Battisty Alliprandiho, postavený již v průběhu prvního desetiletí 18. století, následovaly však další dostavby. Centrem samotné koncepce byl otevřený zemědělský prostor polí, po obvodu uzavřený stromovými alejemi, vodou a lužním lesem. Izolovanost prostoru zde vytvářela pocit „krajinného interiéru“, který si park zachoval dodnes. V letech 1784 a 1785 se na vzhledu neblaze projevila série dvou po sobě jdoucích povodní. V této době tím zaniklo místní koryto a hrozila tím ztráta lužního lesa. Tehdejší majitel hrabě Jan Rudolf Chotek (1771 - 1824) však nechal vyhloubit vodní kanál, čímž vrátil tekoucí vodu do areálu. Následovala série úprav v duchu zahradních teoretiků Williama

Chamberse a Christiana Lorenze Hirschfelda, která postupně proměnila místo v romanticko-klasicistní přírodně krajinářský park. Původní barokní osy byly zachovány a areál protнула rozsáhlá cestní síť parkového charakteru. Okrajové části v místech kanálu byly překlenuty mnoha mostky, čímž byl propojen vnitřek „Ostrova“ s vnějškem. Dále park nabídl výrazná místa, kompozičně uzavřené scénérie doplněné architekturou jako je Chrám obránců vlasti a přátel zahradnictví, Dórský chrám a samozřejmě pavilón Marie Terezie. Architektura vázaná na umělý kanál zase nabízí jinou atmosféru, příkladem jsou stavby: Egyptský kabinet, Laudonův pavilón, Červený mlýn a dnes již zaniklý objekt Dolního stavidla. (Brzák at al. 2005)

Krajinný park vznikl i na Sychrově. Zde byl původní barokní zámek Valdštejnů přestavěn v novogotickém slohu po roce 1820. Místní park byl založen knížetem Kamilem Rohanem. Dominují mu tři hlavní prostorové osy, rozvíjející se od hlavního průčelí zámku rozvolněnou luční krajinou, doplněné o bazény a fontány. Nacházelo se zde také zaniklé arboretum a skleníky. Tento park je známý pro své významné sbírky exotických dřevin, zejména pak pro své vzácné kultivary dubů a buků (rohanský buk *Fagus sylvatica* 'Rohanii', střihanolistý buk *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia'). (Hendrych 2005)

Významný parkem vrcholného krajinářského stylu je park v Průhoncích, zakládaný od roku 1885. Majitelem průhonického panství Arnošt Emanuel hrabě Silva Tarouca se zde nechal inspirovat parkem v Čechách pod Kosířem a také proslulým parkem v Bad Muskau. Park byl tvořen dovysazováním vzácnějších dřevin do dřívějšího lesa a po jeho okrajích, kde byly dřeviny zhušťovány. Pěkné solitérní stromypak byly odhalovány. Dominuje zde volné uspořádání ploch, porosty se zde střídají s lučními plochami, rybníky potoky a jejich slepými rameny. Pohledy se otevírají především na zámek nebo jsou zakončeny skupinami porostů. (Institute of Botany of the Czech Academy of Science 2022)

Ná závěr bych také jmenoval významnou krajinářskou úpravu u zámku v Hluboké nad Vltavou. Zámek dřívě vlastněný Schwarzenberky od roku 1661 byl v letech 1840-1841 přestavěn do slohu novorománské gotiky, po vzoru zámku Windsor. V rámci přestaveb vznikla i zimní zahrada a jízdárna ve stejném stylu. Byly odstraněny fortifikační prvky a v okolí byl založen krajinářský park. V okolí zámku zůstaly pravidelné, formální části dřívější zahrady, avšak širší okolí již nabídlo scénérii pohledů směřujících především na zámek. Můžeme zde pozorovat i snahu o propojení areálu s širším okolím, dřívě Schwanzeberským panstvím. Hospodářská krajina s oborami, lesy a poli, byla propojována pomocí alejí, remízků a solitérních dřevin se samotným parkem. S místem se pojí i významný zahradnický rod Rehderů, kteří spolupracovali se zakladatelem parku v Muskau H. Pücklerem. Nacházelo se zde také nesmírné bohatství pěstovaných dřevin, o čemž svědčí katalog z roku 1865. Katalog obsahuje několik set položek domácích i introdukovaných dřevin, z nichž množství vzácných kultivarů. Často se také jednalo o první introdukce u nás, např. v případě amerických dřevin. Početných zámeckých dřevin, dřívě pěstovaných ve školkách, se dodnes dochovalo jen málo a to především přímo u zámku. (Pacáková-Hoštálková 2004)

Kromě těchto nejdůležitějších zahradně-krajinářských parků, vznikaly parky po celém našem území. Ještě bych snad zmínil park u zámku Kačina, či ve Vlašimi.

Obr. 57 - Krajinářský park Veltrusy, Jan Ranzmayer, 19. století (www.udu.cas.cz)

Obr. 56 - Krajinářský park u zámku v Krásném Dvoře (www.udu.cas.cz)

Obr. 58 - Zaniklý Chrám slunce (Dianin templ) v Lednicko-valtickém areálu, Lorenz Janscha, 1893 (www.wikipedia.org)

3.5 OBNOVA PAMÁTEK ZAHRADNÍ UMĚNÍ

Historie zahrad a parků sahá až k samým počátkům lidské civilizace. Společně s ní se vyvíjela i samotná architektura, jak stavební, tak zahradní. Tyto dvě odvětví byly vždy navzájem provázané. Dalo by se říci, že formu zahrad a parků ovlivňoval především architektura, jak stavební, tak zahradní. Tyto dvě odvětví byly vždy vzájem provázané. Dalo by se říci, že formu zahrad a parků ovlivňoval především architektura, jak stavební, tak zahradní. Tyto dvě odvětví byly vždy vzájem provázané. Dalo by se říci, že formu zahrad a parků ovlivňoval především

Zahradní umění, který je zahrada

Naším zájmem je proto pomáhat udržet toto jedinečné kulturní dědictví a zároveň chránit jeho přírodní složky.

Samotný pojem obnova může zahrnovat vícero pojmů. Uvedením zahrady do původního stavu se rozumí **rekonstrukce**, celkové zhodnocení znamená **rehabilitaci** a návrat zanedbané zahrady s původní funkcí zpět do života vyjadřuje **revitalizace**.

Obnova zahrady v okolí katedrály v Praze

Při obnově památek zahradního umění je důležité si klást stěžejní otázky. Například do jaké míry obnova z kvalitní životní prostředí v dané oblasti. Nebo jak obnova, kromě zlepšení stavu životního prostředí, může pomoci městu či obci, zda může obnova zvýšit návštěvnost a území „viditelnit“.

Historická zahrada v okolí katedrály v Praze

Historické zahrady a parky totiž zvyšují estetickou hodnotu a atraktivňují danou lokalitu, o to více pokud jsou v blízkosti např. zámku či jiné historické budovy. Mají schopnost výrazně zlepšit životní prostředí místa. Svou biodiverzitou a ekologickou stabilitou zvyšují také biologickou hodnotu prostředí. Zejména pokud nejsou oploceny a jsou volně přístupné. Takové prostředí slouží jako přírodní stanoviště mnoha organismům a stává se skladební částí systému územní ekologické stability.

Přírodní stanoviště v blízkosti zámku v Praze

1) Který z územních územních systémů je relevantní a proč?
2) Který upřednostní ošetření stromů, před jejich kácením.

3) Který minimalizuje zásahy do vodního režimu (Obzvláště pokud se jedná o lokality soustavy Natura 2000)

4) Který zajistí ochranu zvláště chráněným druhům daného území.

5) Který v případě krajinařských parků negativně neovlivní krajinný ráz a neporuší tím § 12 o krajinném rázu zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

6) Který nabídne individuální řešení s důrazem na nejcennější partie a vyzdvihne konkrétní hodnoty zahrady či parku.

Projekt zahradní obnovy v Praze

Architektonický záměr je z těchto důvodů vhodné konzultovat již ve fázi záměru s odbornými institucemi (NPÚ, AOPK ČR, správní střediska, dotčené instituce)

Samotný projekt byl měl obsahovat následující složky:

První etapa obnovy zahradní památky v Praze

1) *Kulturně-historický vývoj území*
2) *Zaznamenání stávající situace a dendrologický průzkum*

3) *Návrhované řešení*
4) *Kalkulace-rozpočet*
5) *Fotodokumentace*
6) *Zpracovaný projekt v digitální formě*

Zahradní umění, který je zahrada

Dobře zpracovaný projekt má větší šanci na schválení a vyšší bodové hodnocení při žádosti o dotace. Takový projekt nejen usnadňuje práci hodnotitelům, ale i samotnému žadateli. Za nevhodné se považují zpravidla ty, které nerespektují historickou a přírodní hodnutu nebo jsou zbytečně předražené.

Zahradní umění, který je zahrada

Šanci na schválení má projekt:

1) Který si v případě speciální vegetace předem vyžádá závazné stanovisko obecního úřadu, jde-li o kulturní památku, tak závazné stanovisko krajského úřadu.

2) Který upřednostní ošetření stromů, před jejich kácením.

3) Který minimalizuje zásahy do vodního režimu (Obzvláště pokud se jedná o lokality soustavy Natura 2000)

4) Který zajistí ochranu zvláště chráněným druhům daného území.

5) Který v případě krajinařských parků negativně neovlivní krajinný ráz a neporuší tím § 12 o krajinném rázu zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

6) Který nabídne individuální řešení s důrazem na nejcennější partie a vyzdvihne konkrétní hodnoty zahrady či parku.

7) Který eliminuje nevhodné druhy s cílem přírodu ochránit (invazní rostliny, monokultury)

8) Který eliminuje pro celek nepodstatné a z hlediska projektu nevhodné zásahy, které projekt předražují.

První etapa obnovy zahradní památky v Praze

Dotlační programy existují z pohledu AOPK ČR dva. Prvním je **Operační program životního prostředí**, druhým je **Program péče o krajinu**.

Zahradní umění, který je zahrada

Operační program životního prostředí nabízí vyší podpory až 90%. Podpora se týká jednak **regenerace urbanizované krajiny** (náklady na výsadbu stromů, na úpravu půdy, její výměnu či doplnění, ochranu a následnou péči o vysazené dřeviny po dobu 2 let, kotvení sazenic, hnojení, závlivku, náklady spojené s realizací, například přeložení inženýrských sítí, přeložky komunikací, atd.), tak také **obnovy krajinných struktur** (péče o významné či památné stromy a aleje, obnova krajinných prvků). Žadatelem mohou být obce, města, kraje, státní podniky, příspěvkové organizace, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, složky státu.

Zahradní umění, který je zahrada

Dotlační program **Program péče o krajinu** nabízí **Péči o památné a jinak významné stromy, jejich o chranu a ošetření i případnou studii**. Žádat o ni mohou AOPK ČR a Správy NP, složky státu, fyzické nebo právnické osoby se vztahem k pozemku, s plnou mocí majitele také ostatní osoby. Výše podpory je až 100%. (Reš 2009)

3.5.1. LEGISLATIVA

První zákonou ochranou historických zahrad a parků byl **zákon č. 22 o kulturních památkách** z roku 1958. Ten již chápal historické parky a zahrady jako kulturní památky.

Avšak celý systém zákonné ochrany a péče o kulturní krajinu v Čechách vznikal až v době

totalitního režimu v 80. letech, kdy byla vytvořena první zákonná ustanovení. Nejdůležitějším zákonem, platným dodnes ve znění pozdějších předpisů, je **Zákon o Státní památkové péči č. 20 Sb.** z roku 1987. (Hendrych 2000)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Účel zákona zní: *„(1) Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politickoorganizačorské a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování, zpřístupňování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti.“*

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

„(2) Péče státu o kulturní památky (dále jen „státní památková péče“) zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče (§ 25 až 32) v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu, zpřístupňování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek. Ostatní orgány státní správy, a jiné organizace spolupracují v oboru své působnosti s orgány a odbornou organizací státní památkové péče a pomáhají jim při plnění jejich úkolů.“

Za kulturní památky zákon považuje:

„(1) Za kulturní památky podle tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky (dále jen „ministerstvo kultury“) nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory,

- a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,*

b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.“ (Ministerstvo kultury 1987)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

V 80. letech pak došlo k výběru takových částí krajiny, které jsou důležité z hlediska památkové péče. Jejich ochranu umožňuje právě již zmíněný zákon o státní památkové péči v kategorii **památková zóna § 6**. Tyto typy jsou:

1) Oblasti kultivované s charakteristickou sídelní strukturou.

2) Krajinné kompozice a systémy vázané na architektonické soubory.

3) Hospodářské feudální celky v zemědělské krajině.

4) Kultivační a technické počiny člověka v krajině.

5) Kulturně-historicky významná území. (Hendrych 2000)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Prohlášení ochranných zón vybraných částí krajiny, dále komentuje **§ 3 vyhlášky Ministerstva kultury č. 208 Sb.** z roku 1996 takto:

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

„K zajištění ochrany částí krajinného celku a historických prostředí, které se sídly, architektonickými soubory, jednotlivými památkovými objekty, strukturou pozemků, komunikacemi, vodními plochami, vodními toky, trvalými porosty a realizovanými kompozičními záměry v krajině vykazují významné kulturní hodnoty, slouží rozhodnutí a opatření orgánů státní památkové péče, jakož i jiných orgánů státní správy podle zvláštních předpisů, ve kterých se respektují:

- a) výsledky stavebně historických, urbanistických, archeologických a památkových průzkumů, rozborů a výzkumů území a výsledky rozborů biologické složky území,*
- a) výsledky stavebně historických a restaurátorských průzkumů jednotlivých objektů,*
- hodnoty historického prostředí zóny ve vztahu k využití dotčených objektů, prostorů a částí území a k zachování a obnově historických dřevin,*
- historický charakter, vzájemné prostorové uspořádání, krajinné dominanty a měřítko jednotlivých objektů, sídelních útvarů a krajiny,*

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

e) ochrana archeologických nálezů.“ (Ministerstvo kultury 1996)

Základ pro ochranu památek, včetně jejich souborů a prostředí, dle **zákona č. 20/1987** je zakotven již v ústavě, konkrétně vyplývá z **Článku 34, odstavce 2, Listiny základních práv a svobod**. Ten zaručuje právo každého na volný přístup ke kulturnímu bohatství. **Článek 35, odstavec 3** pak stanovuje, že při výkonu svých práv nesmí nikdo ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. (Hendrych 2000)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

1) Oblasti kultivované s charakteristickou sídelní strukturou.

2) Krajinné kompozice a systémy vázané na architektonické soubory.

3) Hospodářské feudální celky v zemědělské krajině.

4) Kultivační a technické počiny člověka v krajině.

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

5) Kulturně-historicky významná území. (Hendrych 2000)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

„K zajištění ochrany částí krajinného celku a historických prostředí, které se sídly, architektonickými soubory, jednotlivými památkovými objekty, strukturou pozemků, komunikacemi, vodními plochami, vodními toky, trvalými porosty a realizovanými kompozičními záměry v krajině vykazují významné kulturní hodnoty, slouží rozhodnutí a opatření orgánů státní památkové péče, jakož i jiných orgánů státní správy podle zvláštních předpisů, ve kterých se respektují:

- a) výsledky stavebně historických, urbanistických, archeologických a památkových průzkumů, rozborů a výzkumů území a výsledky rozborů biologické složky území,*
- a) výsledky stavebně historických a restaurátorských průzkumů jednotlivých objektů,*
- hodnoty historického prostředí zóny ve vztahu k využití dotčených objektů, prostorů a částí území a k zachování a obnově historických dřevin,*
- historický charakter, vzájemné prostorové uspořádání, krajinné dominanty a měřítko jednotlivých objektů, sídelních útvarů a krajiny,*

Z hlediska ochrany krajiny jsou neméně významné i mezinárodní charty, za nejdůležitější lze považovat **Benátskou chartu (1964)** a **Chartu florentskou (1981)**. Obě dvě charty kladou důraz na zachování

co největšího množství kulturních památek ve své původnosti (autenticitě).

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel-**Benátská charta**:

„Památky jako nositelé duchovního poselství minulosti představují v současném životě národů živé svědectví jejich staletých tradic. Lidé si stále více uvědomují jednotu všelidských hodnot, a proto považují památky za své společné dědictví. Uznávají svou společnou odpovědnost za jejich zachování a považují za svou povinnost předat je budoucím generacím v plné bohatosti jejich autenticity.

Podstatné je, aby principy, jimiž se řídí konzervace a restaurování památek, byly dohodnuty a formulovány na mezinárodní úrovni. Každému národu je přitom ponecháno, aby je aplikoval v rámci své vlastní kultury a svých vlastních tradic.

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Tím, že tyto principy poprvé zformulovala, přispěla Athénská charta z roku 1931 k rozvoji širokého mezinárodního hnutí, které dostalo konkrétní podobu v národních dokumentech, v aktivitě ICOM a UNESCO a v jím založeném Mezinárodním centru pro studia konzervace a restaurování kulturních statků. Narůstající vědomosti a kritické bádání odhalují problémy, které jsou stále komplexnější a rozmanitější. Nyní, zdá se, nadešla chvíle Athénskou chartu znovu přezkoumat, její principy prohloubit a rozšířit jejich dosah v novém dokumentu., (ICOMOS 1964)

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Na Benátskou navazující, Mezinárodní charta o historických zahradách-**Florentská charta**:

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 1
„Historická zahrada je architektonická a vegetační kompozice, jež je z hlediska dějin nebo umění neoddělitelným doplňkem - nemůže být odtržena od svého vlastního městského nebo venkovského prostředí a to bez ohledu na to, je-li umělé nebo je-li přírodní.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 2.
„Historická zahrada je architektonická kompozice, jejíž materiál je především rostlinný, tudíž živý a jako takový pomíjějící a obnovitelný. Její vzhled tedy

vyplývá ze stálé rovnováhy mezi cyklickou změnou ročních období, rozkvětu a odumírání přírody, z umělecké vůle a důmyslného záměru, jež se snaží ustálit její stav.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 3.
„Jako památka musí být historická zahrada chráněna v duchu Benátské charty. Nicméně jako živá památka spadá pod ochranu podle specifických pravidel, která obsahuje tato charta.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 4.
„Do architektonické kompozice historické zahrady patří:

- její půdorys a různé profily jejího terénu,*
- její rostlinná hmota: dřeviny, jejich objem, jejich barevnost, jejich rozmístění, jejich vzájemné poměry*

„její stavební či dekorativní prvky, její tekoucí i stojaté vody s příslušným zrcadlením.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 5.
„Vyjadřujíc úzké vztahy mezi civilizací a přírodou jako místo blaha, vhodné k meditaci nebo ke snění, nabyvá zahrada kosmického smyslu idealizovaného obrazu světa, stává se „rájem“ v etymologickém slova smyslu a současně svědčí o kultuře, o stylu, o příslušné epoše, popřípadě o originalitě jejího tvůrce.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 6.
„Označení „historická zahrada“ náleží stejně tak malým, drobným zahradám jako rozsáhlým tvarovaným nebo krajinařským parkům.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 7.
„Historická zahrada, ať již je či není připojena k budově - v kladném případě je jejím neoddělitelným doplňkem - nemůže být odtržena od svého vlastního městského nebo venkovského prostředí a to bez ohledu na to, je-li umělé nebo je-li přírodní.“

Účel zákona č. 20 Sb. z roku 1987

Článek 8.
„Historická lokalita je určitá část krajiny, připomínající pamětihodnou skutečnost: jde

o *místo významné historické události, vzniku pověsti nebo hrdinského boje, slavného obrazu atd.“*

Článek 9.

„Ochrana historických zahrad vyžaduje, aby byly identifikovány a inventarizovány. Vyžaduje diferencované postupy jako údržbu, konzervaci, restaurování. Autenticita historické zahrady se týká stejně tak její koncepce a objemu jejích částí jako její výzdoby nebo výběru vegetace, či nerostů, které ji vytvářejí.“ (ICOMOS 1981)

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Kromě již zmíněných mezinárodních chart, přejímá Česká republika i další mezinárodní závazky. Jedná se **Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví**, **Úmluvu o ochraně architektonického dědictví Evropy** a **Úmluvu o ochraně archeologického dědictví Evropy**. Tyto úmluvy by se v budoucnu měly stát součástí právního řádu republiky. (Hendrych 2005)

3.5.2. KRAJINNÝ PLÁN

Aby kulturní krajina mohla být dostatečně chráněna, vyžaduje vypracování podrobného **krajinného plánu**. Plán může být součástí územně plánovací dokumentace nebo stát na úrovni územního plánu. Nepostradatelnou součástí krajinného plánu je především **rozbor přírodních a kulturně historických charakteristik území**. Měl by popisovat hlavní vývojové etapy krajiny, její případné úpravy, jednotlivé přírodní, kulturně historické a estetické hodnoty. Déle identifikuje památkově cenné prvky, stopy a historické souvislosti.

Územně plánovací dokumentace

Nedílnou součástí krajinného plánu je **prostorová analýza** včetně současného stavu a základního popisu členění (vizuálně vnímaný prostor). Dále je vhodná identifikace kompozičních vazeb k důležitým místům v krajině a jejich identifikace z pohledu historicko-krajinářsky-estetických hodnot.

Součástí plánu je i návrh již konkrétních podmínek, či **regulativ** stávajících podmínek a opatření péče a ochrany území. Tyto podmínkou jsou pak rozpracované v časovém horizontu na **okamžité, střednědobé** a **dlouhodobé**. Za základní principy považujeme následující body, platné do zřízení detailních regulativů krajinných plánů.

Územně plánovací dokumentace

„A) Při jakýchkoliv novodobých zásazích do krajiny je respektováno prostorové uspořádání daného území, panoramatické pohledy, charakter, půdorys a struktura krajinotvorných prvků (sídelní útvary, jednotlivé stavby a prvky drobné architektury, porosty dřevin, aleje a stromořadí, solitérní stromy a jejich skupiny, louky, vodní plochy a toky, cesty, meze, suché zídky atp.).

B) Veškeré zásahy do krajiny, jakými jsou např. drobné terénní úpravy při budování infrastruktury a jiných technických prvků a staveb, výstavba budov a výsadba vegetace, jsou v souladu s charakterem krajiny a původním měřítkem daného území.

C) Veškeré vnější, (případně vnitřní) úpravy staveb, které určují, dotvářejí či doplňují prostředí daného území, odpovídají jeho historickému charakteru a směřují k jeho zachování.

D) Aby nedošlo k znehodnocení, ale naopak ochraně zachovaných prostorových a kompozičních vazeb území, je upřednostňován tradiční způsob obhospodařování pozemků (včetně vodních ploch, toků a staveb) tak, aby nedošlo k náhlým změnám v prostorových kulísách a panoramatických pohledech oproti zachovanému stavu krajiny.

E) Využití daného území odpovídá jeho krajinnému potenciálu, přírodním a kulturně historickým hodnotám.

F) Rehabilitace a recyklace existujících staveb a prvků by měla být upřednostněna před budováním novostaveb a novými doplňky.

G) Krajinné analýzy a studie jsou zpracovány v předstihu a předcházejí novým změnám a stavbám, specifikují a zhodnocují jejich dopad na krajinu a posuzují kapacitu krajiny je pojmout.

H) Celé zájmové území je chápáno jako jediný nedělitelný prostor a jednotlivé jeho prvky jsou mu podřízeny.

I) Při nové výstavbě, dostavbách, výsadbách,

dosadbách a podobných změnách je respektován charakter, materiály, detail a tradice, místní porosty a jejich druhové zastoupení.

J) Jakkoliv nevratné terénní, prostorové a stavební úpravy je možné provádět jen na základě podmínek regulativu krajinného plánu a v jeho intencích.“

Územně plánovací dokumentace

Detailní regulativ se vztahuje k níže uvedeným prvkům, které dále rozpracovává z hlediska ochrany a péče. Při návrhu většího množství opatření, je zachována hierarchie ve smyslu **aktuálně nutných, střednědobých** a nakonec i **dlouhodobých opatření**. Základním je například. opatření pravidelné údržby, na druhém konci stojí až samotná rekonstrukce, jako krajíní a finančně náročné řešení.

Územně plánovací dokumentace

•Topografie terénu. (Morfologie, modelace, relief terénu.)

•Prostorové uspořádání krajiny. (Výhledy, průhledy, krajinné prostory, kompoziční osy, prostorové hmoty.)

•Přírodní systémy. (Geologie, hydrologie, přírodní společenstva, klimat.)

•Vegetace. (Stromy, keře, rozptýlená zeleň, živé ploty, stromořadí, lesní porosty, pole a louky, okrasné výsadby.)

•Vodní prvky. (Vodní plochy, vodní toky, umělé vodní prvky.)

•Architektonické dominanty, stavební prvky a drobná architektura. (Zdi, terasy, pergoly, altány, umělé zříceniny a architektonické pohledové dominanty, pohledově a prostorově se uplatňující stavby, přístřešky, skleníky, schodiště, mosty, přehrady, kaskády, fontány).

•Vybavení a doplňky, mobiliář. (Lavičky, osvětlovadla, odpadkové koše, ploty, atp.)

•Komunikace. (Silnice, cesty, stezky).

Územně plánovací dokumentace

Krajinný plán má respektovat i současné využití a potřeby území. Měl by respektovat turismus místa, teda zajistit zázemí pro poznávání konkrétní krajiny. S tím souvisí vytvoření turistických okruhů, parkovacích ploch, možnosti ubytování, atd., všechny tyto požadavky by však měli respektovat princip co nejnižšího zatížení daného území. (Hendrych 2005)

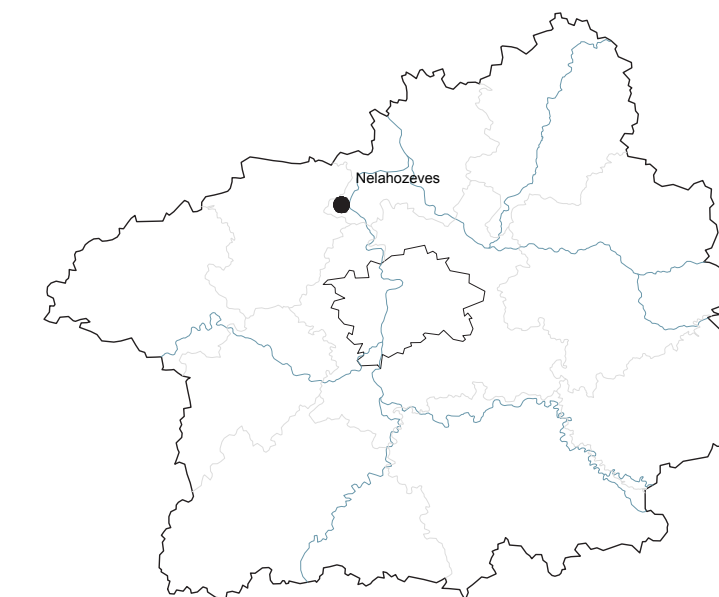
4. ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

4.1 ŘEŠENÉ ÚZEMÍ

4.1.1 UMÍSTĚNÍ

Obr. 59 - Umístění v České republice (vlastní zpracování)

Obr. 61 - Umístění ve Středočeském kraji (vlastní zpracování)

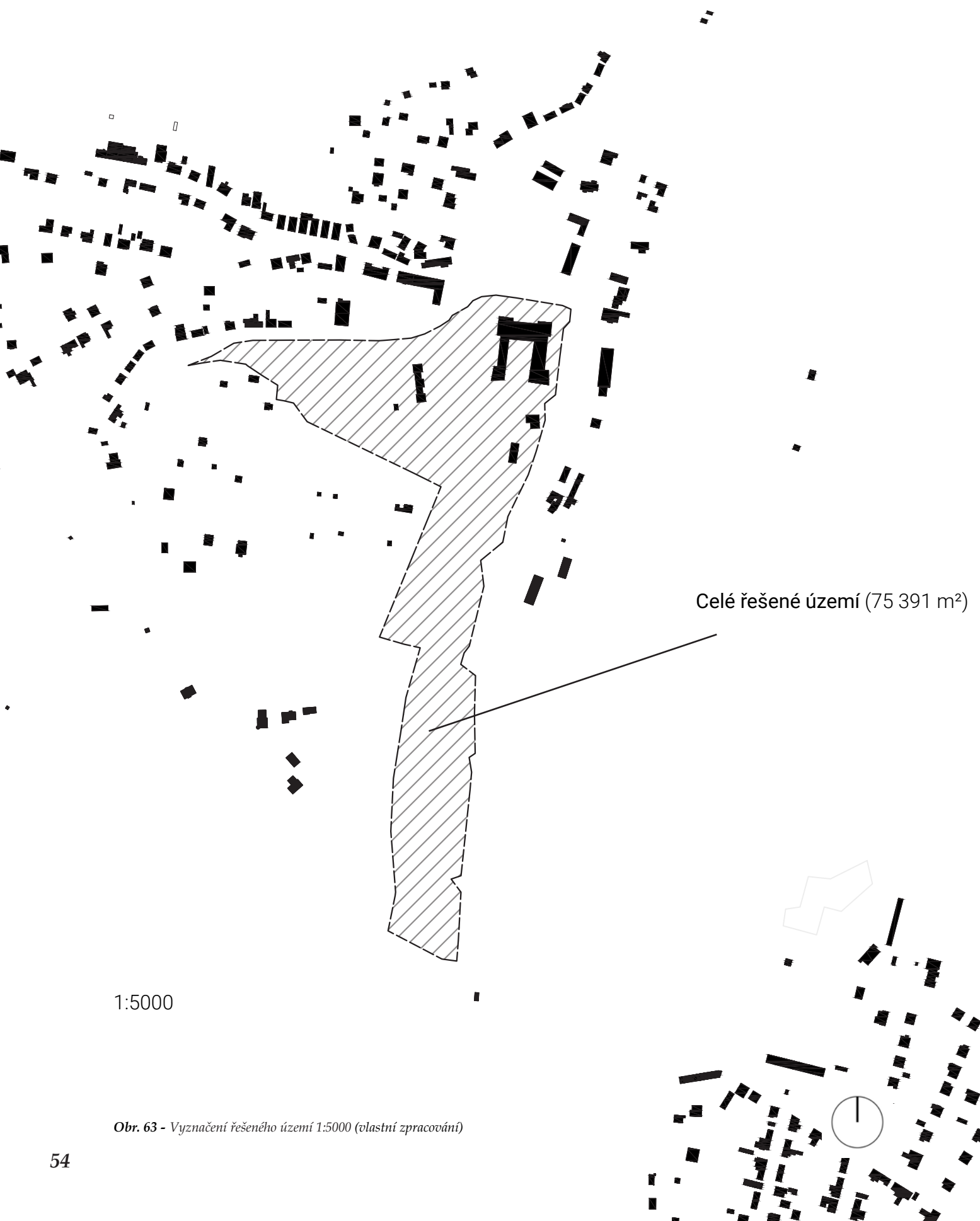

Obr. 60 - Umístění v okrese Mělník (vlastní zpracování)

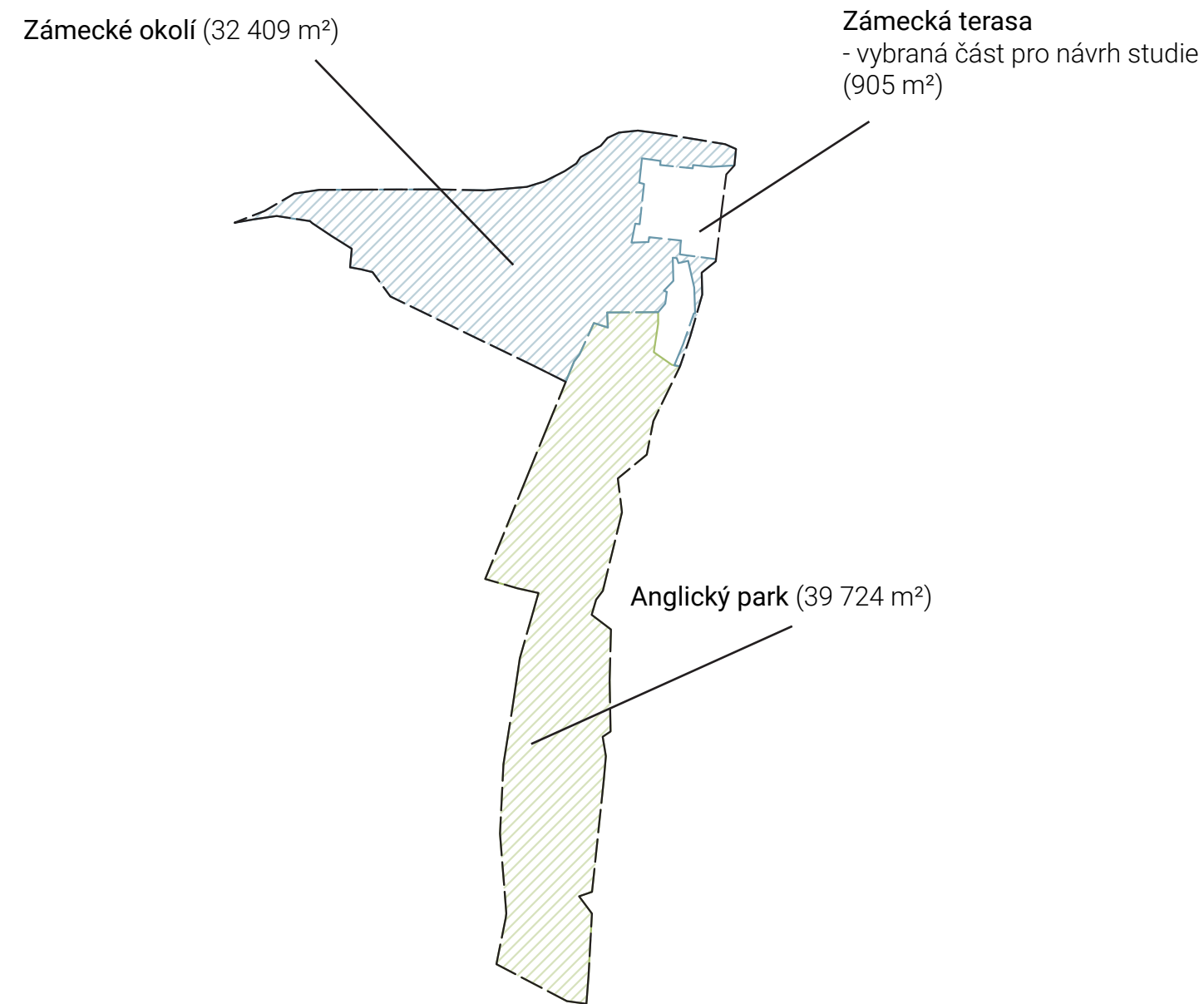
Obr. 62 - Umístění na území obce s rozšířenou působností Kralupy nad Vltavou (vlastní zpracování)

4.1.2 VYZNAČENÍ A ROZDĚLENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

1:5000

Obr. 63 - Vyznačení řešeného území 1:5000 (elastní zpracování)

1:5000

Obr. 64 - Rozdělení řešeného území 1:5000 (elastní zpracování)

4.1.3 PRÁVNÍ OCHRANA A OCHRANNÉ PÁSMO

Rejstř. číslo ÚSKP: 26806/2-1390

Název: zámek

Kraj: Středočeský kraj

Okres: Mělník

Obec: Nelahozeves

Část obce: Nelahozeves

Adresa: Na vinici č.p. 1

Památkově chráněno od: 3. 5. 1958

Fáze ochrany: památkově chráněno, rozsah revidován

Typ ochrany: kulturní památka

Upřesnění typu ochrany: nemovitá kulturní památka

Zahrnuté pozemky:

- Nelahozeves, st. 40, celý pozemek
- Nelahozeves, st. 41/1, pozemek chráněn bez staveb
- Nelahozeves, st. 101, pozemek chráněn bez staveb
- Nelahozeves, st. 383, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 37, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 38, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 41/1, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 41/2, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 43, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 44, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 45, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 53, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 69, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 70/1, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 71, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 73/14, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 73/133, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 73/134, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 73/135, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 78/1, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 296/2, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 296/3, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 296/4, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 296/5, celý pozemek
- Nelahozeves, p. 330/2, celý pozemek

Prvky ochrany:

- areál, kat. č. 1000138008 - zámek
- objekt, kat. č. 1000138008_0001 - zámek
- objekt, kat. č. 1000138008_0003 - ohradní zeď
- objekt, kat. č. 1000138008_0002 - most se schodištěm
- objekt, kat. č. 1000138008_0004 - park
- objekt, kat. č. 1000138008_0008 - eskarpová zeď s brankou

(Národní památkový ústav 2022)

1:5000

Památkově chráněné území zámku Nelahozeves

Ochranné pásmo kulturní památky zámku Nelahozeves od roku 1983

Obr. 65 - Památkově chráněné území a ochranné pásmo 1:5000 (elastní zpracování)

4.2 HISTORICKÉ PODKLADY

4.2.1 HISTORICKÁ VYOBRAZENÍ ZÁMKU A OKOLÍ

Obr. 66 - Rytina od Jana Josefa Dietzlera, 1726 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. 1992.)

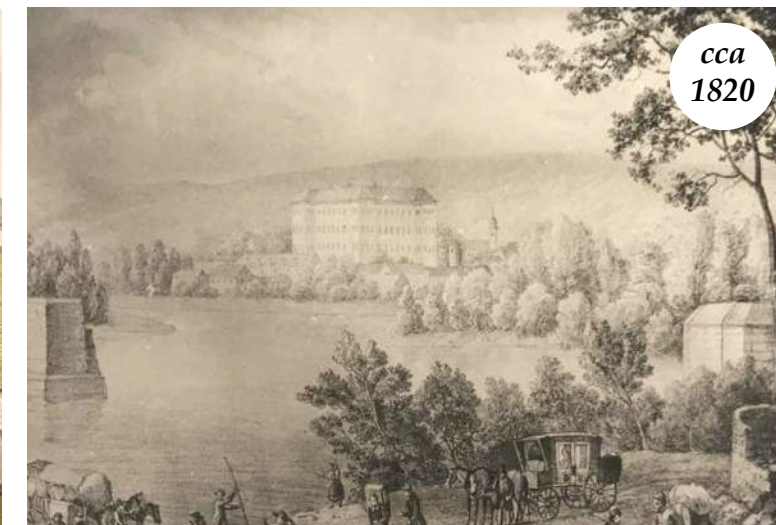
Obr. 67 - Vyobrazení zámku, 1752 (www.xrightandwright.co.uk)

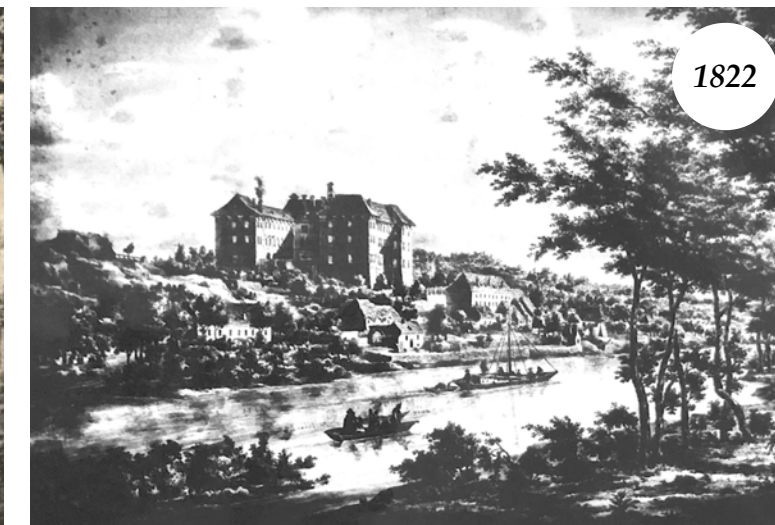
Obr. 68 - Pohled od jihovýchodu, anonym z 1. pol. 18. století, akvarel kopie (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 69 - Pohled z jihu, Johann Venuto podle J. Dietzlera, 1813 (www.hrady-zrceniny.cz)

Obr. 70 - Pohled od severovýchodu, kamenotisk, neznámý mistr, kolem 1820 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 71 - Pohled od jihovýchodu, laťová kresba tuží, Josef Šembera, 1822 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 72 - Pohled od severovýchodu, litografie, L. Buquoy, 1834 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 73 - Lithografie zámku a okolí od Josefa Zwettlera, kresba Mathias F. Stelzig, 1840 (Österreichische Nationalbibliothek)

Obr. 74 - Pohled od jihovýchodu, chromolitografie, J. Zahradníček podle J. Alta, 1840 (www.hrady-zrceniny.cz)

Obr. 75 - Pohled od východu, Carl Robert Croll, 1841 (www.lobkowicz.cz)

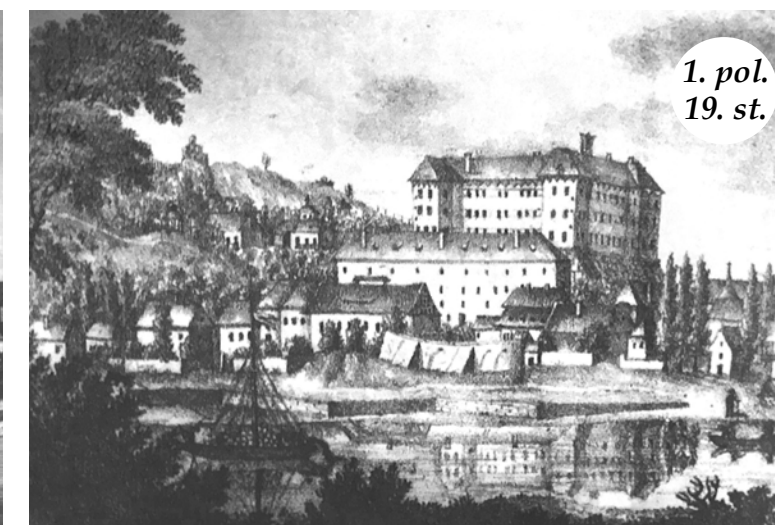
Obr. 76 - Pohled od západu, Carl Robert Croll, 1841 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. Praha: Středočeská galerie, 1992)

Obr. 77 - Nádvorí s Aesculus hippocastanum, Carl Robert Croll, 1841 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. Praha: Středočeská galerie, 1992)

Obr. 78 - Pohled od východu, mědirytina, německý rytec, před pol. 19. stol. (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 79 - Pohled od severovýchodu, kamenotisk, neznámý rytec před polovinou 19. stol. (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

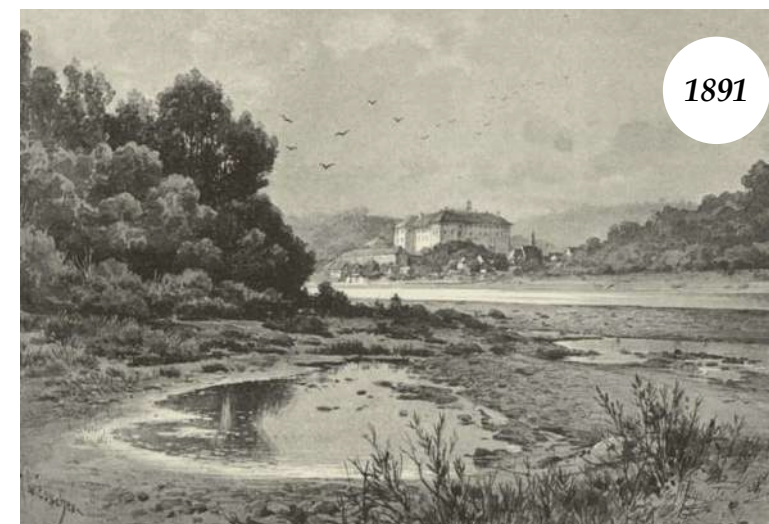
Obr. 80 - Pohled od severovýchodu, oceloryt, A. Fesca podle W. Kandlera, cca 1860 (www.grypspek.cz)

Obr. 81 - Pohled od severu, cca 1870 (www.grypspek.cz)

Obr. 82 - Pohled na jižozápadní bastion, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody 1891, (SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a torze království Českého, 1891)

Obr. 83 - Pohled od severovýchodu, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a torze království Českého, 1891)

Obr. 84 - Pohled od jihovýchodu, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a torze království Českého, 1891)

Obr. 85 - Nádvorí, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a torze království Českého, 1891)

Obr. 86 - Pohled východní, pohlednice, 1902 (www.aukro.cz)

Obr. 87 - Pohled na vstupní portál a most, 1918 (www.fotohistorie.cz)

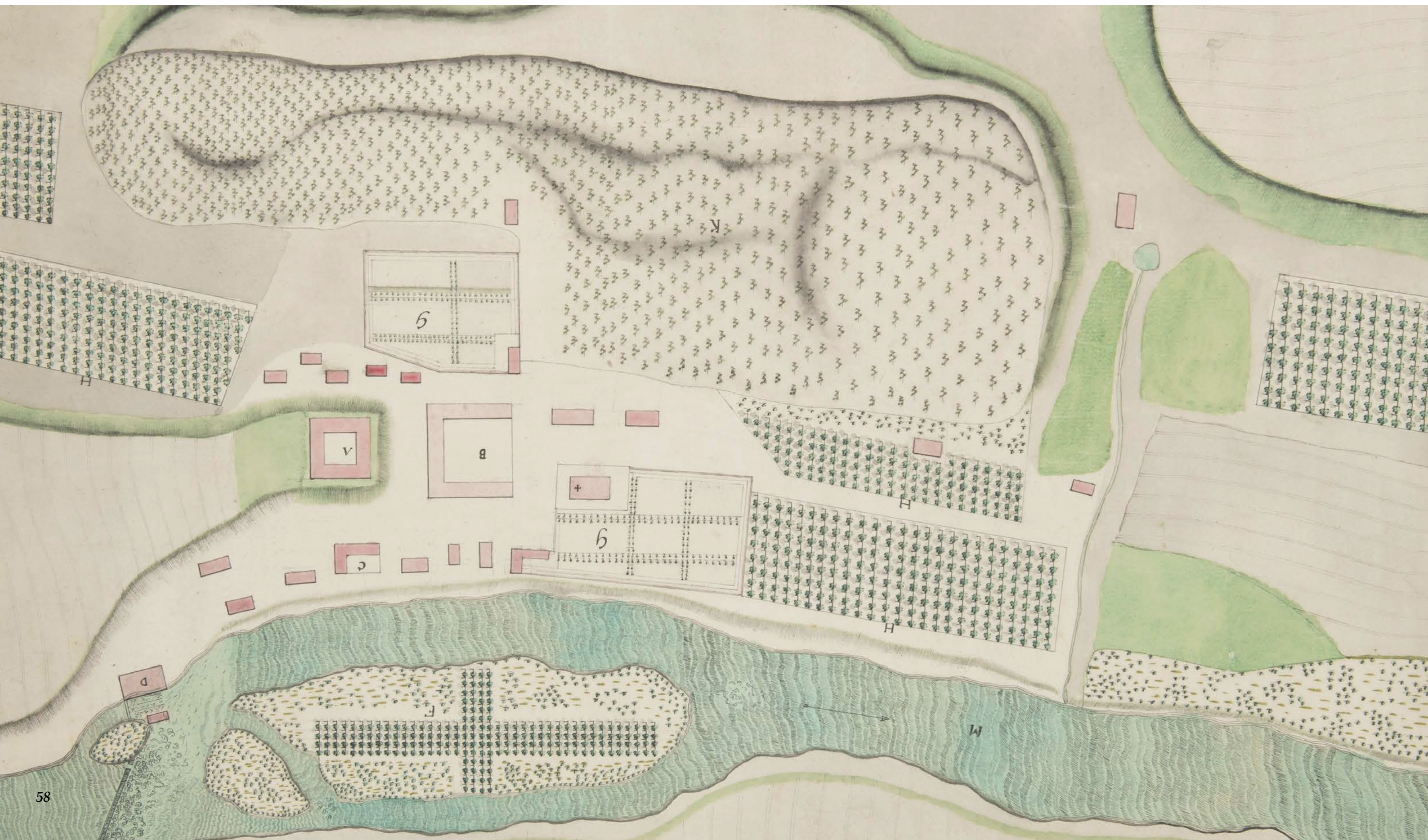
Obr. 88 - Pohled na východní průčelí a terasu, 1976 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

Obr. 89 - Pohled na jižní stranu s vyhládkovou zídou a parkem, 1976 (převzato z: SÚRP MO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)

4.2.2 HISTORICKÉ MAPY

MAPA Č. 1 - Neznámý autor: Zámek Nelahozeves a jeho okolí, konec 18. století
(Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 2 - Neznámý autor: Zobrazení osevňho plánu dvora Nelahozeves, 1827
(Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 3 - Karel Hejhal: Mapa osevního plánu dvora Nelahozeves, 1829
(Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 4 - Ferdinand Kammermayer: Polohopisná mapa pozemků dvora Nelahozeves, 1840
(Lobkowiczská knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 5 - Josef Rubesch: Polohopisná mapa pozemků dvora Nelahozeves, 1. pol. 19. století
(Lobkoviczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

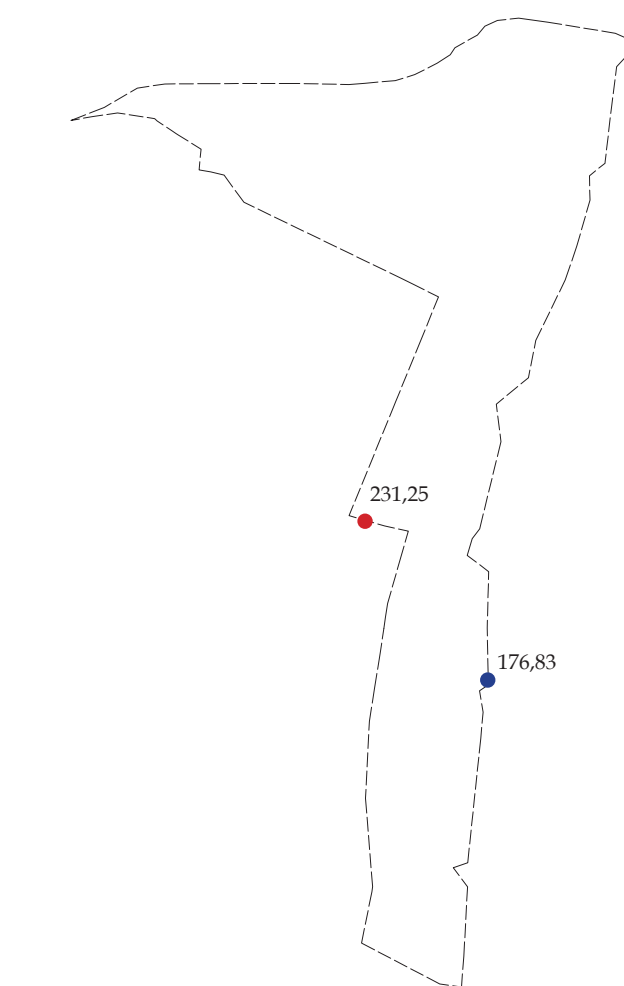
MAPA Č. 6 - Císařské povinné otisky stabilního katastru, 1840
(ČÚZK 2022)

4.3 PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

4.3.1 TERÉN

Řešené území se vyznačuje výrazně svažitým a dynamickým terénem. Nejnižší nadmořská výška zde je 175,83 m. n. m., nejvyšší 231,25, celkové převýšení tedy tvoří 141,06 m. Čím dále se dostáváme od parku, tím je terén strmější, na většině území se sklonem přes 22° a svahovou orientací směrem na východ. Naopak z mapy reliéfu je zřejmé, že prostředí kolem zámku je co se týče sklonitosti mírnější, až ploché. (Český úřad zeměměřický a katastrální 2022)

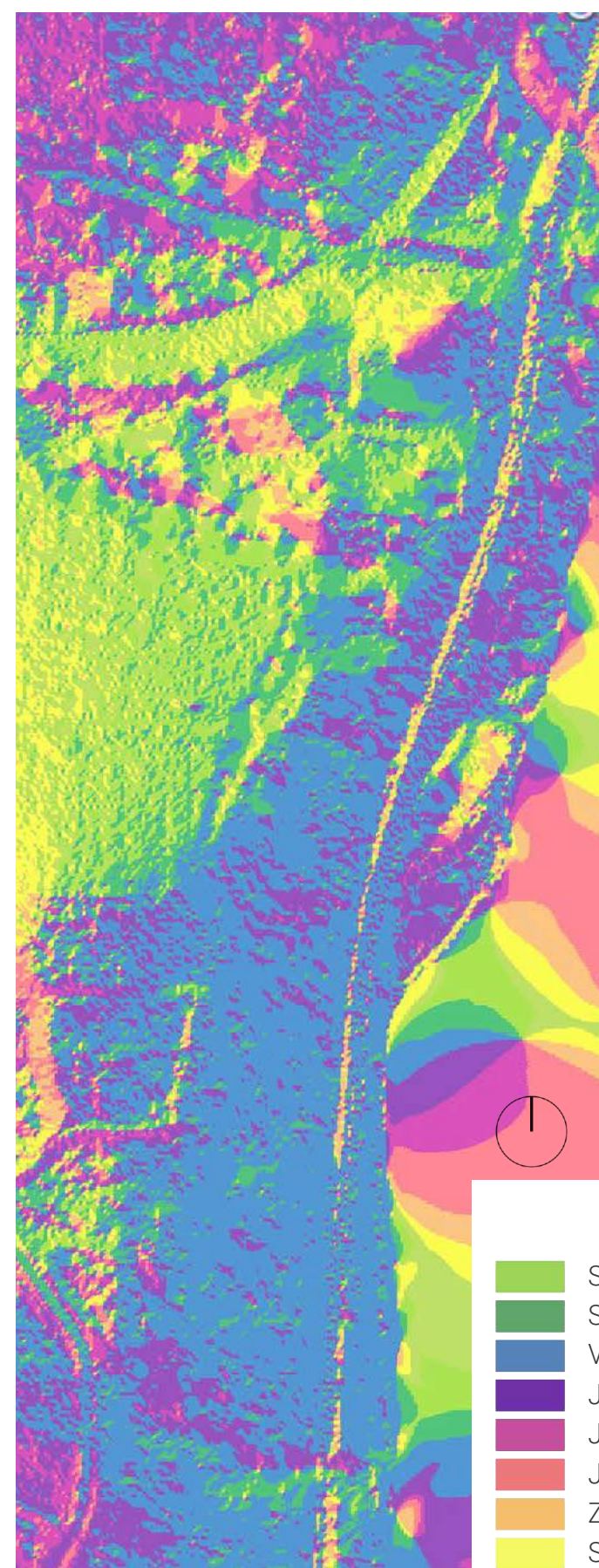
Obr. 90 - Minimální a maximální nadmořská výška (elastní tvorba, dle dat ČÚZK 2022)

Obr. 91 - Mapa reliéfu (Geoportál ČÚZK 2022)

Obr. 92 - Mapa svažitosti (Geoportál ČÚZK 2022)

Obr. 93 - Mapa orientace svahů (Geoportál ČÚZK 2022)

4.3.2 GEOLOGIE A PŮDA

Geomorfologické členění:

Soustava: Česká tabule
 Podsoustava: Středočeská tabule
 Celek: Dolnooharská tabule
 Podcelek: Řipská tabule
 Okrsek: Krabčická plošina
 (AOPK ČR 2022)

Dle geologické mapy zasahuje na řešené území česká křídlová pánev z geologického období mezozoika, tvořená jílovcí, prachovci, křemennými pískovci, jílovitými, glaukonitickými slepenci a to především dole pod svahem a v okolí samotného zámku. Zhruba ve středu zámeckého parku se jedná o písčité slínovce až jílovce spongilitické, místy silicifikované (opuky). Ze západu pak mírně zasahují úzvary kvartérního kenozoika, které tvoří spraš, sprašová hlína, místy pak písek a šterk.

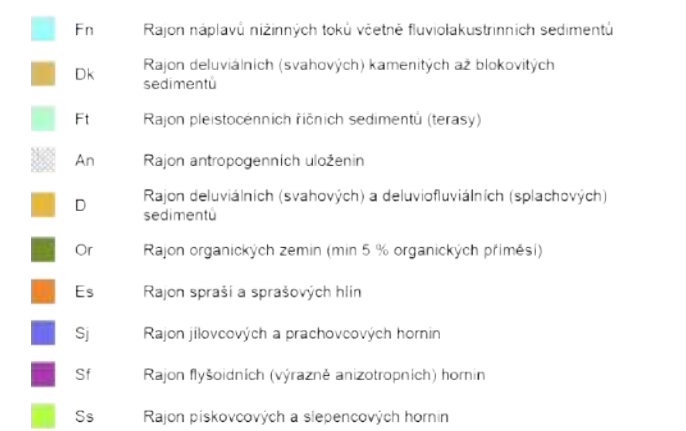
Dle Inženýrsko-geologické rajonizace dělí území Rajon flyšoidních (výrazně anizotropních) hornin, Rajon jílovcových a prachovcových hornin, Rajon pleistocenních říčních sedimentů (terasy) a Rajon spraší a sprašových hlín.

Mapy poddolovaných území a důlních děl zase zobrazují místa bývalé důlní těžby, zasahující do řešeného území. (Česká geologická služba 2022)

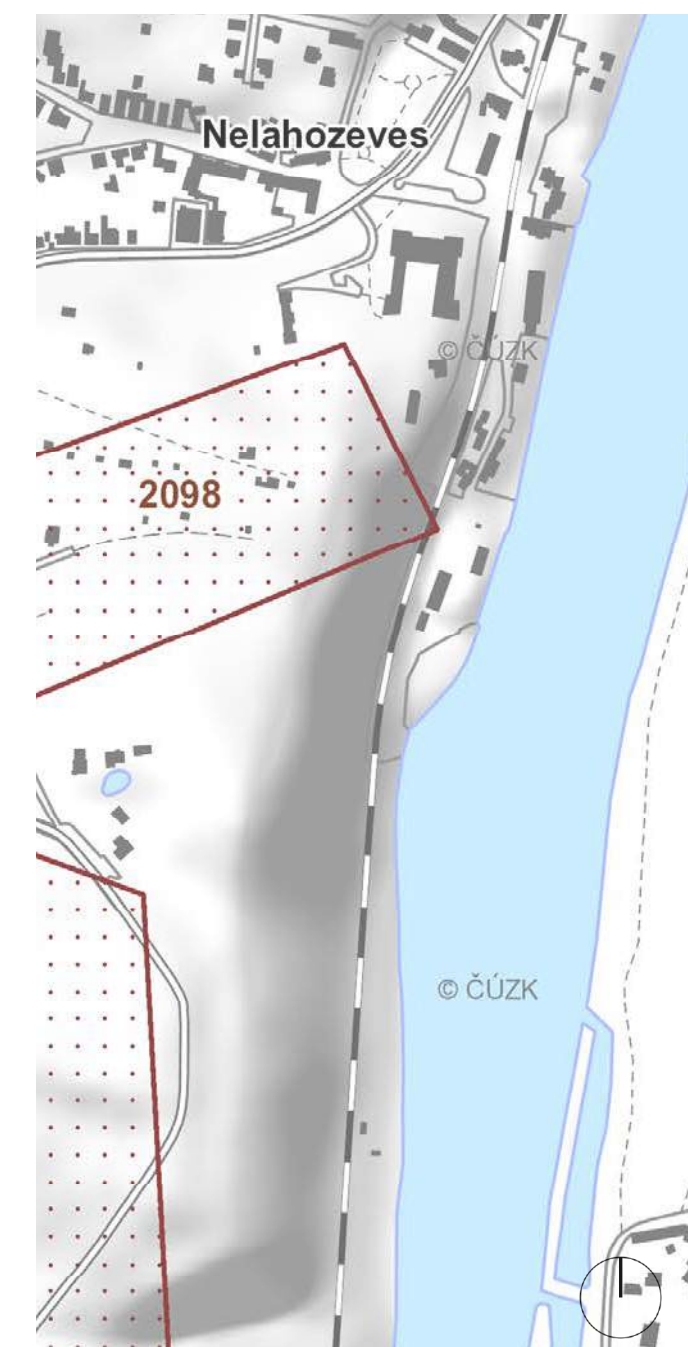
Bonitovaná půdně ekologická jednotka se týká pouze přímého okolí zámku. Zde je půda charakterizována jako fluvizemě převážně na rovině se všesměrnou expozicí a celkovým obsahem skeletu do 10 %. Jedná se o půdu třídy B, se střední rychlostí infiltrace, jejíž hloubka je více než 60 cm. Z hlediska ochrany jde o třídu I., tedy nejcennější půdu. (Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd v.v.i. 2022)

Obr. 94 - Geologická mapa (ČÚZK 2022)

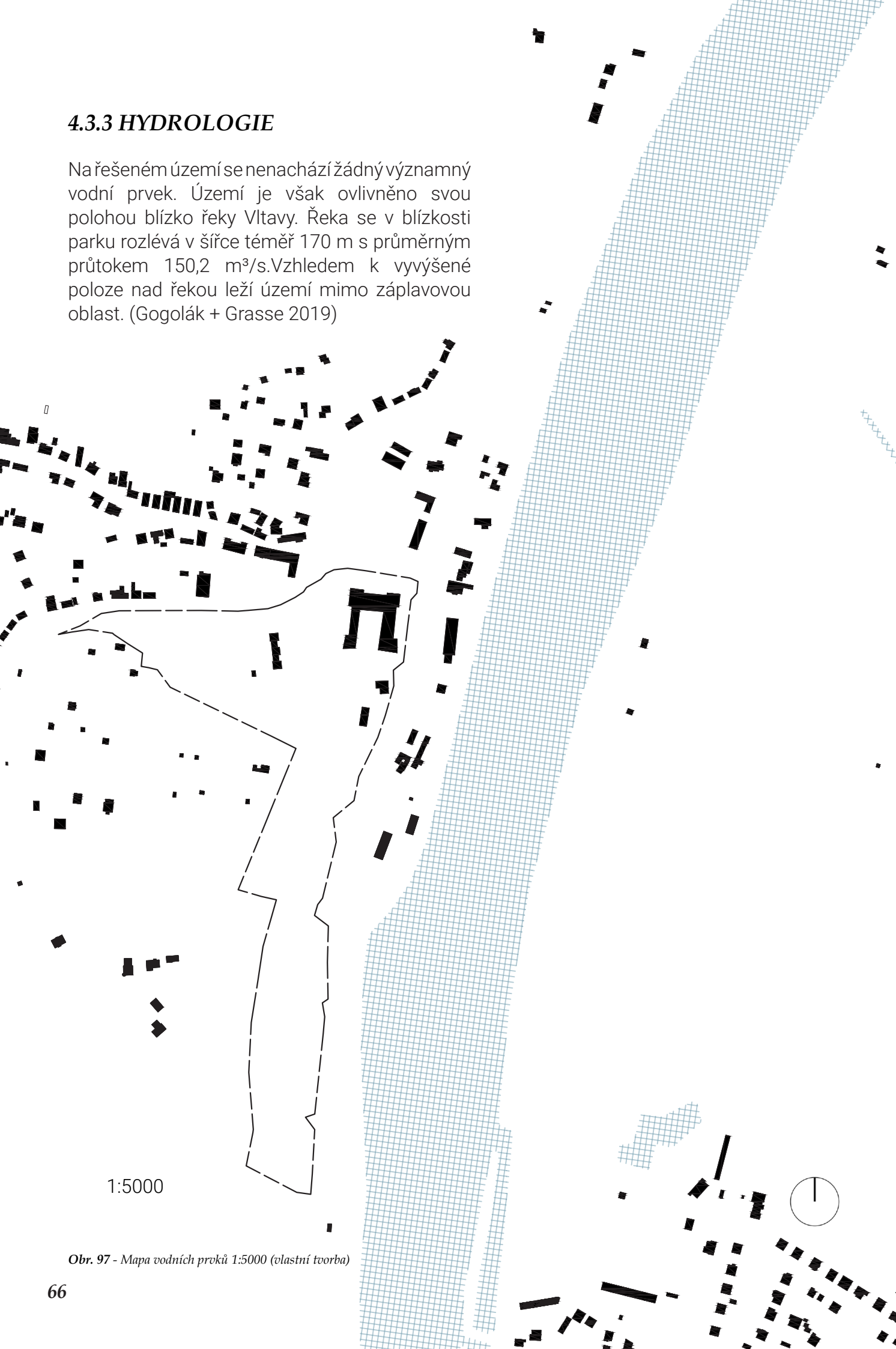
Obr. 95 - Mapa inženýrsko-geologické rajonizace (ČÚZK 2022)

Obr. 96 - Mapa poddolovaných území (ČÚZK 2022)

4.3.3 HYDROLOGIE

Na řešeném území se nenachází žádný významný vodní prvek. Území je však ovlivněno svou polohou blízko řeky Vltavy. Řeka se v blízkosti parku rozlévá v šířce téměř 170 m s průměrným průtokem 150,2 m³/s. Vzhledem k vyvýšené poloze nad řekou leží území mimo záplavovou oblast. (Gogolák + Grasse 2019)

Obr. 97 - Mapa vodních prvků 1:5000 (vlastní tvorba)

4.3.4 KLIMA

Klimatický region: 1 - teplý, suchý (T1)
Průměrná roční teplota: 8 - 9 °C
Průměrný úhrn srážek: pod 500 mm

(Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd v.v.i. 2022)

Území se nachází v teplé klimatické oblasti s srážky chudé.

Léto je zde dlouhé, teplé a suché s 40 až 50 letními dny, s průměrnou teplotou 15 až 16 °C, se srážkovým úhrnem menším než 200 mm, který je kratší než 100 dnů se srážkami většími než 1 mm za den.

Jaro je teplé s průměrnou teplotou 7 až 8 °C, s teplým podzimem s průměrnou teplotou 8 až 9 °C.

Zimy jsou kratší s 100 až 140 mrazovými a 40 až 50 ledovými dny. Jsou mírně teplé a suché s průměrnou teplotou 0 až -2 °C, na srážky chudé s úhrnem 200 - 400 mm, se spíše kratším trváním sněhové pokrývky 50 až 60 dnů. (Cenia 2022)

Klima dále ovlivňuje poloha u řeky, zajišťující zvýšenou vlhkost vzduchu.

4.3.5 VEGETACE

Biogeografická podprovincie: Hercynská
Bioregion: 1.2 Řipský
Biochora: -2BD (suchá oblast, Bukodubový vegetační stupeň, rozřezané plošiny s mělkými údolními, skupina substrátů převážně bazických sedimentů - opuky)
Přírodní lesní oblast: Polabí
Potencionální přirozené vegetace: Dubohabrové háje
Krajinný ráz: B0 - krajina kulturní, krajinářsky průměrně hodnotná (oblast Slánsko)

Krajinný pokryv KVES (Konsolidovaná vrstva ekosystémů) zde tvoří především hospodářské lesy jehličnaté a hospodářské lesy smíšené, na stráních charakteristické skály a sutě.

Z hlediska systému územní stability (ÚSES) zasahuje do části území Nadregionální biokoridor, celé území pak spadá do jeho ochranného pásma. (AOPK ČR 2022)

Na území bývalého parku rostou všemožné náletové dřeviny. Jsou to především javory (*Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus*, *Acer campestre*), dále duby (*Fagus sylvatica*), akáty (*Robinia pseudoacacia*), jasany (*Fraxinus excelsior*), ale našli jsme zde i habry (*Carpinus Betulus*). Z jehličnanů zde místy narazíme na borovice (*Pinus sylvestris*). Z keřů jsou to kaliny (*Viburnum lantana*), štědřence (*Laburnum anagyroides*) a dříšťály (*Berberis vulgaris*). Množství stromů je porostlé břečtanem (*Hedera Helix*). Z lesních rostlin byly pozorovány jaterníky (*Anemone hepatica*) a barvíčky (*Vinca minor*).

V blízkosti zámku rostou vzácnější parkové dřeviny jako jedle (*Abies concolor*), tisy (*Taxus baccata*), smrky (*Picea orientalis*) borovice (*Pinus nigra*) a kunninghamie (*Cunninghamia lanceolata*). Z běžných stromů rámuje zámek lípy (*Tilia cordata*), jasany (*Fraxinus excelsior*), javory (*Acer platanoides*) nebo jalovce (*Juniperus communis*, *Juniperus media* 'Pfitzeriana'). Dále od zámku jsou k vidění také akáty (*Robinia pseudoacacia*), u některých staveb na území rostou ořešáky (*Juglans regia*).

Ochranné pásmo NRK

NRK

Obr. 98 - Mapa systému územní stability ÚSES 1:5000 (vlastní tvorba, dle dat AOPK ČR 2022)

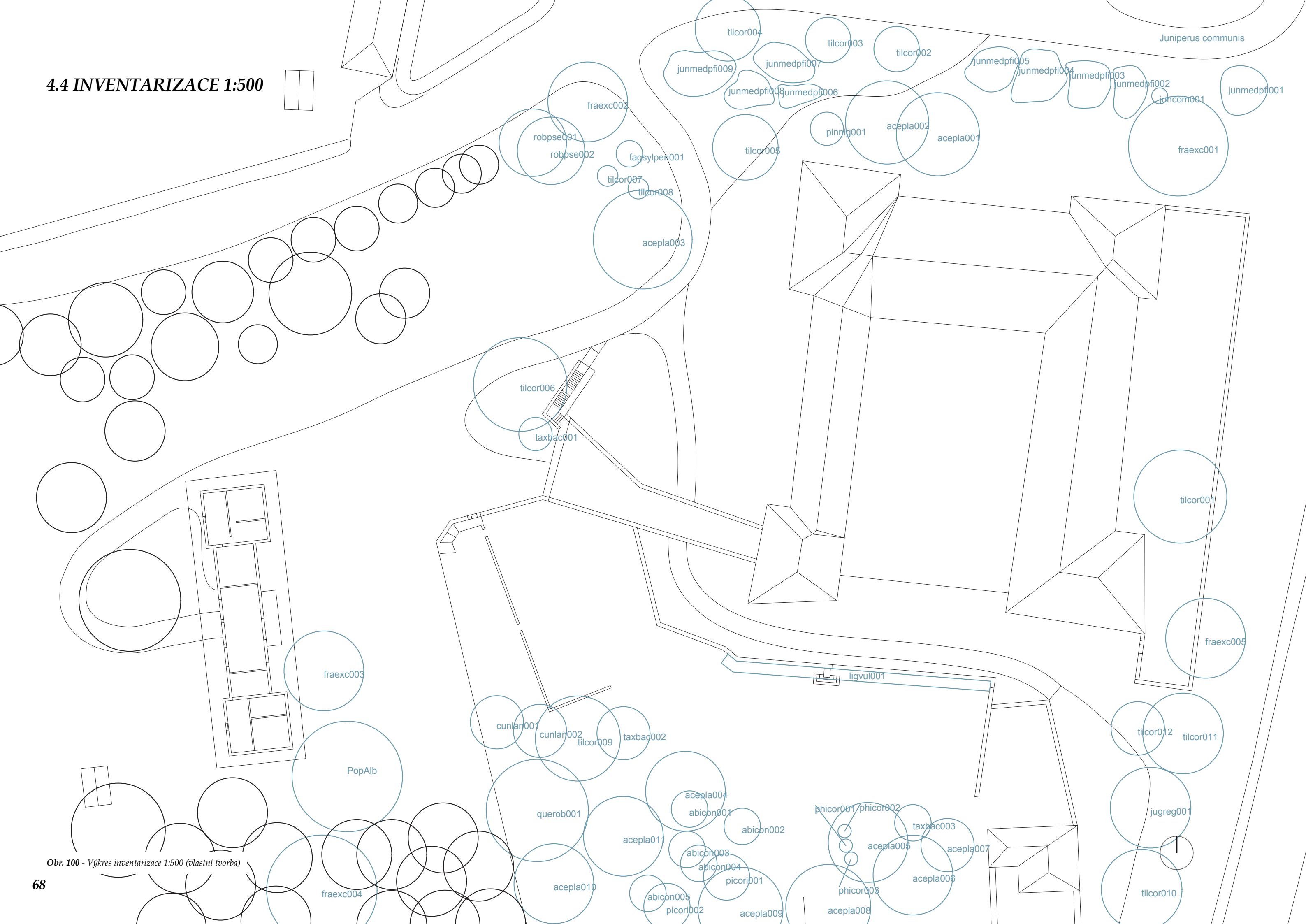
Lesy

Zahrady

Louky

Obr. 99 - Mapa vegetace 1:5000 (vlastní tvorba)

4.4 INVENTARIZACE 1:500

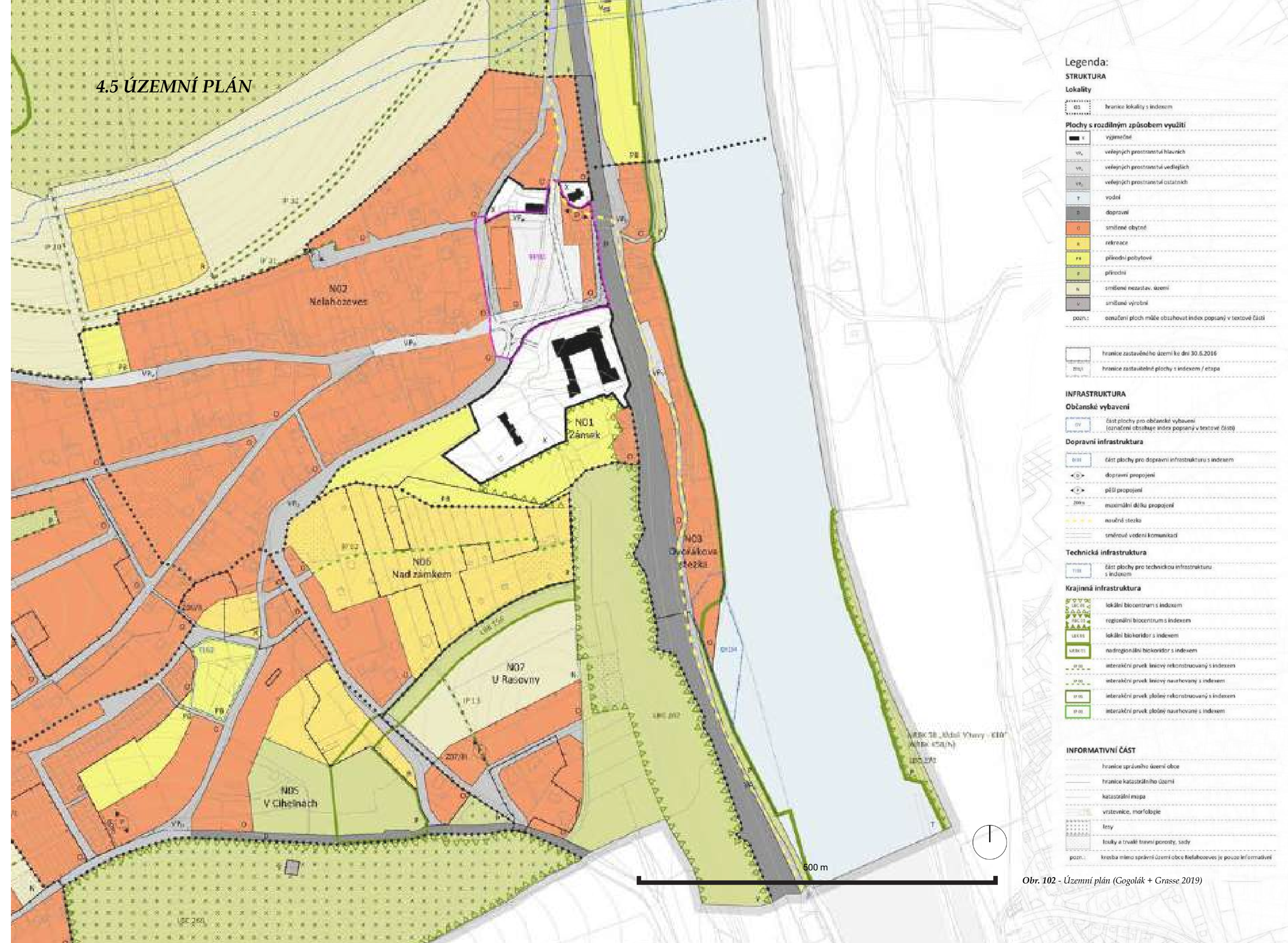

Obr. 100 - Výkres inventarizace 1:500 (vlastní tvorba)

Název dřeviny	Kód dřeviny	Obvod kmene (cm)	Výška dřeviny (m)	Šířka koruny (m)	Sadovnická hodnota	Poznámky
KERÉ						
<i>Juniperus communis</i>	juncom001	27	3	0,5	3	roste na skále
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi001	půdopokryvná	1,5	1	4	roste na skále
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi002	půdopokryvná	1	2	4	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi003	půdopokryvná	1	2	4	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi004	půdopokryvná	1	2	4	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi005	půdopokryvná	1	2	2	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi006	půdopokryvná	1	2	3	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi007	půdopokryvná	1	2	3	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi008	půdopokryvná	1	2	3	-
<i>Juniperus media 'Pfitzeriana'</i>	junmedpfi009	půdopokryvná	1	2	3	-
<i>Ligustrum vulgare</i>	ligvul001	živý plot	2	0,6	3	-
<i>Philadelphus coronarius</i>	phicor001	silně větvený	1,5	1	2	roste pod stromem
<i>Philadelphus coronarius</i>	phicor002	silně větvený	1,5	1	2	roste pod stromem
<i>Philadelphus coronarius</i>	phicor003	silně větvený	1,5	1	2	roste pod stromem
STROMY						
<i>Abies concolor</i>	abicon001	121	15-20	0-5	3	štíhlý habitus
<i>Abies concolor</i>	abicon002	118	15-20	0-5	3	štíhlý habitus
<i>Abies concolor</i>	abicon003	124	15-20	0-5	3	štíhlý habitus, porostlý hederou
<i>Abies concolor</i>	abicon004	114	15-20	0-5	3	štíhlý habitus, porostlý hederou
<i>Abies concolor</i>	abicon005	115	15-20	0-5	3	štíhlý habitus, porostlý hederou
<i>Acer platanoides</i>	acepla001	170	10-15	10-15	2	roste na skále
<i>Acer platanoides</i>	acepla002	250	10-15	10-15	2	roste na skále
<i>Acer platanoides</i>	acepla003	200	15-20	15-20	1	-
<i>Acer platanoides</i>	acepla004	112	10-15	15-20	2	-
<i>Acer platanoides</i>	acepla005	125	10-15	15-20	2	porostlý hederou
<i>Acer platanoides</i>	acepla006	118	10-15	15-20	2	-
<i>Acer platanoides</i>	acepla007	93	5-10	5-10	2	-
<i>Acer platanoides</i>	acepla008	167	5-10	15-20	3	porostlý hederou
<i>Acer platanoides</i>	acepla009	171	5-10	15-20	3	porostlý hederou
<i>Acer platanoides</i>	acepla010	142	5-10	15-20	3	porostlý hederou
<i>Acer platanoides</i>	acepla011	138	5-10	15-20	3	porostlý hederou
<i>Cunninghamia lanceolata</i>	cunlan001	67	10-15	0-5	2	-
<i>Cunninghamia lanceolata</i>	cunlan002	59	5-10	0-5	2	-
<i>Fagus sylvatica 'Pendula'</i>	fagsylpen001	39	0-5	0-5	1	mladý stromek
<i>Fraxinus excelsior</i>	fraexc001	130	10-15	10-15	2	roste na skále
<i>Fraxinus excelsior</i>	fraexc002	273	15-20	10-15	1	-
<i>Fraxinus excelsior</i>	fraexc003	187	15-20	10-15	1	-

<i>Fraxinus excelsior</i>	fraexc004	236	15-20	10-15	2	-
<i>Fraxinus excelsior</i>	fraexc005	214	15-20	10-15	2	roste blízko zdi
<i>Juglans regia</i>	jugreg001	284	10-15	15-20	2	-
<i>Picea orientalis</i>	picori001	84	0-5	5-10	1	-
<i>Picea orientalis</i>	picori002	86	0-5	5-10	1	-
<i>Pinus nigra</i>	pinnig001	106	10-15	0-5	2	roste na skále
<i>Populus alba</i>	popalb001	406	20-25	15-20	2	-
<i>Quercus robur</i>	querob001	244	10-15	15-20	3	-
<i>Robinia pseudoacacia</i>	robpse001	184	10-15	15-20	2	roste blízko komunikace
<i>Robinia pseudoacacia</i>	robpse002	251	10-15	15-20	3	roste blízko komunikace
<i>Taxus baccata</i>	taxbac001	120	0-5	0-5	1	vícekmén
<i>Taxus baccata</i>	taxbac002	181	0-5	0-5	1	-
<i>Taxus baccata</i>	taxbac003	112	0-5	0-5	1	-
<i>Tilia cordata</i>	tilcor001	234	15-20	15-20	2	roste na terase, kořeny mohou zasahovat do sklepů
<i>Tilia cordata</i>	tilcor002	72	5-10	5-10	1	-
<i>Tilia cordata</i>	tilcor003	290	5-10	5-10	3	roste jako vícekmén
<i>Tilia cordata</i>	tilcor004	145	10-15	5-10	1	roste blízko komunikace
<i>Tilia cordata</i>	tilcor005	175	10-15	5-10	1	-
<i>Tilia cordata</i>	tilcor006	200	15-20	15-20	1	-
<i>Tilia cordata</i>	tilcor007	20	0-5	0-5	1	mladý stromek
<i>Tilia cordata</i>	tilcor008	39	0-5	0-5	1	mladý stromek

Obr. 101 - Inventarizační tabulka (vlastní tvorba)

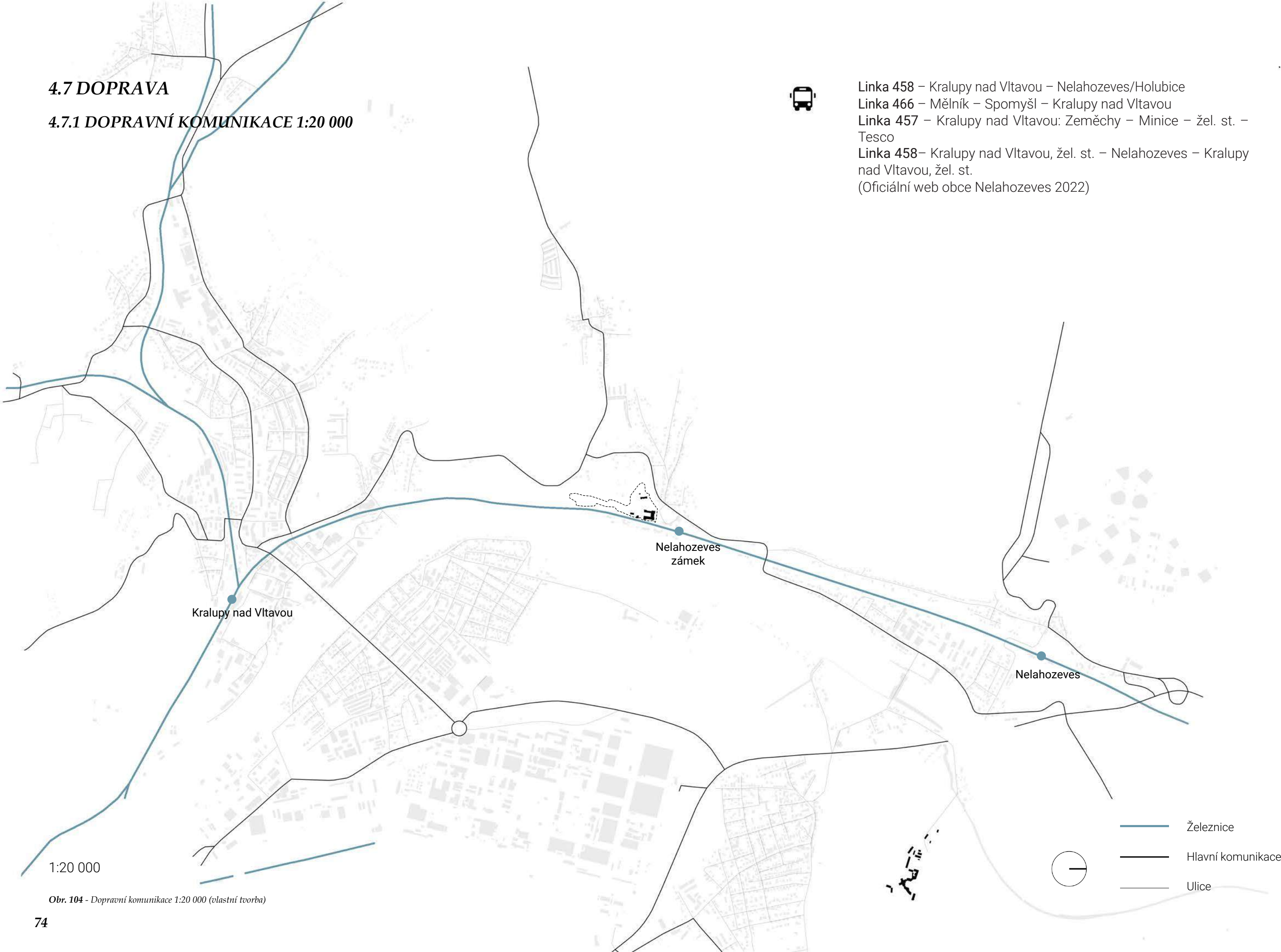

4.6 OBČANSKÁ VYBAVENOST

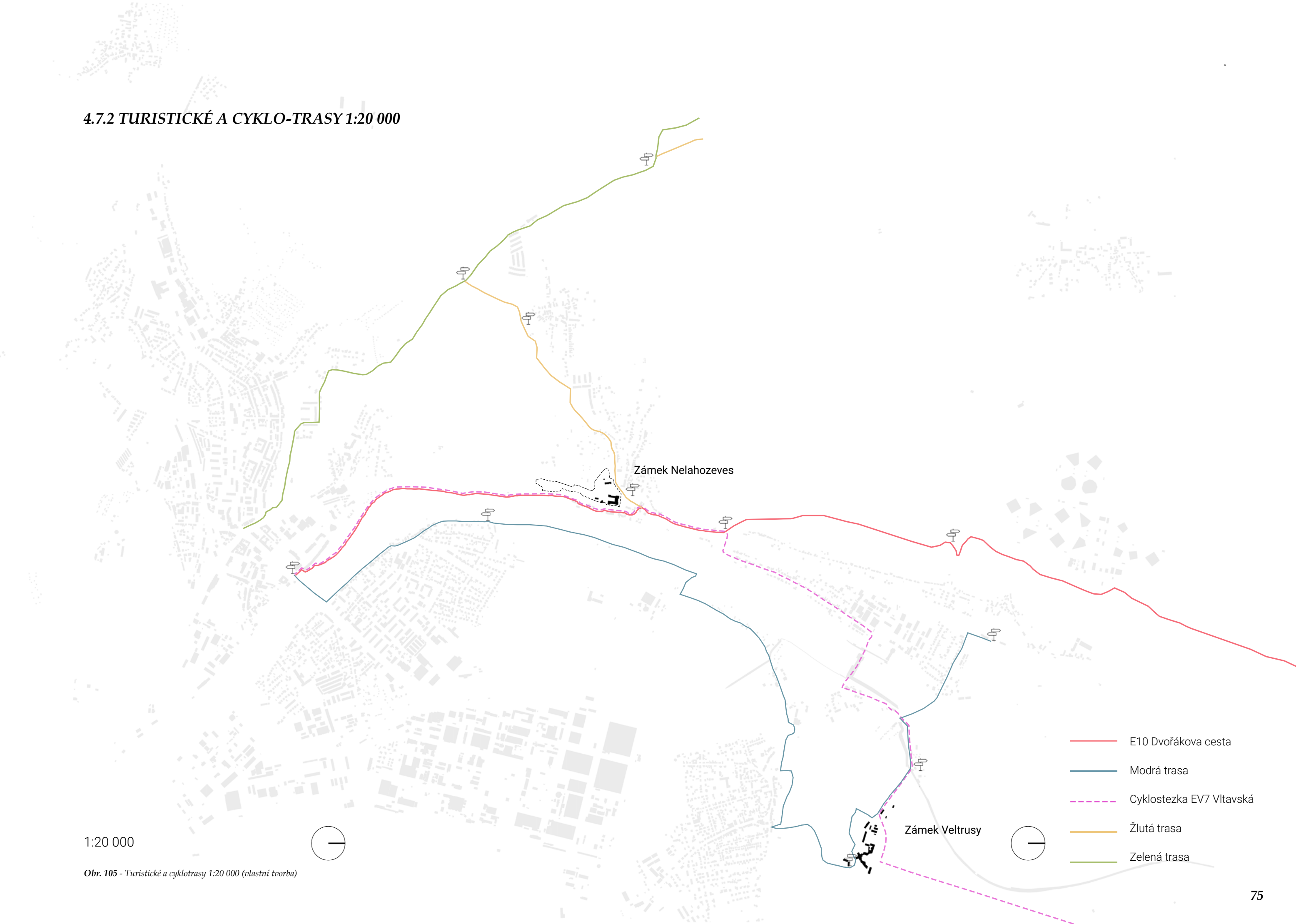

4.7 DOPRAVA

4.7.1 DOPRAVNÍ KOMUNIKACE 1:20 000

4.7.2 TURISTICKÉ A CYKLO-TRASY 1:20 000

4.8 FOTODOKUMENTACE

Obr. 106 - Nádvoří zámku (vlastní foto)

Obr. 107 - Pohled na dřívější faru (vlastní foto)

Obr. 108 - Pohled na přední část parku (vlastní foto)

Obr. 109 - Systém zdí kolem zámku (vlastní foto)

Obr. 110 - Zámecká zeď (vlastní foto)

Obr. 111 - Terénní schod, přední část parku (vlastní foto)

Obr. 112 - Část zídky na skále (vlastní foto)

Obr. 113 - Romantická grotta (vlastní foto)

Obr. 114 - Zámecký park 1 (vlastní foto)

Obr. 115 - Zámecký park 2 (vlastní foto)

Obr. 116 - Zámecký park 3 (vlastní foto)

Obr. 117 - Opěrné zídky v parku (vlastní foto)

Obr. 118 - Průhled z parku na jižní stranu zámku (vlastní foto)

Obr. 119 - Schody vedoucí do parku (vlastní foto)

Obr. 120 - Lesní kaplička (vlastní foto)

Obr. 121 - Památník - Václav Jirový 1945, v parku (vlastní foto)

Obr. 122 - Vstupní branka na zámeckou terasu (vlastní foto)

Obr. 123 - Zámecká terasa - pohled celkový (vlastní foto)

Obr. 124 - Zámecká terasa - pohled na severovýchodní bastion

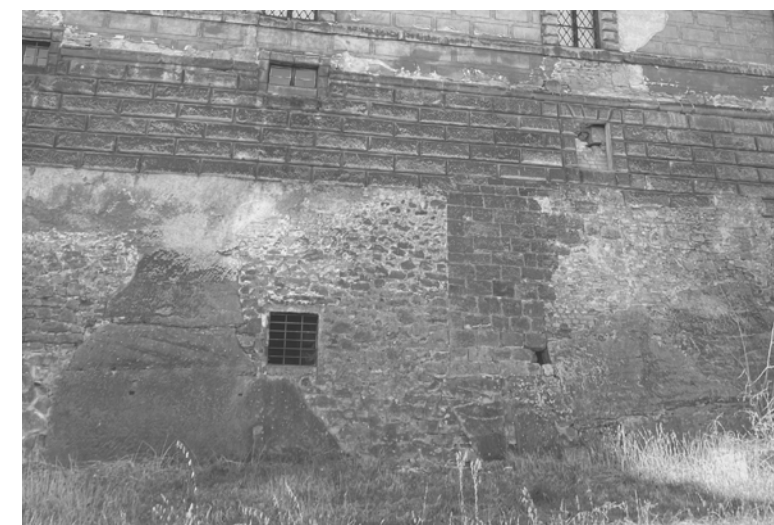
Obr. 125 - Zámecká terasa - pohled na severní zídku (vlastní foto)

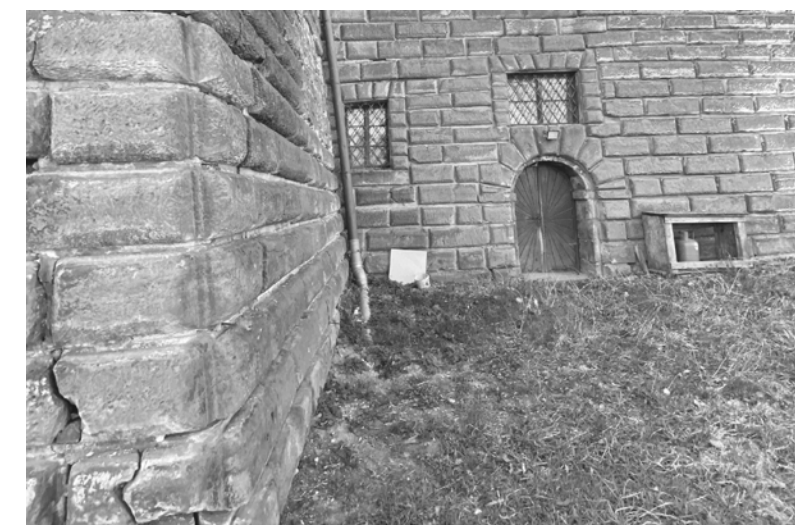
Obr. 126 - Zámecká terasa - východní zeď s kovanými plotovými poli (vlastní foto)

Obr. 127 - Zámecká terasa - pohled s Tilia cordata (vlastní foto)

Obr. 128 - Zámecká terasa - pohled na spodní část zámku s chybějící bosáží (vlastní foto)

Obr. 129 - Zámecká terasa - spodní část zámku se vstupem do suterénu (vlastní foto)

4.9 ORTOFOTO MAPY

ČÚZK

300 m

Obr. 130 - Ortofotomapa 1 (Čepportál ČÚZK)

ČÚZK

100 m

Obr. 131 - Ortofotomapa 2 (Čepportál ČÚZK)

4.10 SOUČASNÝ STAV

LEGENDA:

- Zdi kolem zámku
- Dřeviny
- Stoby
- Travnaté plochy
- Vodní plochy

5. PROJEKT

5.1 KONCEPT ŘEŠENÍ

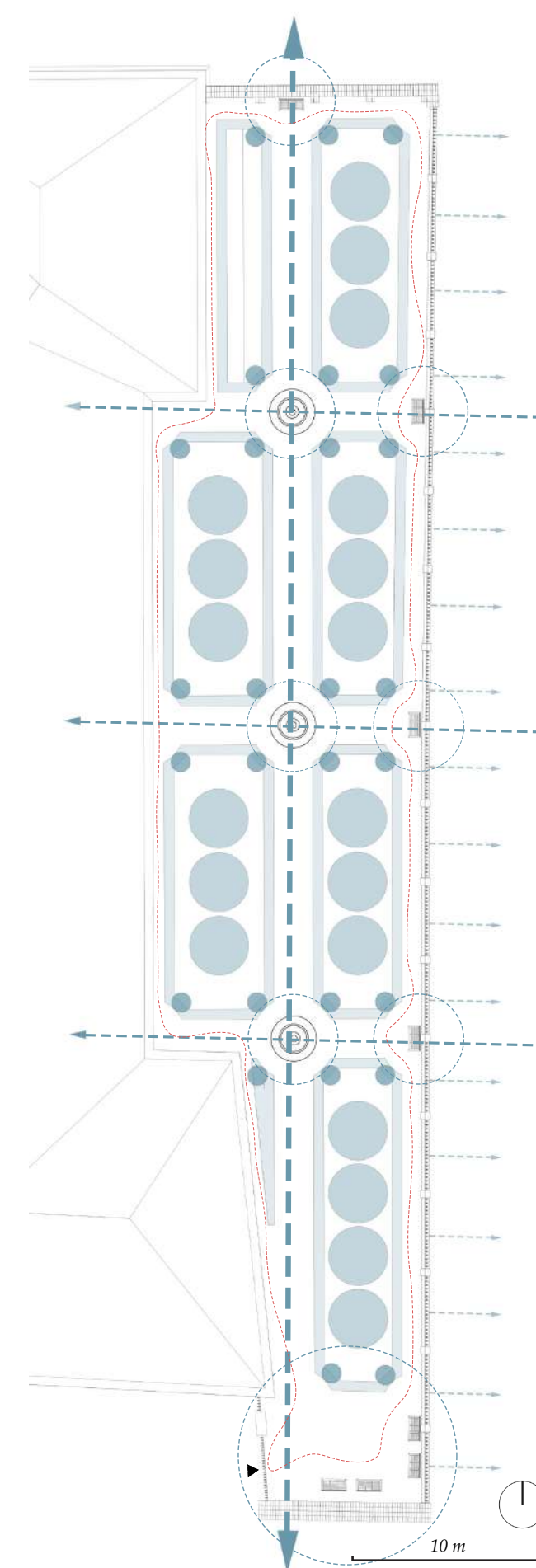
V současné době je zámecká terasa nepřístupná veřejnosti. Jedná se ve své podstatě o prázdný travnatý prostor s jedním stromem (*Tilia cordata*). Potenciál prostoru je tím pádem naprosto nevyužit a celkově terasa nijak nepřispívá estetice místa. Potenciál terasy je však značný, vzhledem k architektonické návaznosti na vrcholné renesanční stavbu. Z tohoto důvodu řešením, v rámci celkového areálu malého prostoru, lze jednoduše povznést zámecké okolí a podtrhnout architekturu samotného zámku. Dalším cílem je vytvoření příjemného prostoru pro návštěvníky a ukázka historizující renesanční zahrady, odkazující na dobu samotné výstavby zámku.

Pozemek je pustý, téměř bez jakýchkoli dochovaných prvků, na které by bylo možno architektonicky navázat. Proto hlavním podkladem pro koncept i samotný návrh jsou historické dobové mapy. Ty znázorňují především schématické řešení prostoru v průběhu let. Je to dáno větším měřítkem i samotným ubíráním pozornosti majitelů jiným směrem.

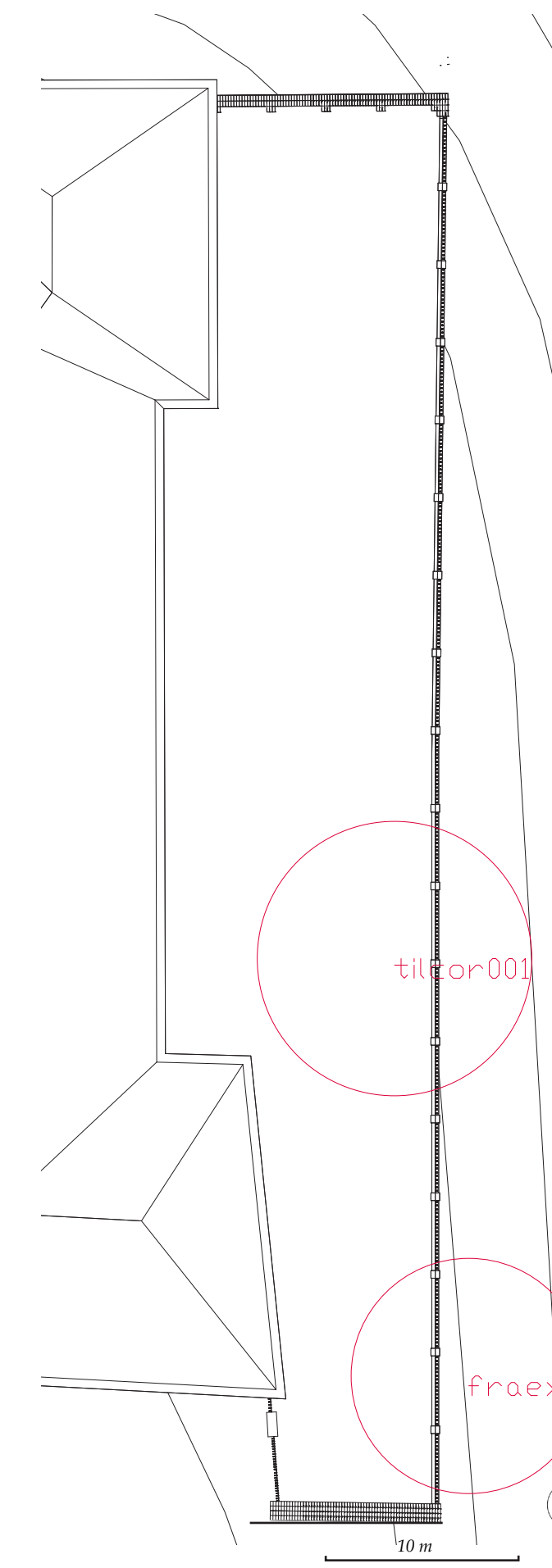
Z map vyplývá, že zahradní podoba prostoru byla proměnlivá. Nejstarší mapa znázorňuje holou travnatou plochu, další pak jednořadí sad, až pozdější zobrazují formální prvky jako partery a fontány. Právě z těchto pozdějších map lze vyčíst podobu cestní sítě.

Kombinací těchto všech získaných zdrojů a informací je návrh, jehož koncept respektuje pravidelné geometrické členění a formální charakter terasy. Prostor dělí hlavní podélná osa a na ni kolmé tři osy vedlejší. Samotné osy tvoří mlatové cesty, které vedou až do krajů terasy k zámku i k zídkám, tím je umožněna větší prostupnost prostoru pro návštěvníky. Odpočinková místa jsou na koncích a v místech protínání os. Zajišťují je lavičky nebo okrajová sedací plocha vodních prvků - fontán, které jsou umístěny v místech křížení os. Průhledy do krajiny jsou umožněny skrz již stávající plot.

Vstup na terasu vede stávající brankou, před kterou je vyhrazen manipulační prostor.

Obr. 133 - Koncept (vlastní tvorba)

Obr. 134 - Návrh kácení (vlastní tvorba)

5.2 NÁVRH

Hlavní snahou návrhu je revitalizace terasovitého prostoru renesančního zámku v podobě historizující renesanční zahrady. Návrh zohledňuje dřívější zaniklou renesanční zahradu v podzámčí, z níž vychází, zároveň však reflektuje samotné architektonické řešení prostoru terasy, zachycené v průběhu let na dobových mapách. Konkrétní dobou, ke které se historizující zahrada obrací je rok 1599, tedy rok založení renesanční zahrady pod zámek Blažejem Gryspekem.

Návrh se snaží o architektonické navázání na samotnou stavbu zámku. Obdélný uzavřený prostor je kompozičně členěn podél hlavní podélné osy. Tuto osu protínají na třech místech kolmé osy vedlejší, které dále člení prostor na jednotlivé díly. Tyto díly jsou koncipovány jako travnaté plochy ohraničené stříhanými plůtky. V rozích těchto ploch jsou umístěny stříhané topiářové koule. Samotné osy tvoří mlatové cesty, které dále vedou po obvodu terasy, čímž zvyšují pohybovou plochu. V místech protínání os jsou pak umístěny vodní prvky - fontány. Dalším mobiliářem jsou parkové lavičky na koncích cest. Samotné okraje fontán slouží také jako sedací plochy.

Hlavním vegetačním prvkem jsou ovocné stromy - jabloně, odkazující na renesanční štěpnice. Právě ovocné sady se rozládaly dle dobových map v zámeckém okolí a proto je tento prvek přenesen i do návrhu. Jedná se o sedm historických odrůd, pěstovaných již v dobách renesance. Stejně tak růže, které jsou navrženy u severní zdi terasy, představují staré odrůdy, znalé již v té době. Jednotlivé plotové díly pak porůstá vinná réva v podobě 6 odrůd pěstovaných také u nedalekého zámku v Roudnici. Jedná se o propojení těchto památek v majetku rodiny Lobkoviců.

Jarní aspekt zde vytváří hustá podsadba narcisů v trávníku pod jabloněmi a také tulipány v záhonu pod vinnou révou. Jde opět o renesanční druhy nebo kultivary historických cibulovin jim podobným.

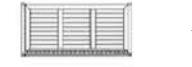

A

B

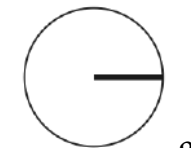
A'

B'

LEGENDA:

- Mlatové cesty
- Travnaté plochy
- Topiárové plátky
- Ovočné stromy
- Topiáry koule
- Fontány
- Lavičky
- Vinná réva
- Pnoucí růže
- Zidky a sloupky

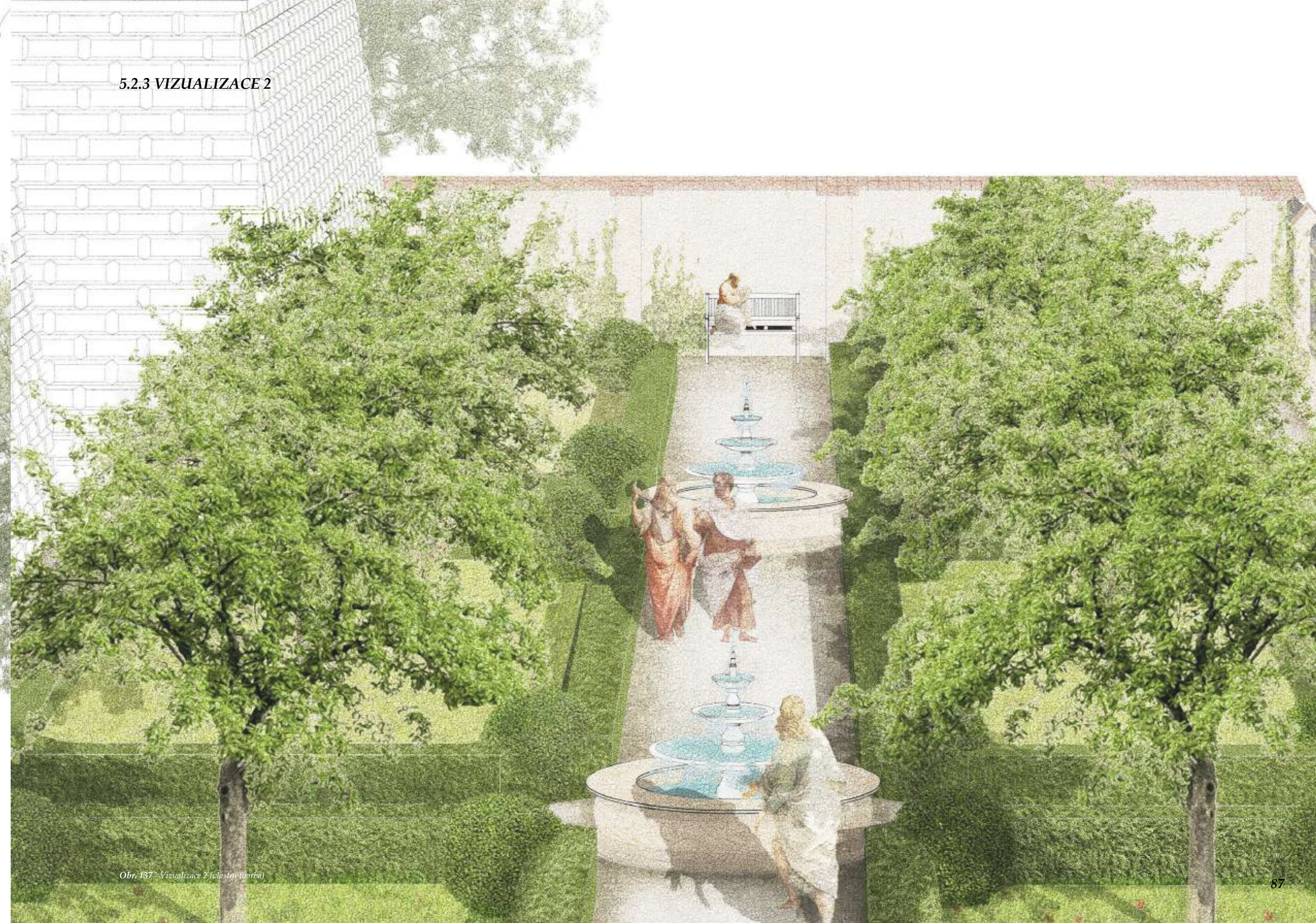
10 m

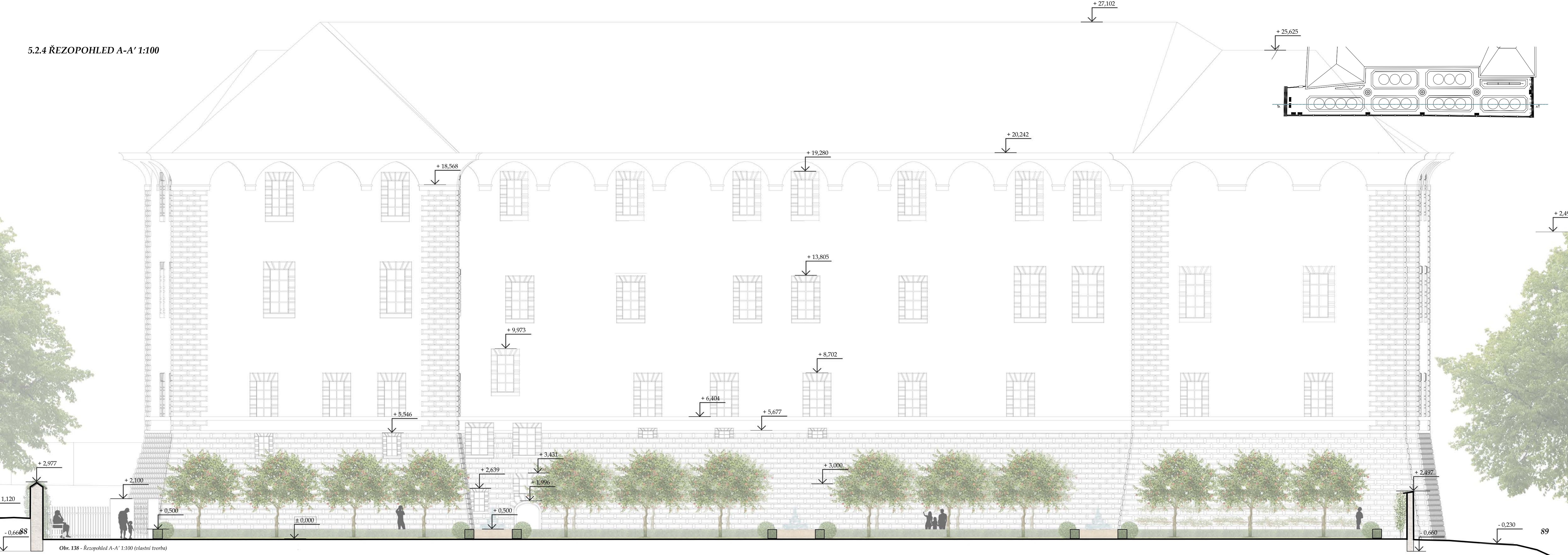
5.2.2 VIZUALIZACE 1

5.2.3 VIZUALIZACE 2

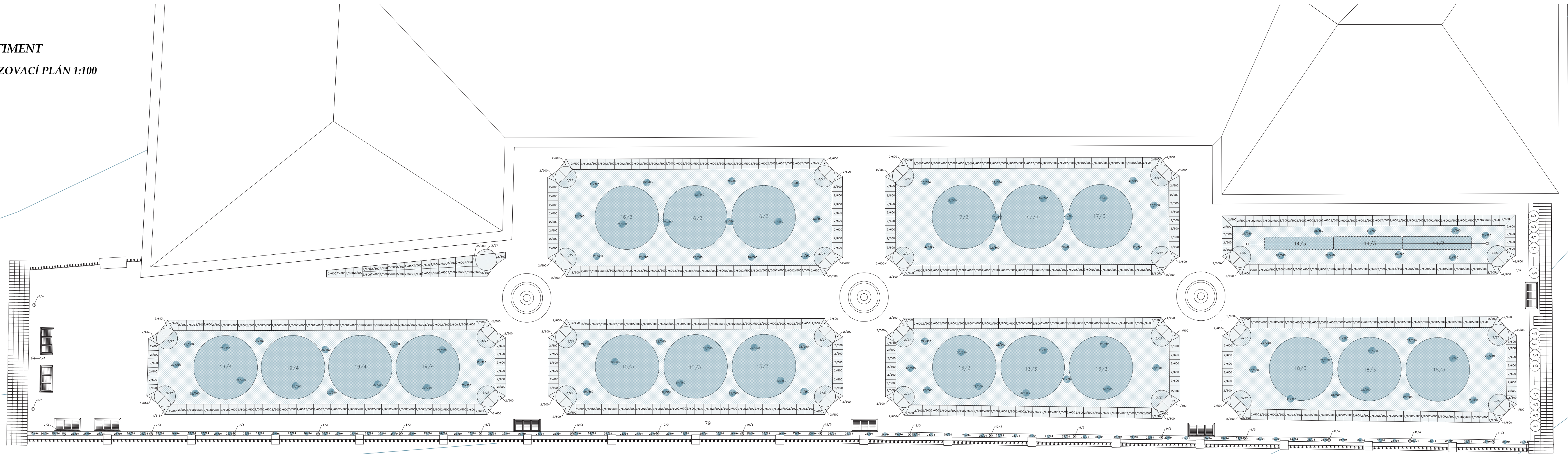
5.2.4 ŘEZPOHLED A-A' 1:100

Obr. 138 - Řezopohled A-A' 1:100 (vlastní tvorba)

5.3 SORTIMENT

5.3.1 OSAZOVACÍ PLÁN 1:100

1. <i>Hedera helix</i>	3 ks	6. <i>Rosa moschata</i>	3 ks
2. <i>Ilex crenata</i> - plůtek	613 ks	7. <i>Vitis vinifera</i> 'Fratava'	3 ks
3. <i>Ilex crenata</i> - topiárové koule	27 ks	8. <i>Vitis vinifera</i> 'Modrý Portugal'	3 ks
4. <i>Rosa x centifolia</i> var. <i>muscosa</i>	5 ks	9. <i>Vitis vinifera</i> 'Müller Thurgau'	3 ks
5. <i>Rosa x damascena</i> var. <i>sempervlorens</i>	5 ks	10. <i>Vitis vinifera</i> 'Rulandské modré'	3 ks

11. <i>Vitis vinifera</i> 'Ryzlink vlašský'	3 ks
12. <i>Vitis vinifera</i> 'Svatovavřínecké'	3 ks
13. <i>Malus domestica</i> 'Api hvězdotivé'	3 ks
14. <i>Malus domestica</i> 'Calville Blanc d'Hiver'	3 ks
15. <i>Malus domestica</i> 'Court Pendu Plat'	3 ks

16. <i>Malus domestica</i> 'Gdánský hranáč'	3 ks
17. <i>Malus domestica</i> 'Kardinál žihavý'	3 ks
18. <i>Malus domestica</i> 'Parkerov'	3 ks
19. <i>Malus domestica</i> 'Štětínské červené'	4 ks
20. <i>Narcissus jonquilla</i> 'Baby Moon'	360 ks

21. <i>Narcissus poeticus</i> 'Recurvus'	360 ks
22. <i>Narcissus tazetta</i> 'Geranium'	360 ks
23. <i>Tulipa</i> 'Grand Perfection'	94 ks
24. <i>Tulipa x hybrida</i> 'Antarctica'	94 ks
25. <i>Tulipa</i> Parrot 'Eagle Wings'	94 ks

10 m

5.3.2 POPIS ROSTLIN A TABULKA KVETENÍ

'Štětínské červené'

Obr. 140 - *Malus domestica* 'Štětínské červené' (www.1000obstacume.de)

'Api hvězdovité'

Obr. 141 - *Malus domestica* 'Api hvězdovité' (www.wikipedia.org)

'Parkerovo'

Obr. 141 - *Malus domestica* 'Parkerovo' (www.fotodoma.cz)

'Court Pendu Plat'

Obr. 142 - *Malus domestica* 'Court Pendu Plat' (www.wikipedia.org)

'Kardinál žíhaný'

Obr. 143 - *Malus domestica* 'Kardinál žíhaný' (www.fotodoma.cz)

'Calville Blanc d'Hiver'

Obr. 144 - *Malus domestica* 'Calville Blanc d'Hiver' (www.pinterest.com)

'Gdanský hranáč'

Obr. 145 - *Malus domestica* 'Gdanský hranáč' (www.fotodoma.cz)

Obr. 146 - *Narcissus poeticus* (www.posterazzi.com)

Obr. 147 - *Narcissus tazetta* (www.wikipedia.org)

Obr. 150 - *Rosa moschata* (www.wikipedia.org)

Obr. 151 - *Hedera helix* (www.wikipedia.com)

Obr. 148 - *Narcissus jonquilla* (www.magnoliabox.com)

Obr. 149 - *Tulipa x gesneriana* (www.wikipedia.org)

Obr. 152 - *Rosa x damascena* (www.pinterest.org)

Obr. 153 - *Rosa x centifolia* (www.wikipedia.org)

Obr. 154 - *Vitis vinifera* (www.pinterest.com)

Číslo	Množství	Název rostliny	Měsíc kvetení	Barva květu	Barva plodu	Stanoviště	Výška
KEŘE							
1	3	<i>Hedera helix</i>	červenec - listopad	zelená	-	polostín/stín	pnoucí
2	613	<i>Ilex crenata</i> - plůtek	květen - červen	drobné bílé	černá	slunce/polostín/stín	až 350 cm
3	27	<i>Ilex crenata</i> - topiárové koule	květen - červen	drobné bílé	černá	slunce/polostín/stín	až 350 cm
4	5	<i>Rosa x centifolia</i> var. <i>muscosa</i>	červen - červenec	růžová	červená	slunce/polostín	50 až 200 cm
5	5	<i>Rosa x damascena</i> var. <i>semperflorens</i>	remontující	světle růžová	červená	slunce/polostín	50 až 200 cm
6	3	<i>Rosa moschata</i>	červenec - říjen	bílá	červená	slunce/polostín	300 až 400 cm
7	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Fratava'	květen - červen	zelená	modrá	slunce/polostín	pnoucí
8	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Modrý Portugal'	květen - červen	zelená	modrá	slunce/polostín	pnoucí
9	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Müller Thurgau'	květen - červen	zelená	zelená	slunce/polostín	pnoucí
10	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Rulandské modré'	květen - červen	zelená	modrá	slunce/polostín	pnoucí
11	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Ryzlink vlašský'	květen - červen	zelená	zelená	slunce/polostín	pnoucí
12	3	<i>Vitis vinifera</i> 'Svatovavřínecké'	květen - červen	zelená	modrá	slunce/polostín	pnoucí
STROMY							
13	3	<i>Malus domestica</i> 'Api hvězdovitě'	duben - květen	bílo - růžová	žluto - červená	slunce/polostín	forma špalíru, do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
14	3	<i>Malus domestica</i> 'Calville Blanc d'Hiver'	duben - květen	bílo - růžová	žluto - červená	slunce/polostín	forma špalíru, do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
15	3	<i>Malus domestica</i> 'Court Pendu Plat'	duben - květen	bílo - růžová	červená	slunce/polostín	forma špalíru, do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
16	3	<i>Malus domestica</i> 'Gdánský hranáč'	duben - květen	bílo - růžová	červená	slunce/polostín	do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
17	3	<i>Malus domestica</i> 'Kardinál žihavý'	duben - květen	bílo - růžová	žluto - červená	slunce/polostín	do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
18	3	<i>Malus domestica</i> 'Parkerovo'	duben - květen	bílo - růžová	žlutá	slunce/polostín	do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
19	4	<i>Malus domestica</i> 'Štětínské červené'	duben - květen	bílo - růžová	červená	slunce/polostín	do výšky cca 400 cm, středně bujně rostoucí podnož, např. MM106, P14 nebo B118
CIBULOVINY							
20	360	<i>Narcissus jonquilla</i> 'Baby Moon'	duben - květen	žlutá	-	slunce/polostín	40 cm
21	360	<i>Narcissus poeticus</i> 'Recurvus'	duben - květen	bílo - oranžová	-	slunce/polostín	40 cm
22	360	<i>Narcissus tazetta</i> 'Geranium'	březen - duben	oranžovo - bílá	-	slunce/polostín	40 cm
23	94	<i>Tulipa</i> 'Grand Perfection'	duben	bílo - červená	-	slunce/polostín	45 cm
24	94	<i>Tulipa x hybrida</i> 'Antarctica'	duben - květen	bílá	-	slunce/polostín	40 cm
25	94	<i>Tulipa Parrot</i> 'Eagle Wings'	květen	žluto - zelená	-	slunce/polostín	40 cm

Obr. 155 - Tabulka rostlin a kvetení (vlastní tvorba)

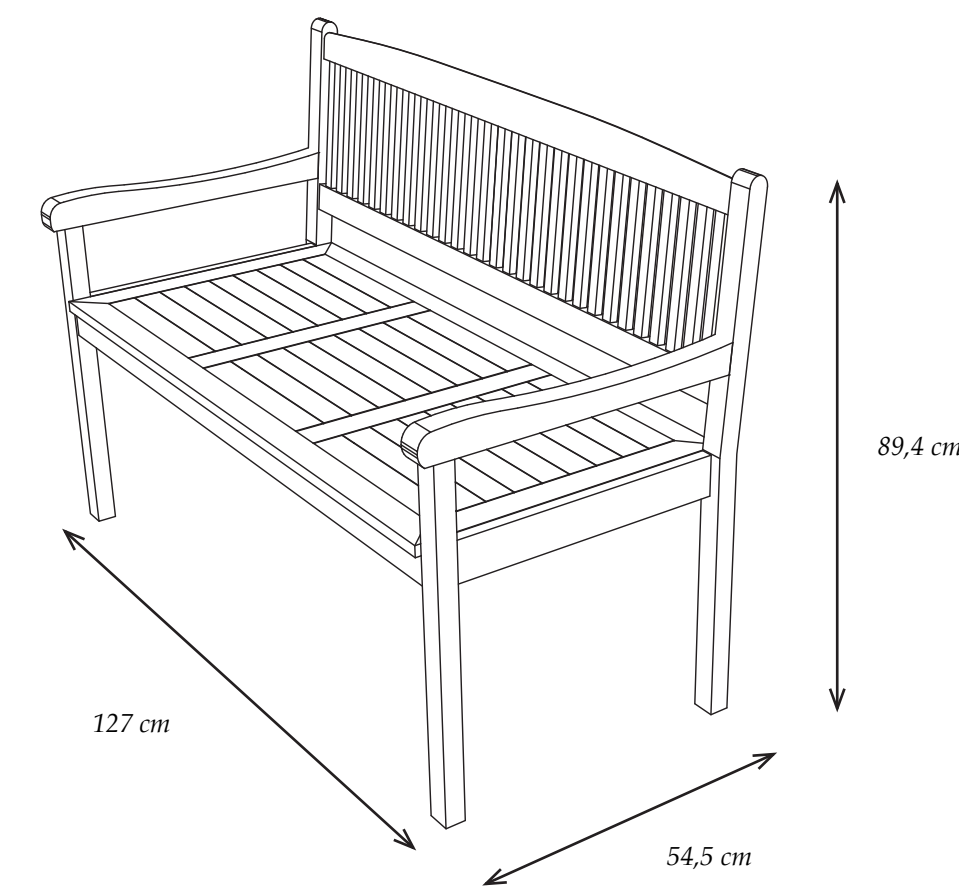
5.4 MOBILIÁŘ

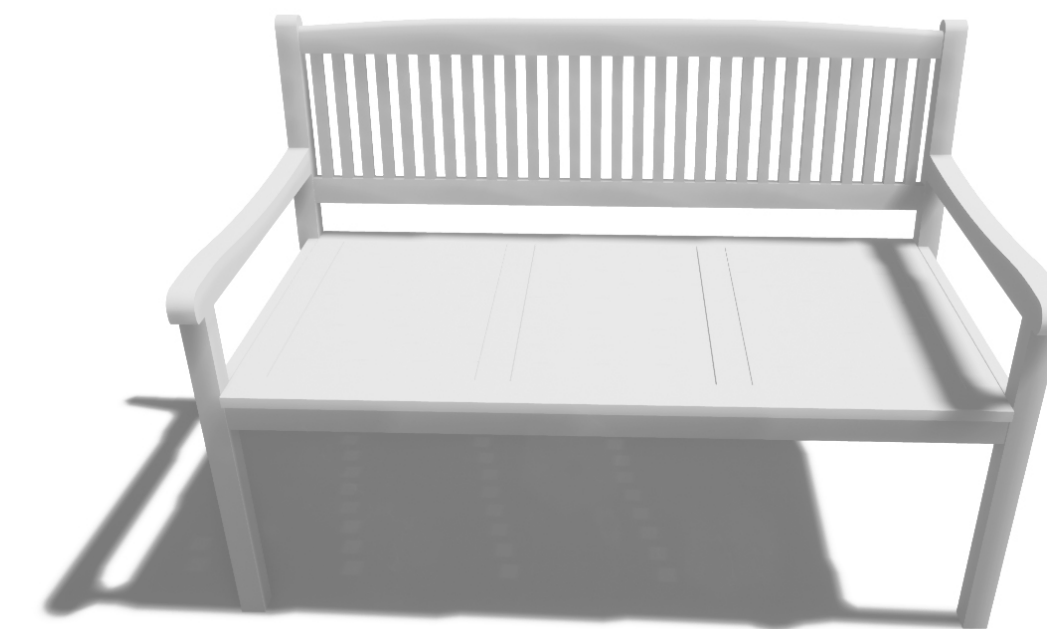
Obr. 156 - Fontána vizualizace 1 (vlastní tvorba)

Obr. 157 - Fontána vizualizace 2 (vlastní tvorba)

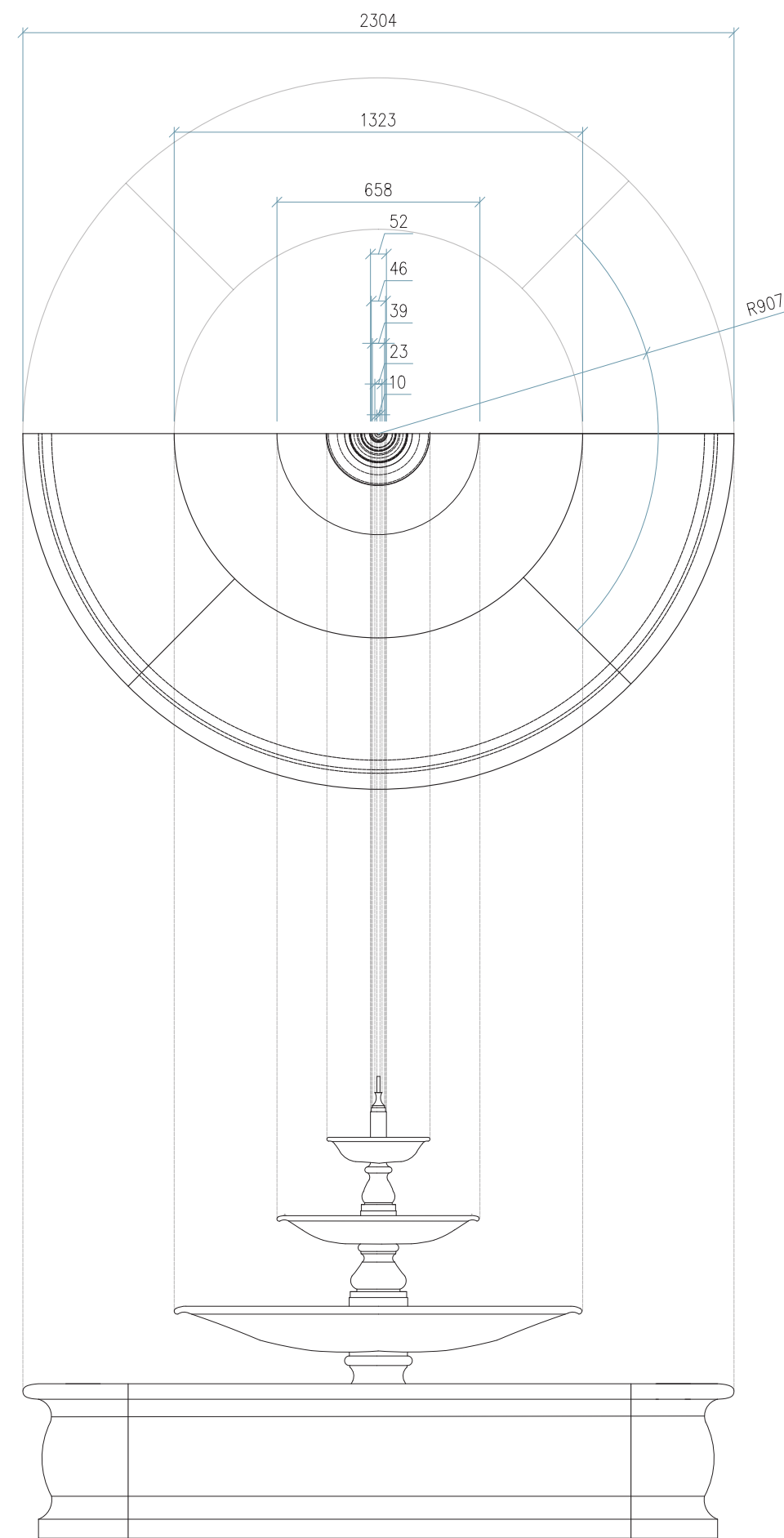
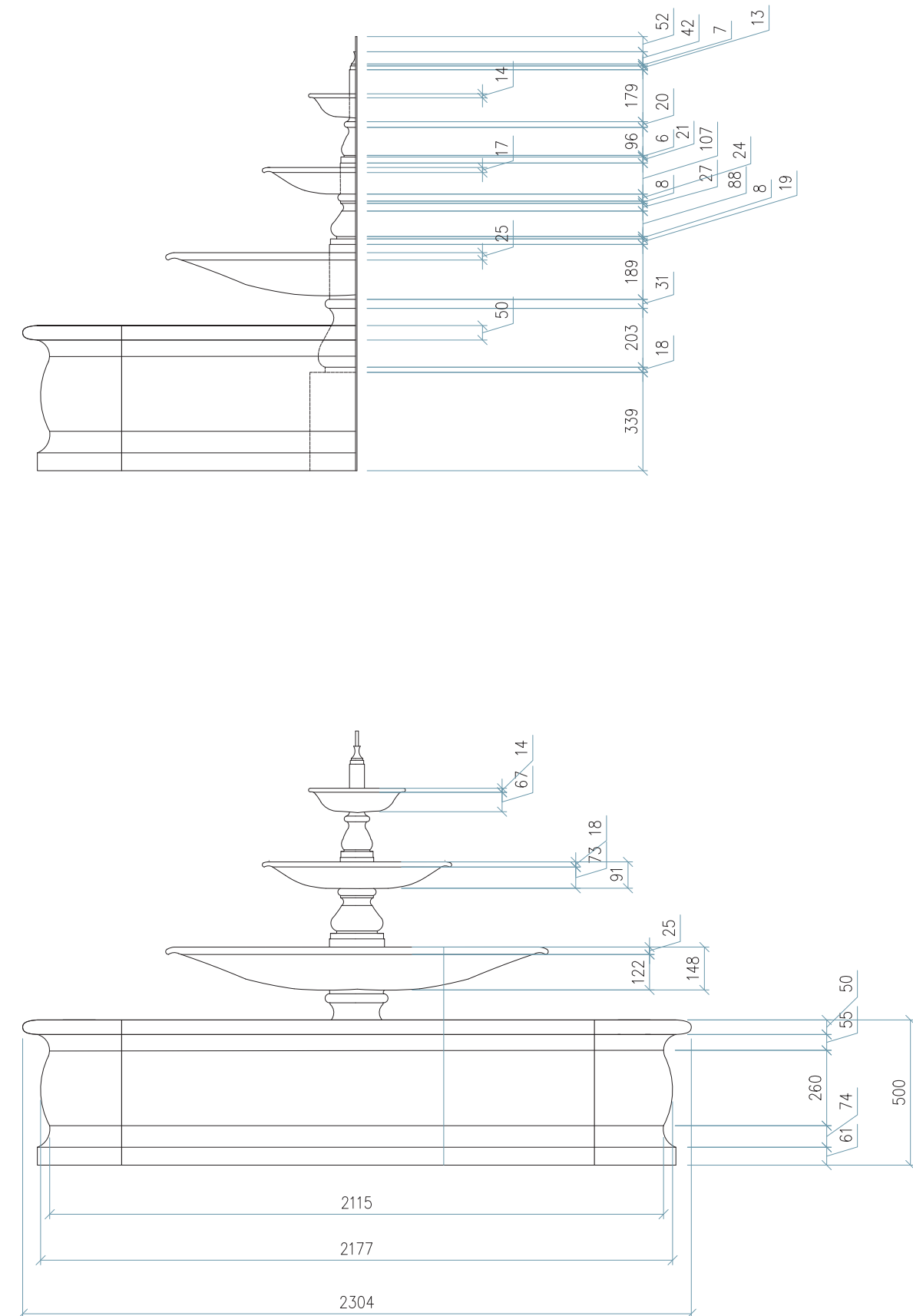
Obr. 158 - Lavička rozměry (vlastní tvorba)

Obr. 159 - Lavička rozměry (vlastní tvorba)

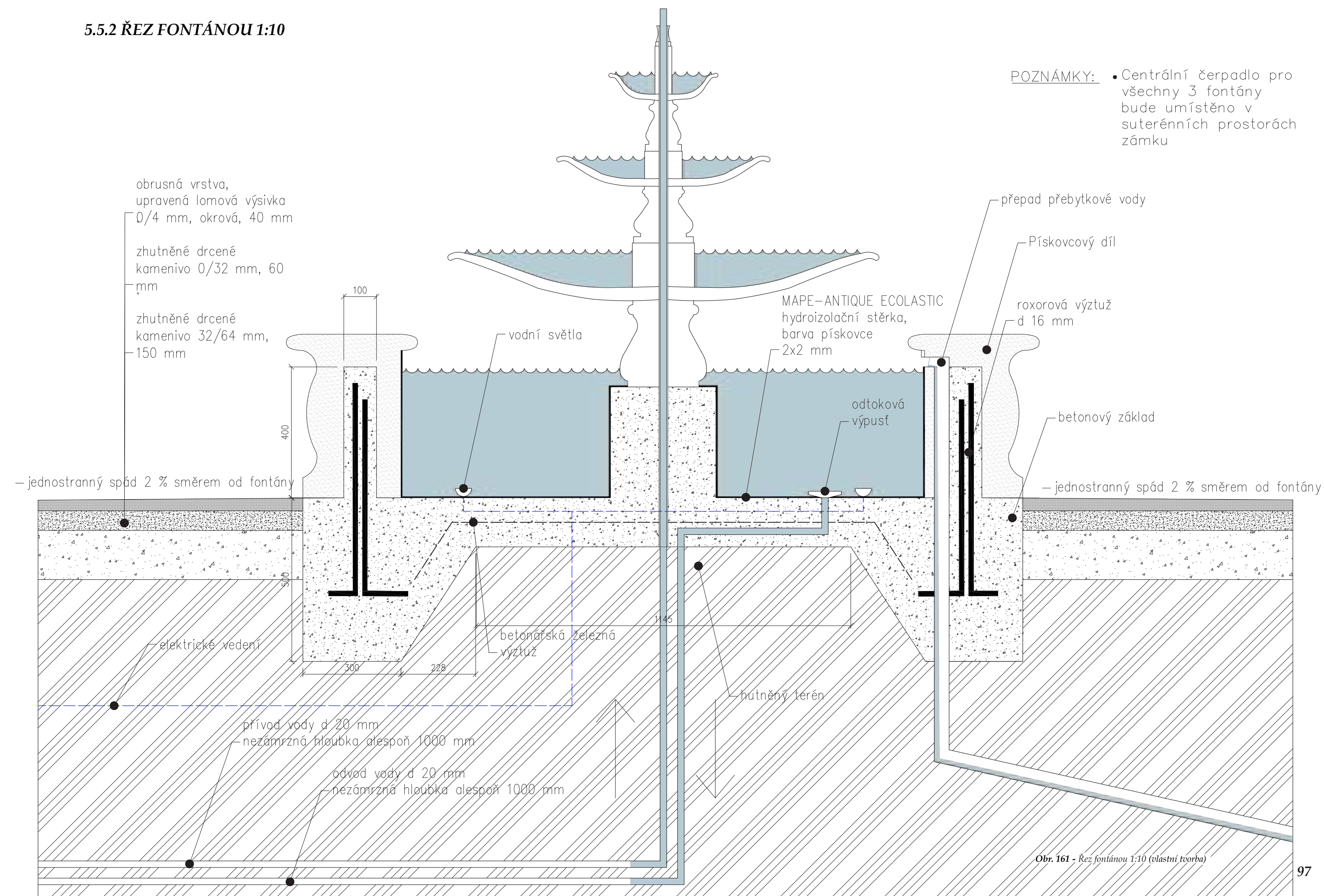
5.5 TECHNICKÉ VÝKRESY

5.5.1 TECHNICKÉ SPECIFIKACE FONTÁNY 1:20

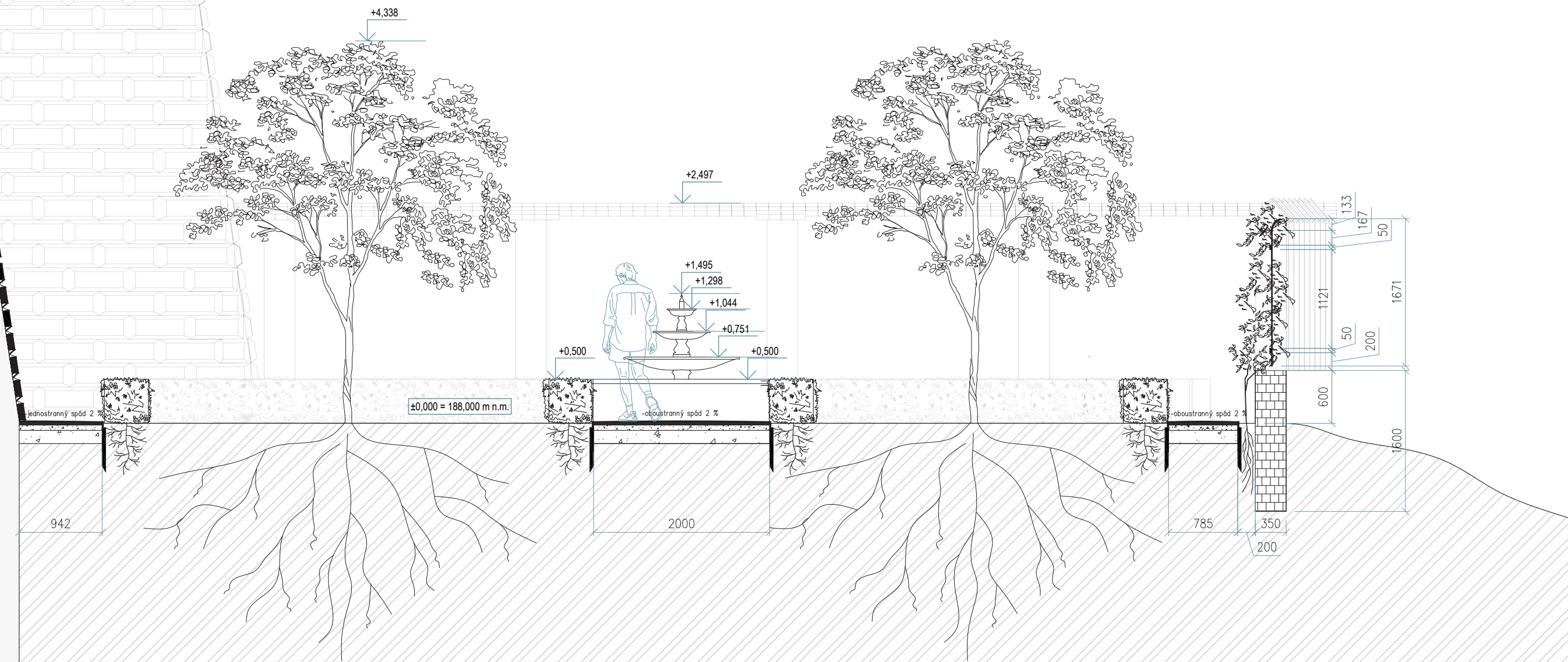
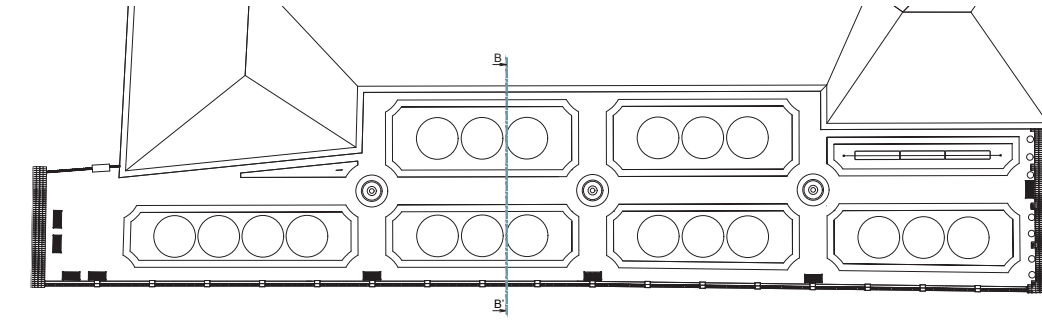
Obr. 160 - Technické specifikace fontány 1:20 (vlastní tvorba)

5.5.2 ŘEZ FONTÁNOU 1:10

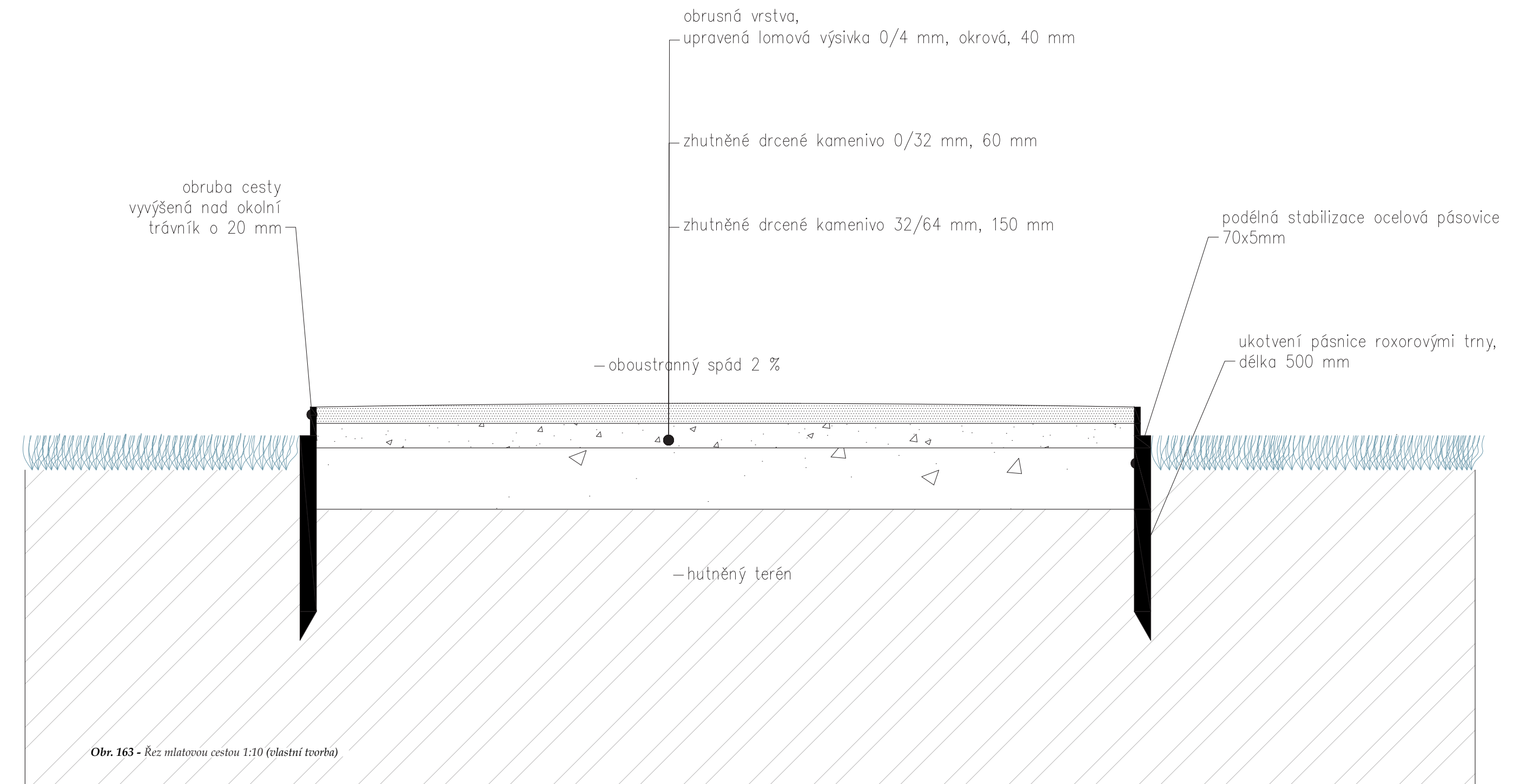
Obr. 161 - Řez fontánou 1:10 (vlastní tvorba)

5.5.3 ŘEZ B-B' TERASOU 1:50

Obr. 162 - Řez B-B' terasou 1:50 (elastní tvorba)

5.5.4 ŘEZ MLATOVOU CESTOU 1:10

Obr. 163 - Řez mlátovou cestou 1:10 (elastní tvorba)

5.6 FINANČNÍ ROZVAHA

Specifikace	Měrná jednotka	Výměra	Jednotková cena	Celková cena
Odstranění nevhodných dřevin (Včetně odstranění pařezu, zásypu jam a odvozu odpadu na skládku)	ks	2	11 000 Kč	22 000 Kč
Terénní úpravy (Včetně odstranění travního drnu, srovnání povrchu, odvezení odpadu na skládku)	m ²	814	50 Kč	40 700 Kč
Realizace mlatových povrchů (Včetně skrývky ornice, materiálů a dopravy)	m ²	324	1000 Kč	324 000 Kč
Realizace vodních prvků - fontán (Zakázková výroba, včetně montáže a dopravy)	ks	3	250 000 Kč	750 000 Kč
Mobiliář - lavičky (včetně montáže, kotvení, dopravy)	ks	8	15 000 Kč	120 000 Kč
Výsadba ovocných dřevin (Prostokořené stromky či stromky s balem, včetně hloubení jam, řezu, hnojení, zalití a dopravy)	ks	22	1100 Kč	24 200 Kč
Založení záhonů - výsadba keřů a cibulovin (Hloubení jam, řez, hnojení, zalití a doprava)	m ²	215	1200 Kč	250 000 Kč
Odhadovaná celková cena				1 530 900 Kč
Cena roční údržby (řezy stromů, stříhání keřů a růží, sečení, hnojení, manipulace s rostlinným materiálem, energie, voda)				150 000 Kč

Obr. 164 - Oceněný výkaz výměr (vlastní tvorba)

6. DISKUZE

Práce nabídla souhrn dostupných zdrojů v podobě literatury a analytických podkladů, důležitých pro samotný návrh revitalizace vybrané části.

Byly popsány zásadní historické události spojené se samotným vývojem zámku i jeho okolí. Z pohledu krajinářské architektury byla detailnější pozornost věnována zaniklé renesanční zahradě v podzámčí.

Bylo zjištěno že zahrada se nacházela samostatně oddělená od zámku. Oddělenost zahrady od stavby však nebyla hlavním znakem renesance, naopak tento nový styl měl tendence prostory spojit do jednoho architektonického celku. Jelikož se jedná o vrcholně renesanční stavbu, bylo otázkou, proč tomu tak bylo. Odpovědí se stala samotná poloha zámku na skalnatém výchozu i širší průzkum vývoje renesančních zahrad u nás. Právě ten objasnil, že k zdařilému propojení interiéru s exteriérem v českých zemích došlo až na začátku baroka například u Valdštejnské zahrady.

Velkou otázkou byl v dnešní době zanedbaný anglický park. Při pátrání po samotném autorovi návrhu a realizace kolem roku 1840, došlo k zjištění záměny jmen předpokládaného autora. Dostupné publikace uvádějí Dr. Stelziga, o kterém není mnoho informací. Některé, především internetové zdroje, vyvodily jméno Dr. Franze X. Aloise Stelziga, pražského lékaře. Avšak při mém pátrání na zámku bylo zjištěno, že autorem byl s největší pravděpodobností nelahozeveský ranhojič Mathias F. Stelzig. To dokládá kromě jiného i nalezená kresba zámku z roku 1840, tedy roku založení anglického parku. Práce dále poskytla informace o architektonických prvcích, které se dříve nacházely v zámeckém parku.

Samotná revitalizace zámeckého parku si však zaslouží ještě detailnější zkoumání a to především neprobádaných zdrojů, uložených v zámeckém Nelahozeveském archivu. Tato práce je časově náročná a proto projektová část řeší neméně významný prostor zámecké terasy.

Projekt se zaměřil na přenesení dřívější formy renesanční zahrady z podzámčí na vyhlídkovou

terasu, která je v současné době nepřístupná veřejnosti. Pro tento prostor byl vytvořen návrh, který respektuje historický vzhled terasy v průběhu staletí a zároveň přináší nový koncept řešení pro budoucnost samotného historického objektu. Při návrhu byl kladen důraz na citlivé řešení prostoru v zámeckém ochranném pásmu.

Projekt navrhl pravidelné, geometrické členění vycházející z dostupných podkladů. Základem se stal sortiment starých rostlinných odrůd z dob renesance.

V neposlední řadě projekt navrhl mobiliář v podobě renesančních fontán a parkových laviček, což dodalo projektu funkčnost pro využívání návštěvníky zámku. Projekt nabídl také prostor pro konání nejrůznějších akcí pořádaných zámkem.

Projekt je tak dalším podkladem pro budoucí vývoj zámku, o který se stará rodina Lobkoviců. Práce tak může sloužit jako ukázka možného řešení tohoto venkovního prostoru.

7. ZÁVĚR

• Práce nabídla objektivní pohled na tematiku zdejšího krajinného prostředí.

• Práce doložila důležitost místa kulturně-historickými podklady společně s analýzami samotného prostoru.

• Bylo zjištěno množství informací o zaniklé renesanční zahradě v podzámčí i o anglickém parku, který uvedla literární rešerše do kontextu světové i domácí zahradní/krajinné tvorby.

• Stejně tak byl objeven skutečný autor dnes téměř zaniklého anglického parku a společně s tím nalezeny dostupné zdroje, objasňující záměr samotného autora.

• Návrh terasy se pak snažil zohlednit všechny již zmíněné zdroje. Kromě toho přinesl atraktivní řešení dnes nevyužitého prostoru, čímž byla splněna praktická část práce.

• Základní cíle práce byly tak tímto způsobem naplněny.

8. POUŽITÉ ZDROJE

8.1 LITERATURA

- BIEGEL, Richard. Mezi barokem a klasicismem: proměny architektury v Čechách a Evropě druhé poloviny 18. století. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 978-80-246-2193-7.
- BRZÁK, Kamil Kristen, Petr HUDEC, Jan KADERÁBEK, Vojtěch LÁSKA, Jiří MRÁZEK, Tomáš PRONĚK a Anna SVOBODOVÁ. *Kronika Schola naturalis: projekt revitalizace zámku Veltrusy a centrum Evropské úmluvy o krajině*. Praha: Národní památkový ústav, územní památková správa v Praze ve spolupráci s Novou tiskárnou Pelhřimov, spol. s r.o., 2015. ISBN 978-80-7415-110-1.
- CROWDER Christopher and Michaeljon ASHWORTH. *Topiary: Design and Technique*. Ramsbury: The Crowood Press Ltd., 2006. ISBN 9781861268167.
- DAY, Christopher. *Spirit & place: healing our environment, healing environment*. Oxford: Architectural Press, 2002. ISBN 0-7506-5359-0.
- DOKOUPIL, Zdeněk et al. *Historické zahrady v Čechách a na Moravě*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1957. Česká architektura: Velká řada, sv. 1.
- GHARIPOUR, Mohammad. *Gardens of Renaissance Europe and the Islamic Empires : Encounters and Confluences*. Pennsylvania: Penn State University Press, 2017. ISBN: 978-0-271-07779-6.
- HENDY, Jenny. *A Gardener's Guide to Topiary: The art of clipping, training and shaping plants*. London: Anness Publishing, 2018. ISBN 9780754834496
- HENDRYCH, Jan. *Tvorba krajiny a zahrad III.: historické zahrady, parky a krajina, jejich proměny, kulturně historické hodnoty, význam a ochrana*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2000. ISBN 80-01-02230-7.
- HENDRYCH, Jan. *Tvorba krajiny a zahrad: historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny; jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana*. 2. přeprac. vyd.. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005. ISBN 80-01-03163-2.
- HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1984.
- HUTCHISON, Edward. *Drawing for Landscape Architecture: Sketch to Screen to Site*. Thames & Hudson, 2019. ISBN 978-0-500-29488-8.
- ICOMOS. *The Venice charter: International charter for the conservation and restoration of monuments and sites*. Překlad: Jakub Pavel. Benátky: ICOMOS, 1964. Dostupné z: https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf
- ICOMOS. *The Florence charter: Historic gardens*. Překlad: Sběrka mezinárodních smluv, Translingua, s. r. o. Florencie: ICOMOS, 1981. Dostupné z: https://www.icomos.org/charters/gardens_e.pdf
- KOMÁREK, František. *Paměti panství a farní osady Budenické*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1911.
- LASDUN, Susane. *The English park: Royal, Private and Public*. New York: The Vendome Press, 1992. ISBN 0-86565-131-0.
- LOBKOWICZKÉ SBÍRKY O. P. S.. *Lobkowické sbírky*. Lobkowiczské sbírky o. p. s., 2017.
- MIKOLAJSKI, Andrew. *Old Fashioned Roses*. Wigston: Anness Publishing, 2013. ISBN 178019241X
- MIKOVEC, Ferdinand Břetislav. *Starožitnosti a Památky země České*. Díl první. Praha: Kober a Markgraf, 1860.
- MORGAN, Joan. *The New Book of Apples: The Definitive Guide to Over 2,000 Varieties*. London: Ebury Press, 2002. ISBN 0091883989.
- NEUFERT, Ernst, Peter NEUFERT a Johannes KISTER. *Architects' data*. Fifth edition. Přeložil David STURGE, přeložil Nigel J. LUHMAN. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2019. ISBN 9781119284352.
- OTRUBA, Ivar. *Zahradní architektura: pro střední a vysoké školy*. Tvorba zahrad a parků. Šlapanice: ERA, 2002. ISBN 80-86517-28-4.
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena et al. *Zahrady a parky v Čechách a na Moravě*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-279-1.
- POCHE, Emanuel et al. *Umělecké památky Čech 2*. Praha: Academia, 1978.
- POLÁKOVÁ, Jana, ed. *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007. ISBN 978-80-87104-14-9.
- PÜCKLER-MUSKAU, Hermann. *Hints on landscape gardening: together with a description of their practical application in Muskau*. Basel: Birkhäuser Verlag GmbH, Basel, 2014. ISBN 978-3-03821-469-4.
- RACEK, Jan. *Stavebník Florian Gryspek z Gryspachu*. Středočeský vlastivědný sborník: muzeum a současnost, řada společenskovední. Sv. 21. Muzeum a současnost. Řada společenskovední. Roztoky: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2003, s. 5-22. ISSN 0862-2043.
- REŠ, Bohumil. *Obnova historických zahrad a parků*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2009. ISBN 978-80-87051-66-5.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého: Rakovnicko a Slánsko. Díl osmý*. Ilustrovaly Adolf LIEBSCHER, Karel LIEBSCHER, Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka, 1891.
- STEJSKALOVÁ, Jana, Martin VLASÁK a Miroslav EZECHEL. *Památky zahradního umění a historická krajina středních Čech*. Mělník: Vyšší odborná škola zahradnická a střední zahradnická škola, 2012. ISBN 978-80-87610-03-9.
- ŠTĚPÁNEK, Pavel a Miloslav VLK. *Zámek Nelahozeves: sbírky starého umění, historie objektu*. Praha: Středočeská galerie, 1977.
- TEJNICKÁ, Alena a Bohumír TEJNICKÝ. *Nelahozeves*. Praha: Obecní úřad Nelahozeves, 2006. ISBN 80-239-6919-6.
- THACKER, Christopher. *The History of Gardens*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 1979. ISBN 0-520-05629-9.
- TURNER, Tom. *Garden History. Philosophy and Design 2000 BC–2000 AD*. New York: Spon Press, 2005. ISBN 0-203-58933-5.
- VAŇKOVÁ-FREJKOVÁ, Olga. *Zámek Nelahozeves*. In: Výtvarný odbor Umělecké besedy. Poklady umění v Čechách a na Moravě. Praha: Vyšehrad, 1944. sv. 64.
- VLK, Miloslav. *Nelahozeves: zámek. Historie a architektura*. Praha: Středočeská galerie, 1992. ISBN 80-7056-012-6.
- WILFORD, Richard. *Plant Lover's Guide to Tulips*. Portland: Timber Press, 2015. ISBN 160469534X
- WIMMER, Clemens Alexander. *Lustwald, Beet und Rosenhügel: Geschichte der Pflanzenverwendung in der Gartenkunst*. 2. přeprac. vyd. Weimar: CPI books GmbH, Leck, 2018. ISBN 978-3-89739-902-T.
- ZIMMERMANN, Astrid. *Constructing landscape: materials, techniques, structural components*. Basel: Birkhäuser, 2009. ISBN 978-3-7643-8600-9.

Zlatouška, Karel, Jiří Slepíčka, Lenka Křesadlová, Jiří Janál, Eva Jakubcová a Oldřich Vacek

ZLATOUŠKA, Karel, Jiří SLEPIČKA, Lenka KŘESADLOVÁ, Jiří JANÁL, Eva JAKUBCOVÁ a Oldřich VACEK. *Cesty s nestmeleným povrchem v památkách zahradního umění.* Praha: Národní památkový ústav ve spolupráci s Metodickým centrem zahradní kultury v Kroměříži, 2015. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-7480-033-7.

Zlatouška

8.2 ARCHIV

ŘÍMSKOKATOLICKÁ CÍRKEV, *II. kniha zemřelých 1839 - 1883, okres Mělník, obec Nelahozeves.* (Státní oblastní archiv v Praze (SOA v Praze), ebadatelna) Dostupné z : https://ebadatelna.soapraha.cz/d/9512/25

SÚRPMO, *FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.* (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Nelahozeves

8.3 LEGISLATIVA

Ministerstvo kultury. *Vyhláška č. 208/1996 Sb., o prohlášení území vybraných částí krajinných celků za památkové zóny.* Česká republika. Ministerstvo kultury. *Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.* Česká Republika.

Nelahozeves

8.4 ÚZEMNÍ PLÁN

DVOŘÁK, Michal, Ivan GOGOLÁK, Lukáš GRASSE a Pavel GRASSE. *Územní plán Nelahozeves.* Objednatel: obec Nelahozeves, Pořizovatel: Městský úřad Kralupy nad Vltavou odbor výstavby a územního plánování. 2019

Nelahozeves

8.5 WEB

Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR). *Přírodní poměry.* [online]. [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: https://aopkcr.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=ee190990a1be4ac Česká geologická služba. *Geovědní mapy.* [online]. [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: https://mapy.geology.cz/geocr50/ Český hydrometeorologický ústav. *Mapy charakteristik klimatu.* [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: https://www.pruhonickypark.cz/en/about-park/history/ Česká informační agentura životního prostředí (CENIA). *Geoportál.* [online]. [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: https://geoportal.gov.cz/web/guest/home Český úřad zeměměřický a katastrální (ČÚZK). *Geoportál.* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: https://geoportal.cuzk.cz/(S(e5a3ujbibfzvtybecxd2nv))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=uvod_uvod&head_tab=sekce-00-gp&menu=01&news=yes Encyclopædia Britannica. *Works of Antonín Dvořák.* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.britannica.com/biography/Antonin-Dvorak/Works Historický ústav AV ČR. *Bibliografie dějin Českých zemí.* [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: https://biblio.hiu.cas.cz/records/d4931472-a025-467e-84f4-c796956147c7 Stelzig info House of Lobkowicz. *Nelahozeves history.* [online]. [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://www.lobkowicz.cz/en/nelahozeves-history Institute of Botany of the Czech Academy of Science. *Průhonický park. About park: history.* [online]. [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: https://www.pruhonickypark.cz/en/about-park/history/ Národní památkový ústav. *Památkový katalog.* [online]. [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://www.pamatkovykatalog.cz/park-7764987 Národní památkový ústav. *Památkový katalog. Ochranné pásmo kulturní památky zámku Nelahozeves.* [online]. [cit. 2022-04-7]. Dostupné z: https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/ochranne-pasmo-kulturni-pamatky-zamku-nelahozeves-657291621 Národní památkový ústav. *Památkový katalog. Zámek.* [online]. [cit. 2022-04-7]. Dostupné z: https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/zamek-138008 Oficiální web obce Nelahozeves. *Historie obce.* [online]. [cit. 2022-01-30], Dostupné z: https://nelahozeves.cz/turista/historie-obce/ Oficiální web obce Nelahozeves. *Jízdní řády.* [online]. [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: 685d5f7c69c637ae4https://nelahozeves.cz/jizdni-rady/ Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd v.v.i.. *Ekatalog BPEJ.* [online]. [cit. 2022-03-27]. Dostupné z: https://bpej.vumop.cz/15600

Nelahozeves

8.6 SEZNAM HISTORICKÝCH MAP

MAPA Č. 1 - Neznámý autor: Zámek Nelahozeves a jeho okolí, konec 18. století (Lobkowiczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 2 - Neznámý autor: Zobrazení osevního plánu dvora Nelahozeves, 1827 (Lobkowiczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 3 - Karel Hejhal: Mapa osevního plánu dvora Nelahozeves, 1829 (Lobkowiczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 4 - Ferdinand Kammermayer: Polohopisná mapa pozemků dvora Nelahozeves, 1840 (Lobkowiczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 5 - Josef Rubesch: Polohopisná mapa pozemků dvora Nelahozeves, 1. pol. 19. století (Lobkowiczká knihovna a archiv, zámek Nelahozeves, Česká republika)

MAPA Č. 6 - Císařské povinné otisky stabilního katastru, 1840 (ČÚZK 2022)

Nelahozeves

8.7 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 - Obec Nelahozeves - umístění v ČR (vlastní zpracování)
Obr. 2 - Obec Nelahozeves - letecký pohled (maps.google.com)
Obr. 3 - Obec Nelahozeves - budovy v obci (vlastní zpracování)
Obr. 4 - Rytina A. Fesca podle W. Kandlera, oceloryt, cca 1860. (www.gryspek.cz)
Obr. 5 - Kostel sv. Ondřeje (vlastní zpracování)
Obr. 6 - Půdorys kostela sv. Ondřeje (vlastní zpracování)
Obr. 7 - Rodný dům Antonína Dvořáka (vlastní zpracování)
Obr. 8 - Návrh revitalizace domu A. Dvořáka od Wright & Wright architects (poskytla paní Mgr. Soňa Černocká)
Obr. 9 - Antonín Dvořák (www.wikipedia.org)
Obr. 10 - Vyobrazení zámku - Carl Robert Croll, 1841 (www.lobkowicz.cz)
Obr. 11 - Florian Gryspek z Griespachu (www.wikipedia.org)
Obr. 12 - Ilustrace zámku (vlastní tvorba)
Obr. 13 - Půdorys zámku v Nelahozevsi (vlastní tvorba)
Obr. 14 - Půdorys zámku v Kaceřově (vlastní tvorba)
Obr. 15 - Pohled na severní křídlo a sgrafitovou výzdobu (www.thehubs.cz)
Obr. 16 - Pohled na východní vstupní portál a nádvoří zámku (www.nelahozeves.cz)
Obr. 17 - Návrh dostavby jižního křídla od Fr. Riedla 1876 (archiv NPÚ)
Obr. 18 - Rytina od Jana Josefa Dietzlera, 1726 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. Praha: Středočeská galerie, 1992. ISBN 80-7056-012-6.)
Obr. 19 - Umístění renesanční zahrady v současném stavu (vlastní zpracování)
Obr. 20 - Dnes již zaniklá renesanční brána v roce 1976 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)
Obr. 21 - Erb Blažeje Gryspeka a Ofky z Bubna, v současnosti zazděný ve vyhlídkové zídce zámku (vlastní foto)
Obr. 22 - Lithografie zámku a okolí od Josefa Zwettlera, kresba Mathias F. Stelzig, 1840 (Österreichische Nationalbibliothek)
Obr. 23 - Kaplička v zámeckém parku kolem roku 1938 (poskytl pan Václav Hlavatý)
Obr. 24 - Nedochovaná alegorická socha Víry, 1976 (převzato z: SÚRPMO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)
Obr. 25 - Dochovaná romantická grotta, 1976 (převzato z: SÚRPMO. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976.)
Obr. 26 - Krajina s Villou Aldobrandini ve Frascati, Caspar van Wittel, 1700 (www.wga.hu)
Obr. 27 - Schématický půdorys ostrova Cythera z díla L’ Hypnerotomachia Poliphili (some-landscapes.blogspot.com)
Obr. 28 - Půdorys botanické zahrady v Padově, 1591 (www.mathsinpadova.wikidot.com)
Obr. 29 - Zahrada u Villy Medici v Římě (www.bru-zane.com)
Obr. 30 - Schéma zahrady u Villy Medici ve Fiesole (www.webpages.uidaho.edu)
Obr. 31 - Villa di Poggio a Caiano, Giusto Utens, 1609 (www.wikipedia.org)
Obr. 32 - Villa Medicea di Cafaggiolo, Giusto Utens, 1599 (www.villegiardinimedicei.it)
Obr. 33 - Villa di Castello, Giusto Utens, 1599 (www.wikipedia.org)
Obr. 34 - Villa medicea della Petraia, Giusto Utens, 1599 (www.villegiardinimedicei.it)
Obr. 35 - Ilustrace Crocus sativus (italsky „Zaffarano“) v díle ‘De re medica’ od Pietra Andrea Mattioliho, ilustroval Gherardo Cibo, 1564-1584 (www.pinterest.com)
Obr. 36 - Areál Vatikánských zahrad s Cortile del Belvedere, Giovanni Battista Falda, 17. století (www.doconversations.wordpress.com)
Obr. 37 - Řez terasami uVilly Medici a Fiesole (www.sp-arqtec.tumblr.com)

Obr. 38 - Zahrada Hortus Palatinus, zámek Heidelberg, Jacques Fouquier, 1620 (www.wikipedia.org)

Obr. 39 - Zahrady Villy Lante, současný stav (www.pinterest.com)

Obr. 40 - Půdorysné schéma Villy d'Este a Tivoli (www.italiadascoprire.net)

Obr. 41 - Park Sacro Bosco, Herbert List, 1952 (www.ptwschool.com)

Obr. 42 - Socha Appenina v mediceské zahradě v Pratolinu (www.met.cittametropolitana.fi.it)

Obr. 43 - Zámek Kratochvíle s oborou, Jindřich de Veerle, 1686 (www.turistickelisty.sportovnilisty.cz)

Obr. 44 - Zahrady v Ostrově nad Ohří, Rytina Matthäuse Meriana, 1650 (www.valka.cz)

Obr. 45 - Rondel v zámecké zahradě v Jindřichově Hradci (www.sechtl-vosecek.ucw.cz)

Obr. 46 - Zahrada u zámku v Kaceřově (www.wikipedia.org)

Obr. 47 - Letohrádek královny Anny s formální částí zahrady (www.wikipedia.org)

Obr. 48 - Římská pastorální krajina se Silyliným tempem, Claude Lorrain, 1644 (lelorrain.louvre.fr)

Obr. 49 - Krajinářský park Stowe v Buckinghamshire, 1910 (www.wikipedia.org)

Obr. 50 - Krajinářský park u Castle Howard, William Andrews Nesfield, 1852 (www.rct.uk)

Obr. 51 - Rousseauovův ostrov v zámeckém parku Ermenonville, Jean Baptiste François Pourvoyeur, 1852 (www.reseau-canope.fr)

Obr. 52 - Krajinářský park Muskau (www.faz.net)

Obr. 53 - Velká pagoda v Kew Gardens navržená od Williama Chamberse (shop.soane.org)

Obr. 54 - Příklady špatně a dobře vysazených stromů dle knížete Hermanna von Pückler-Muskau (www.dw.com)

Obr. 55 - Krajinářský park Muskau (www.faz.net)

Obr. 56 - Krajinářský park u zámku v Krásném Dvoře (www.udu.cas.cz)

Obr. 57 - Krajinářský park Veltrusy, Jan Ranzmayer, 19. století (www.udu.cas.cz)

Obr. 58 - Zaniklý Chrám slunce (Dianin temp) v Lednicko-valtickém areálu, Lorenz Janscha, 1893 (www.wikipedia.org)

Obr. 59 - Umístění v České republice (vlastní zpracování)

Obr. 60 - Umístění v okresu Mělník (vlastní zpracování)

Obr. 61 - Umístění ve Středočeském kraji (vlastní zpracování)

Obr. 62 - Umístění na území obce s rozšířenou působností Kralupy nad Vlatavou (vlastní zpracování)

Obr. 63 - Vyznačení řešeného území 1:5000 (vlastní zpracování)

Obr. 64 - Rozdělení řešeného území 1:5000 (vlastní zpracování)

Obr. 65 - Památkové chráněné území a ochranné pásmo 1:5000 (vlastní zpracování)

Obr. 66 - Rytina od Jana Josefa Dietzlera, 1726 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. 1992.)

Obr. 67 - Vyobrazení zámku, 1752 (www.wrightandwright.co.uk)

Obr. 68 - Pohled od jihovýchodu, anonym z 1. pol. 18. století, akvarel kopie (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 69 - Pohled z jihu, Johann Venuto podle J. Dietzlera, 1813 (www.hrady-zriceniny.cz)

Obr. 70 - Pohled od severovýchodu, kamenotisk, neznámý mistr, kolem 1820 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 71 - Pohled od jihovýchodu, lavírová kresba tuží, Josef Šembera, 1822 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 72 - Pohled od severovýchodu, litografie, L. Buquoy, 1834 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 73 - Lithografie zámku a okolí od Josefa Zwettlera, kresba Mathias F. Stelzig, 1840 (Österreichische Nationalbibliothek)

Obr. 74 - Pohled od jihovýchodu, chromolitografie, J. Zahradníček podle J. Alta, 1840 (www.hrady-zriceniny.cz)

Obr. 75 - Pohled od východu, Carl Robert Croll, 1841 (www.lobkowicz.cz)

Obr. 76 - Pohled od západu, Carl Robert Croll, 1841 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. Praha: Středočeská galerie, 1992. ISBN 80-7056-012-6.)

Obr. 77 - Nádvoří s Aesculus hippocastanum, Carl Robert Croll, 1841 (převzato z: VLK, Miloslav. Nelahozeves: zámek. Historie a architektura. Praha: Středočeská galerie, 1992. ISBN 80-7056-012-6.)

Obr. 78 - Pohled od východu, mědirytina, německý rytec, před pol. 19. stol. (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 79 - Pohled od severovýchodu, kamenotisk, neznámý rytec před polovinou 19. století (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický

průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 80 - Pohled od severovýchodu, oceloryt, A. Fesca podle W. Kandlera, cca 1860 (www.gryspek.cz)

Obr. 81 - Pohled od severu, cca 1870 (www.gryspek.cz)

Obr. 82 - Pohled na jihozápadní bastion, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody 1891, (převzato z: SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého: Rakovnicko a Slánsko. Díl osmý.

Ilustrovaly Adolf LIEBSCHER, Karel LIEBSCHER, Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka, 1891.)

Obr. 83 - Pohled od severovýchodu, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (převzato z: SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého: Rakovnicko a Slánsko. Díl osmý.

Ilustrovaly Adolf LIEBSCHER, Karel LIEBSCHER, Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka, 1891.)

Obr. 84 - Pohled od jihovýchodu, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (převzato z: SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého: Rakovnicko a Slánsko. Díl osmý. Ilustrovaly

Adolf LIEBSCHER, Karel LIEBSCHER, Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka, 1891.)

Obr. 85 - Nádvoří, A. Liebscher, K. Liebscher, V. Král z Dobré Vody, 1891 (převzato z: SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého: Rakovnicko a Slánsko. Díl osmý. Ilustrovaly Adolf

LIEBSCHER, Karel LIEBSCHER, Vojtěch KRÁL Z DOBRÉ VODY. Praha: Tiskem a nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka, 1891.)

Obr. 86 - Pohled východní, pohlednice, 1902 (www.aukro.cz)

Obr. 87 - Pohled na vstupní portál a most, 1918 (www.fotohistorie.cz)

Obr. 88 - Pohled na východní průčelí a terasu, 1976 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 89 - Pohled na jižní stranu s vyhlídkovou zídkou a parkem, 1976 (převzato z: SÚRPMO, FISHEROVÁ, Klára a Pavel MOŠŤÁK. Nelahozeves - zámek: stavebně historický průzkum.1976. (NPÚ, archiv

územního odborného pracoviště středních Čech v Praze, Sign. 106 P)

Obr. 90 - Minimální a maximální nadmořská výška (vlastní tvorba, dle dat ČÚZK)

Obr. 91 - Mapa reliéfu (Geoportál ČÚZK 2022)

Obr. 92 - Mapa svažitosti (Geoportál ČÚZK 2022)

Obr. 93 - Mapa orientace svahů (Geoportál ČÚZK 2022)

Obr. 94 - Geologická mapa (ČÚZK 2022)

Obr. 95 - Mapa inženýrsko-geologické rajonizace (ČÚZK 2022)

Obr. 96 - Mapa poddolovaných území (ČÚZK 2022)

Obr. 97 - Mapa vodních prvků (vlastní tvorba)

Obr. 98 - Mapa systému územní stability ÚSES 1:5000 (vlastní tvorba, dle dat AOPK ČR 2022)

Obr. 99 - Mapa vegetace 1:5000 (vlastní tvorba)

Obr. 100 - Výkres inventarizace 1:500 (vlastní tvorba)

Obr. 101 - Inventarizační tabulka (vlastní tvorba)

Obr. 102 - Územní plán (Gogolák + Grasse 2019)

Obr. 103 - Občanská vybavenost (vlastní tvorba)

Obr. 104 - Dopravní komunikace 1:20 000 (vlastní tvorba)

Obr. 105 - Turistické a cyklotrasy 1:20 000 (vlastní tvorba)

Obr. 106 - Nádvoří zámku (vlastní foto)

Obr. 107 - Pohled na dřívější faru (vlastní foto)

Obr. 108 - Pohled na přední část parku (vlastní foto)

Obr. 109 - Systém zdí kolem zámku (vlastní foto)

Obr. 110 - Zámecká zeď (vlastní foto)

Obr. 111 - Terénní schod, přední část parku (vlastní foto)

Obr. 112 - Část zídky na skále (vlastní foto)

Obr. 113 - Romantická grotta (vlastní foto)

Obr. 114 - Zámecký park 1 (vlastní foto)

Obr. 115 - Zámecký park 2 (vlastní foto)

Obr. 116 - Zámecký park 3 (vlastní foto)

Obr. 117 - Opěrné zídky v parku (vlastní foto)

Obr. 118 - Průhled z parku na jižní stranu zámku (vlastní foto)

Obr. 119 - Schody vedoucí do parku (vlastní foto)

Obr. 120 - Lesní kaplička (vlastní foto)
Obr. 121 - Památník - Václav Jírový 1945, v parku (vlastní foto)
Obr. 122 - Vstupní branka na zámeckou terasu (vlastní foto)
Obr. 123 - Zámecká terasa - pohled celkový (vlastní foto)
Obr. 124 - Zámecká terasa - pohled na severovýchodní bastion
Obr. 125 - Zámecká terasa - pohled na severní zídku (vlastní foto)
Obr. 126 - Zámecká terasa - východní zeď s kovanými plotovými poli (vlastní foto)
Obr. 127 - Zámecká terasa - pohled s *Tilia cordata* (vlastní foto)
Obr. 128 - Zámecká terasa - pohled na spodní část zámku s chybějící bosáží (vlastní foto)
Obr. 129 - Zámecká terasa - spodní část zámku se vstupem do suterénu (vlastní foto)
Obr. 130 - Ortofotomapa 1 (Geoportál ČÚZK)
Obr. 131 - Ortofotomapa 2 (Geoportál ČÚZK)
Obr. 132 - Současný stav (vlastní tvorba)
Obr. 133 - Koncept (vlastní tvorba)
Obr. 134 - Návrh kácení (vlastní tvorba)
Obr. 135 - Studie 1:100 (vlastní tvorba)
Obr. 136 - Vizualizace 1 (vlastní tvorba)
Obr. 137 - Vizualizace 2 (vlastní tvorba)
Obr. 138 - Řezopohled A-A' 1:100 (vlastní tvorba)
Obr. 139 - Osazovací plán 1:100 (vlastní tvorba)
Obr. 140 - *Malus domestica* 'Štětínské červené' (www.1000obstbaeume.de)
Obr. 141 - *Malus domestica* 'Api hvězdovité' (www.wikipedia.org)
Obr. 141 - *Malus domestica* 'Parkerovo' (www.fotodoma.cz)
Obr. 142 - *Malus domestica* 'Court Pendu Plat' (www.wikipedia.org)
Obr. 143 - *Malus domestica* 'Kardinál žihavý' (www.fotodoma.cz)
Obr. 144 - *Malus domestica* 'Calville Blanc d'Hiver' (www.pinterest.com)
Obr. 145 - *Malus domestica* 'Gdánský hranáč' (www.fotodoma.cz)
Obr. 146 - *Narcissus poeticus* (www.posterazzi.com)
Obr. 147 - *Narcissus tazetta* (www.wikipedia.org)
Obr. 148 - *Narcissus jonquilla* (www.magnoliabox.com)
Obr. 149 - *Tulipa x gesneriana* (www.wikipedia.org)
Obr. 150 - *Rosa moschata* (www.wikipedia.org)
Obr. 151 - *Hedera helix* (www.wikipedia.com)
Obr. 152 - *Rosa x damascena* (www.pinterest.com)
Obr. 153 - *Rosa x centifolia* (www.wikipedia.org)
Obr. 154 - *Vitis vinifera* (www.pinterest.com)
Obr. 155 - Tabulka rostlin a kvetení (vlastní tvorba)
Obr. 156 - Fontána vizualizace 1 (vlastní tvorba)
Obr. 157 - Fontána vizualizace 2 (vlastní tvorba)
Obr. 158 - Lavička rozměry (vlastní tvorba)
Obr. 159 - Lavička rozměry (vlastní tvorba)
Obr. 160 - Technické specifikace fontány 1:20 (vlastní tvorba)
Obr. 161 - Řez fontánou 1:10 (vlastní tvorba)
Obr. 162 - Řez B-B' terasou 1:50 (vlastní tvorba)
Obr. 163 - Řez mlatovou cestou 1:10 (vlastní tvorba)
Obr. 164 - Oceněný výkaz výměr (vlastní tvorba)